

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**OECD'DE KADIN İŞSİZLİĞİ: EKONOMİK KONJONKTÜR VE
VERGİ TAKOZU ETKİLERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR İNCELEME**

İdil İNCİ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

OECD'DE KADIN İŞSİZLİĞİ: EKONOMİK KONJONKTÜR VE VERGİ TAKOZU
ETKİLERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR İNCELEME

İdil İNCİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

İdil İNCİ tarafından hazırlanan "OECD'de Kadın İşsizliği: Ekonomik Konjonktür ve Vergi Takozu Etkileri Üzerine Ampirik Bir İnceleme" başlıklı bu çalışma, 04.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU (Başkan)

Doç. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL (Danışman)

Prof. Dr. Eren ÇAŞKURLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

İdil İNCİ

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

İdil İNCİ

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında destek ve emeklerini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyacağım Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU'na, çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışman hocam Doç. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL'a ve değerli görüşleri ile tezin şekillenmesinde desteği olan Prof. Dr. Eren ÇAŞKURLU'ya saygı ve şükranlarımı sunarım.

Yıllar boyunca ciddi bir özveri ve emek ile beni büyüten canım annem Saliha İNCİ ve değerli babam Yakup İNCİ'ye, her zaman varlığını yanımda hissettiğim ve örnek aldığım biricik ablam Gizem İNCİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı, ilgi ve sevgisini üzerimden hiç eksik etmeyen, bugünlere gelmemde büyük emeği olan aileme ithaf ediyorum.

ÖZET

İNÇİ, İdil. *OECD'de Kadın İşsizliği: Ekonomik Konjonktür ve Vergi Takozu Etkileri Üzerine Ampirik Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Sürdürülebilir kalkınma modeli ekonomi, toplum ve çevre etmenlerini içerisinde barındıran çok yönlü bir modeldir. Toplumsal kaygıları baz alan sürdürülebilirlik olgusunun alt parametrelerinde yer alan kadın erkek eşitliği ülkeler için kritik öneme sahiptir. Ekonomik konjonktür devrelerinin dip noktası olarak nitelendirilen krizler devletler tarafından genellikle üretim sürecine yönelik çözümlere ulaşma gayesi içinde karşılık bulmaktadır. Bu odak, işsizlikte cinsiyet unsurunun konjonktürel dalgalanmalar ile ilişkisinin ikincil plana atılmasına sebebiyet verebilmektedir. Güçlü ekonomiler arasında yer almak isteyen ülkeler kadınları iş piyasalarının aktif bir ögesi haline getirmelidirler. Çalışmada, kadın işsizliği odak noktaya alınarak konjonktürel hareketler ile ilişkisi incelenecektir. Çalışmanın bu doğrultuda gerçekleştirilmesi ile birlikte ekonomik yapı içerisinde gözlemlenen daralma ve genişleme dönemlerinin cinsiyetler bazındaki farklı etkileri değerlendirilerek yeteri kadar üzerinde durulmayan bu alana ışık tutulması hedeflenmektedir. İnceleme kapsamında seçilen 36 OECD ülkesinde 2000-2022 yılları arasında sabit etkiler analizi kullanılarak ekonomik konjonktür hareketlerinin kadın ve erkek işsizliği üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Ek olarak, analize vergi kamasındaki değişimler dahil edilerek konjonktürel yapı içerisindeki genişleme ve daralma dönemlerinde cinsiyet bazlı işgücü dinamiklerinin farklı etkileri gözlemlenecektir.

Anahtar Sözcükler

Ekonomik Konjonktür, Kadın İşsizliği, Kadın İstihdamı, Konjonktürel Dalgalanmalar.

ABSTRACT

İNÇİ, İdil. *Female Unemployment in the OECD: An Empirical Analysis on the Effects of the Business Cycle and Tax Wedge*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

The sustainable development model is a multifaceted model that includes economic, social and environmental factors. Equality between men and women, which is one of the sub-parameters of the concept of sustainability based on social concerns, is of critical importance for countries. Crises, which are described as the bottom point of economic conjuncture cycles, are generally responded to by states with the aim of reaching solutions for the production process. This focus may cause the gender factor in unemployment to be secondary to its relationship with cyclical fluctuations. Countries that want to be among the strong economies must make women an active element of their labor markets. In the study, female unemployment will be the focus and its relationship with cyclical movements will be examined. By carrying out the study in this direction, it is aimed to shed light on this area, which is not emphasized enough, by evaluating the different effects of the contraction and expansion periods observed in the economic structure on a gender basis. Within the scope of the study, the effects of economic conjuncture movements on female and male unemployment will be analyzed using fixed effects analysis between 2000 and 2022 in 36 OECD countries. In addition, by including changes in the tax wedge in the analysis, the different effects of gender-based labor force dynamics in expansion and contraction periods within the cyclical structure will be observed.

Keywords

Business Cycle, Female Unemployment, Female Employment, Cyclical Fluctuations.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLO DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: EKONOMİK KONJONKTÜR VE KONJONKTÜR TEORİLERİ.....	2
1.1. EKONOMİK KONJONKTÜR.....	2
1.2. KONJONKTÜR DÖNEMİ (DEVRESİ)	4
1.2.1. Refah Evresi (Doruk – Zirve Noktaları)	5
1.2.2. Daralma Evresi	6
1.2.3. Kriz (Dip) Evresi	6
1.2.4. Canlanma (İyileşme) Evresi	7
1.3. KONJONKTÜREL DALGALANMALARIN NEDENLERİ: KONJONKTÜR TEORİLERİ	8
1.3.1. Keynes'in Konjonktür Teorisi	8
1.3.2. Monetarist Konjonktür Teorisi	10
1.3.3. Yeni Klasik Konjonktür Teorisi	12
1.3.4. Yeni Keynesyen Konjonktür Teorisi	13
1.3.5. Politik Konjonktür Teorisi	14
1.4. CİNSİYET ODAKLI EKONOMİK KONJONKTÜR	15
2. BÖLÜM: KRİZ MODELLERİ VE EKONOMİK KRİZLER	24

2.1. KRİZ MODELLERİ	24
2.1.1. Birinci Nesil Krizler	24
2.1.2. İkinci Nesil Krizler.....	25
2.1.3. Üçüncü Nesil Krizler.....	26
2.2. KRİZLER VE TARİHSEL SINIFLANDIRMA.....	27
2.2.1. Dünya Krizleri	29
2.2.1.1. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı (Kara Perşembe).....	29
2.2.1.2. 1974 Krizi	30
2.2.1.3. 1994 Meksika Krizi	31
2.2.1.4. 1997 Asya Krizi	32
2.2.1.5. 2009 Krizi	35
2.2.2. Türkiye’de Yaşanan Krizler	36
2.2.2.1. 1994 Yılı Krizi	36
2.2.2.2. 2001 Krizi	38
2.2.2.3. 2009 Krizi	40
3. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KADIN İŞGÜCÜ.....	43
3.1. KALKINMA SÜRECİ VE KADIN	43
3.2. LİTERATÜR TARAMASI.....	47
3.3. TÜRKİYE’DE KADIN İNDİKATÖRLERİ.....	52
3.3.1. TÜİK İstatikleri ile Türkiye Gerçeği.....	53
3.4. TÜRKİYE’DE KADININ KONUMUNUN YÜKSELTİLMESİ İÇİN YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR	55
3.5. KADINLARIN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER	57
3.6. VERGİ VE KADIN İLİŞKİSİ	62
4.BÖLÜM: EKONOMETRİK ANALİZ.....	67
4.1. AMPİRİK ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	67
4.1.1. Hipotezler.....	68
4.1.2. Panel Veri Analizi.....	68
4.1.2.1. Panel Veri Regresyon Modellerinin Tahmini	69
4.1.2.2. Sabit Etkiler Modeli.....	70

4.1.2.3. Değişkenler ve Ekonometrik Modeller	70
4.1.2.3.1. Model 1: Kadın İşsizliği Modeli.....	73
4.1.2.3.2. Model 2: Erkek İşsizliği Modeli.....	73
4.1.2.3.3. Model 3: Toplam İşsizlik Modeli	73
4.1.2.3.4. Model 1: Kadın İşsizliği Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu	76
4.1.2.3.5. Model 2: Erkek İşsizliği Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu	78
4.1.2.3.6. Model 3: Toplam İşsizlik Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu	79
4.1.2.3.7. Model 4: Karşılaştırmalı Birinci Model.....	81
4.1.2.3.8. Model 5: Karşılaştırmalı İkinci Model	81
4.1.2.3.9. Model 4: Karşılaştırmalı Birinci Modelin Regresyon Tahminlerinin Yorumu.....	83
4.1.2.3.10. Model 5: Karşılaştırmalı İkinci Modelin Regresyon Tahminlerinin Yorumu.....	84
SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERMELERİ.....	87
KAYNAKÇA	92
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	99
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	101

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
FED	: Federal Rezerv Sistemi
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ekonomik Konjonktürel Dalgalanmalar ve Büyüme Trendi	5
Şekil 2. Konjonktür Dönemi (Devresi).....	8
Şekil 3. 1994 ve 2004 yıllarında Kadın İşsizlik Oranları.....	18
Şekil 4. 2004 yılı OECD Ülkelerinde Kadın ve Erkek İşsizlik Oranları (%).....	18
Şekil 5. Sürdürülebilir Kalkınma Dinamikleri	44

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. 1975 yılında Emek Gücünde ve İmalat Sanayinde Kadın İstihdamının Payı.....	17
Tablo 2. 2009 Krizinde Kadın, Erkek ve Toplam İşsizlik Oranları	20
Tablo 3. 2009 Krizinde Kadın, Erkek ve Toplam İstihdam Oranları	22
Tablo 4. İkinci Nesil Kriz Modellerinde Çoklu Denge Durumları Tablosu.....	26
Tablo 5. 1997 Asya Krizi Kronolojisi	34
Tablo 6. Kriz Öncesi ve Sonrası Makroekonomik İndikatörler (%).....	36
Tablo 7. Türkiye’de 1994 Krizi Sürecinde İşgücüne Katılım Oranları (%).....	38
Tablo 8. 2000’li Yıllarda Türkiye’de Cinsiyete Göre İşsizlik ve İş Gücüne Katılım Oranları (15-24 yaş,%).....	39
Tablo 9. 2009 Kriz Sürecinde Türkiye’de Cinsiyete Göre İşsizlik ve İş Gücüne Katılım Oranları (15-24 yaş,%).....	41
Tablo 10. 2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İşsizliği (%).....	53
Tablo 11. 2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İstihdam Oranları (%)	54
Tablo 12. 2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İşgücüne Katılım Oranları (%)	54
Tablo 13. 2023 Son Çeyrekte Sektöre Göre İstihdam Oranları (+15,%).....	54
Tablo 14. Analize Dahil Edilen Ülkeler	69
Tablo 15. Kadın, Erkek ve Toplam İşsizlik Oranlarına İlişkin Regresyon Tahminleri	75
Tablo 16. Kadın-Erkek İşsizlik Oranlarının Karşılaştırmalı Regresyon Tahminleri	82

GİRİŞ

Ülkelerin ekonomik ve sosyokültürel bir sorunu olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği iktisat yazınında tartışılan temel konulardan biridir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak kadınlar iş piyasalarında yeterli düzeyde istihdam edilememektedir. Kadın istihdam eksikliği ülkelerin makroekonomik hedeflerini gerçekleştirebilmelerinin önünde çok büyük bir engeldir. Kapsayıcı ve sürdürülebilir bir kalkınmayı hedefleyen ülkelerin kadınlara yönelik olan her türlü ayrımcılık ile mücadele etmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu kadın işsizliği sorunu ile ilgili literatürde çokça araştırma bulunmasına rağmen kadın işsizliğinin ekonomideki daralma ve genişleme dönemleriyle ilişkisi ikincil plana atılmaktadır. Krizden çıkma sürecinde devletler çözüm odağını üretime yöneltmektedir.

Bu çalışmanın amacı yeterince üzerinde durulmayan bir konu olan ekonomik konjonktürün kadın işsizliği ile ilişki örüntülerini ve vergi kamasının daralma ve genişleme dönemlerinde işsizlik üzerinde yarattığı etkileri analiz ederek kadın istihdamının artırılmasına yönelik politika önermeleri yapmaktır. Bu kapsamda 2000 ile 2022 yılları arasında 36 OECD ülkesi için kadın işsizliği ile belirlenen diğer değişkenler arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemi ile incelenecektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konjonktür dönemleri anlatıldıktan sonra konjonktür teorilerinin değerlendirilmesi yapılarak kriz dönemlerinin kadın işsizliğine etkileri analiz edilecektir. İkinci bölümde kriz modelleri ve tarihsel sınıflandırma içerisinde Dünya ve Türkiye’de yaşanmış krizler anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde kadın ve kalkınma süreçleri betimlenerek kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar analiz edilecek olup vergi ve kadın ilişkisine değinilecektir. Son bölüm, kadın işsizliği ile ilgili öne sürülen hipotezlerin ampirik analiz süreçlerini ve politika önermelerini içermektedir.

1.BÖLÜM

EKONOMİK KONJONKTÜR VE KONJONKTÜR TEORİLERİ

1.1. EKONOMİK KONJONKTÜR

Modern endüstriyel ekonomilerde gözlemlenen ekonomik faaliyetlerdeki hareketlilik ve bu hareketliliğin nedenleri literatürdeki ana tartışma konularından biridir. Konjonktürel hareketler özellikle 19.yüzyıl ve sonrasında önem kazanmıştır. 1825'te yaşanan ekonomik kriz konjonktürel hareketlerinin nedenlerinin araştırılması açısından tetikleyici bir etken olmuştur. (Mitchell,1913)

Ekonomilerin canlanma ve gerileme dönemlerinde trend etrafında yaptıkları hareketlerin gelgitli görüntüsü bizi ekonomik konjonktür ya da başka bir deyişle iş çevrimi teorisine götürmektedir.

Konjonktür, konuyla ilgili detaylı incelemeler yapan Mitchell ve Burns (1946) tarafından toplam ekonomik faaliyetlerde gözlemlenen dalgalanmalar olarak ifade edilmiştir. Onlara göre ekonomik göstergeler beraber değişim göstermekteydi. Örneğin ekonominin durgunluk dönemlerinde yalnızca çıktıda düşüş gözlenmemekte, işsizlikteki artış ve istihdamdaki azalış da çıktıdaki düşüşe eşlik etmekteydi.

Schumpeter'in konjonktürel dalgalar (iş çevrimi) teorisi ise üç yaklaşımdan oluşmaktadır. Birinci yaklaşım dengeden uzaklaşma sonucunu doğuran refah ve yeni dengeye doğru hareket edilmesini sağlayan durgunluk evrelerini oluşturan iki safhalı durumdur. İkinci yaklaşım kurumların özellikleri ve spekülatif eğilimlerin iş çevrimlerindeki yerini içermektedir. Son yaklaşım üç çeşit döngüden oluşmaktadır ki bunlar süresi yaklaşık kırk ayı kapsayan kısa dalgalar (Kitchins), yaklaşık dokuz ila on yıllık dalgaları ifade eden ara dalgalar (Juglars) ve yaklaşık elli yıllık uzun dalgalardır. (Kondratieffs)

Konjonktürel dalgalar ifadesi ülkelerin bir zaman aralığında reel üretim hacimlerindeki değişimlerini göstermektedir. Periyodik bir seyir izlemeyen, iniş ve çıkış hareketlerinden oluşan bu değişim dönemleri genel bir ifadeyle çeşitli evrelerden oluşmaktadır. Konjonktür devrelerine ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak değinilecektir.

Konjonktürel dalgalanmaların birçok nedeni olabilmektedir. Piyasalardaki aktörlerin olumlu veya olumsuz beklentileri, siyasi yapılanmalardaki düzensizlikler, ülkeler arasındaki gelişmeler, tutarsız para ve maliye politikaları dalgalanma nedenlerine verilebilecek örnekler arasındadır. Konjonktürel dalgalanmaların nedenlerini toplulaştırarak belli başlıklar altında ifade etmek gerekirse bunlar toplam talebin artış ve azalışlarına neden olan talep şokları, toplam arzın artış ve azalışlarına neden olan arz şokları ve politika şokları olarak sıralanabilmektedir. Kısacası, konjonktürel dalgalanmalar ülkelerin olağan denge düzeylerinden kopuş sürecini betimleyen ve kendi alt dinamikleri olan hareketler bütünüdür.

Bu sürecin nedenlerine iktisat okullarının birbirinden farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Farklı matematiksel yöntemler aracılığıyla iş çevrimleri düşünce okulları arasında alternatif açıklamalarla yazında yer bulmaktadır. (Arnold, 2002) Klasikler konjonktürel hareketleri parasal bir olgu olarak değerlendirirken, Keynesyen devrimle beraber bu görüş terk edilmiştir. Keynes sayesinde tüketim ve yatırım faktörleri de hesaba katılarak modern olarak nitelendirildiğimiz teorilere dönüşüm başlamıştır. Monetarist kaynaktan beslenen teorisyenler beklentileri ön planda tutmakla birlikte para yeniden gündeme gelmiştir. İlerleyen süreçte yeni Klasik Okula mensup teorisyenler yanlış algıların bu konjonktürel hareketlenmelerin nedeni olduğuna vurgu yaparken, Yeni Keynesyenler konuya arz yönlü bir yaklaşım geliştirmişlerdir.(Özçelik ve Sunay,2018)

Mitchell'e göre krizler konjonktürel dalgalanmalar (iş çevrimleri) teorisine dönüşmüştür. Beveridge krizleri endüstriyel rekabete, May ücretlerdeki ve üretkenlikteki artış arasındaki orantısızlığa, Hobson aşırı tasarrufa, Aftalion artan

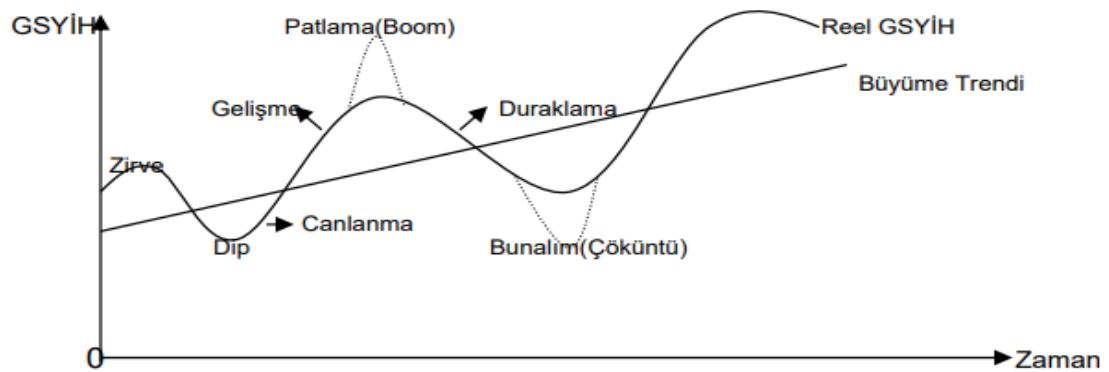
meta arzının azalan marjinal faydasına, Bouniatian aşırı kapitalizasyona, Spiethoff endüstriyel ekipmanın aşırı üretimine ve tamamlayıcı malların yetersiz üretimine, Hull yüksek inşaat maliyetlerine, Lescure azalan kar beklentilerine, Veblen beklenen kârlar ile mevcut kapitalizasyon arasında bir tutarsızlığa, Sombart organik ve inorganik alanlardaki üretimin farklı ritmine, Carver üretici ve tüketim mallarının farklı fiyat dalgalanmalarına, Fisher faiz oranlarının fiyat seviyesindeki değişikliklere göre ayarlanmasındaki yavaşlığa dayandırmaktadır. (Mitchell, 1913) Mitchell ise ekonomik faaliyetlerin tekrar eden gelgitlerini, özetle iş çevrimleri teorisini anlamak için bu teorilerin çok küçük bir değere sahip olduğunu düşünmekteydi.

1.2. KONJONKTÜR DÖNEMİ (DEVRESİ)

Konjonktürel hareketlerin dört safhasının anlatımına geçmeden önce trend kavramı açıklanmalıdır. Trend, şekil 1'den anlaşılacağı üzere genellikle yukarı eğimli olan ve belirli bir zaman dilimi içinde reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki uzun vadeli değişim sürecini gösteren iş çevrimi modelindeki düz çizgi olarak ifade edilmektedir. Bu hareketler, 20-30 yıllık süreçlerde gerçekleşen hareketlerdir. Trend, dışsal ve içsel olmak üzere çeşitli etkenlere karşı duyarlıdır. Teknolojik gelişme, sermaye ve popülasyon bu etkenlere örnek olarak verilebilir.

Konjonktürel hareketler, sözü edilen trend etrafındaki salınımlarından oluşmaktadır. İş çevrimi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla(GSYH)'nın uzun vadeli doğal büyüme oranı etrafındaki dalgalanma döngüsüdür. Ülkelerin bir zaman kısıtı altında ekonomik aktivitelerinde yaşadıkları daralma ve genişleme hareketlerini açıklamaktadır.

Şekil 1.Ekonomik Konjonktürel Dalgalanmalar ve Büyüme Trendi

Kaynak: Üzeyir, A., Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Yaşanan Ekonomik Krizlerin Analizi, s.8

Ekonomik faaliyet hacminin birbiri ardına gelen en düşük noktaları arasındaki mesafeye konjonktür dönemi (devresi) denilmektedir. (Görmezöz, 2007) Konjonktür devresinin genelde dört safhadan oluştuğu kabul edilmektedir:

1. Refah Evresi (Doruk – Zirve Noktaları)
2. Daralma Evresi
3. Kriz (Dip) Evresi
4. Canlanma (İyileşme) Evresi

1.2.1. Refah Evresi (Doruk – Zirve Noktaları)

Bir refah evresi, hızlı bir ekonomik büyüme evresi ile karakterize edilmektedir. Genellikle reel GSYH’nin büyümesi ile ölçülmektedir. Şekil 1’de görüldüğü üzere refah evresi doruk ya da zirve noktası olarak da ifade edilmektedir. Bu evrede, ekonomik göstergeler gelebileceği en yüksek seviyeye ulaşmakta, ekonomi doyma noktasına gelmektedir. Bu evrede karlar, tüketim, mevcut üretim kapasitesi ve istihdam maksimize edilmiştir. (Kesgingöz, 2014) Doruk noktasında arzın talebe yetişmesinde gecikme yaşanmakta ve bu da fiyat artışlarını tetiklemektedir. Fiyatlardaki yükseliş ekonomi genelinde yaygınlaşmaktadır. Bu aşama canlanma evresini takriben gelmekte, nitelikli işçi kıtlığı baş göstermekte

ve bu da ücretlerdeki artış şeklinde ekonomide yansıma bulmaktadır. (Gözmezöz, 2007)

Doruk noktasında, ekonomik göstergeler daha fazla büyümektedir. Bu nokta, ekonomideki genişleme ve daralma döngülerinin dönüm noktasına işaret etmektedir. Çıktı artışı durmakta ve hatta azalmaya başlamaktadır.

Bireylerin gelirleri sabitken girdi fiyatlarındaki artış, nihai ürünlerin fiyatlarında bir yükselişe neden olmaktadır. Dolayısıyla bireyler bütçelerinde yeniden yapılandırmaya başvurmaktadırlar.

1.2.2. Daralma Evresi

Daralma evresi, refah evresinden hemen sonra gelmekte ve dönüm noktasından itibaren başlamaktadır. Bu evrede büyüme hızı çok yavaş ya da negatifken yatırımlarda azalmaların yaşandığı bir süreç gözlenmektedir. (Parasız ve Bildirici, 2015) Daralma evresinin başındaki süreci, piyasalarda küçük bir dalgalanma olarak değerlendiren üreticiler belli bir süre sonra sorunun ciddiyetini anlamaya başlamakta ve üretim faktörlerine ek yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar.

Bir önceki refah (doruk) evresinde bahsedildiği üzere, bu evredeki girdi fiyatlarındaki artış nihai ürünlere olan talepte kademeli bir azalışa neden olmaktadır. Talepteki azalışlar istikrarlı bir boyut kazandığında, durgunluk evresi başlamakta ve bu evrede üretim, yatırım-tasarruf, fiyatlar seviyesi gibi ekonomik göstergelerde düşüşler gözlenmektedir. İşsizlikte yükseliş ve milli gelirdeki düşüşler bu evreye eşlik etmektedir.

1.2.3. Kriz (Dip) Evresi

Kriz evresinde, ekonomik faaliyetler olağan seviyelerinin altına inmekte, borçlular ödeme güçlüğü yaşamaktadırlar. Faiz oranlarındaki düşüşle beraber bankaların

kredi verme iştahları azalmaktadır. Kriz evresinde, ekonomide büyüme oranı genellikle negatif olmaktadır.

Ülkelerin ekonomik çıktı düzeylerindeki azalışlar dikkat çekmekte ve işsizlik yükselmektedir. Ekonomide atıl kapasite bulunmakta ve ekonomik indikatörlerde negatif bir değişim gözlenmektedir. (Parasız ve Bildirici, 2015) Ayrıca kriz evresinde milli gelir ve harcamalarda hızlı bir düşüş olmaktadır.

Konjonktürün dip noktasında yatırımcılar hisse senedi piyasalarına yatırım yapmaktan vazgeçmekte; zayıf firmaların piyasaları terk ettiği ve hatta iflasların yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu noktada ekonomi en düşük küçülme seviyesine ulaşmaktadır.

1.2.4. Canlanma (İyileşme) Evresi

Bir önceki evre olan konjonktürün dip noktasından sonra piyasalarda gözlemlenen evredir. Ekonomiye bir toparlanma havası hakim olup kriz evresinde bankacılık sistemi içerisinde biriken nakit bakiyeleri ihtiyaç sahiplerine borç verme sinyali vermektedir. Benzer şekilde, yatırımcılar da kriz sürecinde erteleme kararı aldıkları yatırım kararlarını tekrardan gözden geçirmektedirler.

Üretim sürecinde yeni yatırımlar ve buna bağlı olarak istihdamda artış gözlemlenmektedir. Kuruluşlar, bireyleri işten çıkarmaktan vazgeçmektedirler.

Bu evrede, piyasada iyimser bir hava ve güven duygusu bulunmaktadır. Tüketicilerdeki bu güven duygusu, tüketimdeki artışı da tetiklemektedir. (Kesgingöz, 2014)

Şekil 2'den anlaşılacağı üzere canlanma evresi, kriz evresi ile refah evresi arasında yer almaktadır.

Şekil 2. Konjonktür Dönemi (Devresi)

Kaynak: Görmezöz, G. (2007). "Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Dalgalanmaların İstihdam üzerindeki Etkisi ve Olumsuz Etkilerin Azaltılmasına Yönelik Önlemler". s.15

1.3. KONJONKTÜREL DALGALANMALARIN NEDENLERİ: KONJONKTÜR TEORİLERİ

1.3.1. Keynes'in Konjonktür Teorisi

1929'da başlayan kriz dünya çapında makroekonomik olayların daha detaylı bir bakış açısıyla incelenmesine büyük katkı sağlamıştır. Bu incelemelerin sonuçları, konjonktürel dalgalanmalar (iş çevrimi) ve ekonomik faaliyetlerin tekrardan istikrarlı hale getirebilmesi amacıyla bir dizi politika reçetelerinden oluşmaktaydı.

John Maynard Keynes'in Genel İstihdam, Faiz ve Para Teorisi adlı eseriyle Klasik düşünce yerini Keynesyen Devrim'e bırakmıştır.

Basit Keynesyen Model'e göre denge çıktı seviyesinin toplam talebe eşit olması gerekmektedir. Denge koşulunu formülasyon üzerinden gösterirsek $Y=E$ 'dir. (Burada Y, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla; E, toplam talebi ifade etmektedir.)

Toplam talep (E) bileşenleri:

- Hanehalkı tüketimi (C),
- Yatırım talebi (I),
- Devlet Harcamaları (G) 'dır.

Yani, $Y=C+I+G$ 'dir. (*Kapalı Bir Ekonomide*)

Kapalı bir ekonomi varsayımı altında Basit Keynesyen Modelde toplam talebi etkileyen faktörler hanehalkı tüketimi, yatırım talebi ve devlet harcamalarıdır. Basit Keynesyen Modelin denge koşulundaki toplam talep bileşenlerinin gösterilmesi ile birlikte bu bileşenleri etkileyen faktörlerin de incelenmesi ekonomideki istikrarsızlığın ve dolayısıyla konjonktürel hareketlerin nedenlerini görmek açısından önem arz etmektedir.

Tüketim Harcamalarının (C), Basit Keynesyen Modelde harcanabilir gelirin (Y_D) sabit bir fonksiyonu olduğu varsayılmaktadır. Harcanabilir gelir, milli gelirden (Y) net vergi ödemelerinin (T) çıkartılmasıyla bulunmaktadır.

Formülizasyon ile göstermek gerekirse;

$$Y_D = Y - T$$

Keynes'e göre konjonktürel hareketliliğin asıl nedeni tüketim harcamaları değildir. Keynes, gelir haricindeki faktörlerin tüketimi etkilemediğini belirtmekte; tüketimi belirleyen ana değişkenin gelir olduğunu varsaymaktadır. Tüketim değişkeninin toplam talebin en büyük bileşeni olduğunu ifade etmekle birlikte bu değişkenin istikrarlı olduğuna inanmaktadır.

Basit Keynesyen Modelde yatırım harcamalarının belirleyicileri ise faiz oranı ve iş beklentileridir. Yatırım kararları o projenin gelecekte yatırımcıya sağlayacağı

kar beklentisine, bu beklenti de dayanıksız bir temele yani istikrarlı olmayan bir bilgi birikimine dayanmaktadır. İstikrarsızlığı yaratan unsur ise söz konusu beklentilerin ani bir şekilde değişim göstermesidir.

Keynes (1936), konjonktürel dalgalanmaların temel sebeplerini sermayenin marjinal etkinliği, tüketim alışkanlıkları ve likidite tercihleri hareketliliğine dayandırmaktadır. Bilindiği üzere, Keynes milli gelir denge denklemindeki tüketim değişkeninin istikrarlı bir seyir izlediğini varsaymaktadır. Ona göre, denklemden istikrarsız olan ana değişken yatırım değişkenidir. Bu noktadan hareketle, yatırımı etkileyen faiz değişkeni ve sermayenin marjinal etkinliği ifadeleri onun konjonktür teorisinde üzerinde durduğu konulardır. Ancak hepsinden de öte yatırım kararının tetikleyicisi piyasadaki beklentilerdir. Yatırımcının yatırım yapmaktaki temel güdüsü gelir beklentisi olduğundan hareketliliğin ana nedeni söz konusu beklentilerdeki değişimlerdir.

Keynes'in ilk varsayımlarında temel ilgi alanının içerisinde dönem konjonktürü nedeniyle enflasyon sorununa yer vermemesi ve tüm varsayımlarının yalnızca kısa dönemi kapsamaması bu teorisin eksik yanları olarak değerlendirilmektedir.

1.3.2. Monetarist Konjonktür Teorisi

1960'lı yıllara gelindiğinde konjonktürel yapıyı sadece talep yönlü inceleyen Keynesyen bakış açısı etkisini kaybetmeye başlamış, para politikaları tekrardan gündeme gelmiştir. Monetarist iktisatçılar dalgalanmaları para arzındaki düzensiz büyümeye dayandırmaktadır. Onlara göre doğal düzenden uzaklaşmanın ve konjonktürel dalgalanmaların nedeni para arzının yanlış yürütülmesinden, dolayısıyla yanlış uygulanan para politikalarından kaynaklanmaktadır. Merkez Bankaları para arzını artırdığında düşen faizler nedeniyle tüketim ve yatırımlarda artış olmakta ve bu da toplam talepte yükselmeye neden olmaktadır. (Özçelik ve Babayiğit Sunay, 2018) Bu yükseliş ekonominin canlanma evresi olarak adlandırılan konjonktür dönemini ifade etmektedir.

Monetaristlere göre para arzındaki değişimler kontrol altında tutulmalı, keyfi para arzı değişiklik uygulamalarından kaçınılmalıdır. Ekonomide para arzını sadece reel büyüme oranı kadar değiştirme kuralı olmalıdır. Reel büyüme oranını aşan veya bunun altında kalan para arzı değişimleri yanlış para politikalarının uygulanmasına neden olur. Dalganmaların ana nedeni budur.

Monetaristler iktisadi aktörlerin beklentilerini adaptif (uyarlayıcı) olarak nitelendirirler. Buna göre iktisadi aktörler geleceğe yönelik beklentilerini oluştururken geçmişteki gelişmelerden faydalanarak karar vermektedirler. Adaptiflikte aktörler geçmişe bakarak kararlar aldığından meydana gelen ekonomik gelişmeler belirli bir süre geçtikten sonra algılanabilir hale gelmektedir. Monetarizmde ekonomik gelişmelerin henüz algılanamadığı ilk 6-9 aylık sürece kısa dönem, olguların algılanabilir hale geldiği ikinci 6-9 ay ve sonraki döneme uzun dönem denilmektedir. Adaptiflik kavramına bağlı olarak kısa dönemde piyasa aksamaları ortaya çıkabilirken uzun dönemde bu aksamalar ortadan kalkmaktadır. Adaptif işçiler beklenen reel ücrete göre emek arz etmektedir. ($L_s = F(W/P_e)$) Emeği talep eden işverenlerde ise gelişmeleri algılayamama sorunu ortaya çıkmamaktadır. Emek talebi, Klasik ve Keynesyen okuldaki gibi reel ücrete bağlıdır. ($L_d = F(W/P)$) Adaptif işçilerin gelişmeleri algılayamaması kısa dönemde piyasa aksamalarına neden olabilir. Buna bağlı olarak kısa dönemde istihdam ve hasıla düzeyi doğal seviyenin üstüne çıkabilir, altına inebilir veya doğal seviyeye eşitlenebilir. Uzun döneme geçildiğinde ise kısa dönemde ortaya çıkan aksamalar yok olarak istihdam ve hasıla doğal seviyesine eşitlenirken bu dönemde tek bir işsizlik seviyesi ortaya çıkmakta, o da doğal işsizlik seviyesi olmaktadır.

Uzun döneme geçildiğinde piyasa aksamalarının ortadan kalkmasına paralel olarak istihdam ve hasıla doğal seviyesine eşit olduğundan, uzun dönemde para politikası da dahil ekonomiye müdahale edilmemelidir. Para politikasının reel büyüme oranı kadar uygulanması gereken dönem sadece kısa dönemdir. Eğer bağımsız Merkez Bankaları uzun döneme geçildiğinde para arzını artırmaya

devam ederlerse hasıla ve işsizliği etkileyemezken sadece enflasyonun hızlanmasına yol açarlar.

Uzun Dönem:

$Y=Y_N; U=U_N$ (Y: Hasıla, Y_N : Doğal Hasıla, U: Hasıla, U_N : Doğal Hasıla)

$M_s \uparrow P \uparrow$ (M_s : Para Arzı, P: Fiyatlar Genel Seviyesi)

Özetle, Monetarist bakış açısına göre para kısa dönemde yanlı olup parasal değişkenler reel ekonomiyi sadece bu dönemde etkiler. Paranın yanlı olduğu kısa dönemde para arzındaki değişimler doğrudan mal ve hizmetlere olan talebi artırarak reel ekonomide hasılanın doğrudan etkilenmesine yol açmaktadır.

1.3.3. Yeni Klasik Konjonktür Teorisi

Yeni Klasik iktisat akımının ortaya çıkışının iki ana nedeni monetarizmi dolayısıyla adaptif bakış açısını eleştirmek ve 1970'lerde ortaya çıkan petrol şoklarını açıklayabilmektir. İktisadi aktörlerin beklentilerini monetarist bakış açısının savunduğu adaptifliğe değil, rasyonaliteye dayandırmaktadırlar. İktisadi kararları alan aktörler mevcut tüm bilgiden faydalandıkları için sistematik hata yapmamaktadırlar. Öngörülemeyen bir gelişme yani şok durumunda doğal düzenden uzaklaşılsa bile şokların yarattığı etkiler kendiliğinden ortadan kalkacağı için hiçbir dengesizlik kalıcı sorun yaratamaz bakış açısına sahiptirler. Yeni Klasik Okul, bir politika reel ekonomiyi etkileyebiliyorsa bu politika mutlaka kısa dönemli ve önceden ilan edilmemiş politikadır varsayımında bulunmaktadır. Yaşanan şoklar sadece arz kökeninden kaynaklanmakta olup talep kökenli bir şokun yaşanamayacağına inanmaktadırlar. Klasik iktisatçılar ile ana ayrışma noktaları piyasadaki aktörlerin tam bilgiye sahip olduğu varsayımının Yeni Klasiklerde mevcut olmamasıdır. Önceden ilan edilmemiş bir politikanın kısa dönemde reel ekonomiyi etkileme nedeni rasyonel aktörlerin mevcut bilgisi ile algılayamadığı bir öngörü yetersizliğinin ve belirsizlik ortamının olmasıdır.

Aktörler rasyonel olduğundan parasal aldanma sorunu olmamakta, emek arzı ve emek talebi reel ücrete bağlı olmaktadır. Yeni klasik anlayışta devlet borçlanmasına hem borç stokunu hem de faiz ödeme yükünü artıracığı gerekçesiyle hoş bakılmamakta olup devlet borçlanması uzun vadede ülkeyi borç sarmalına ve daha büyük dalgalanmalara doğru götürmektedir.

1.3.4. Yeni Keynesyen Konjunktür Teorisi

Yeni Klasiklerin ücret ve fiyatlardaki esneklik vurgusunu eleştirmekte ve Keynesyen düşünceye uzun dönem yorumunu katmaktadırlar. Yeni Keynesyen Okul, ücret ve fiyatların değişen iktisadi koşullara uyum sağlayamadığını, kısa dönemde piyasaların sürekli temizlenmediğini ve uyumun uzun dönemde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Onlara göre konjunktürel dalgalanmalar arz ve talep kökenli olabilmekte, yapışkanlığa bağlı olarak piyasa aksamalarının olduğu kısa dönemde ekonomi eksik istihdamda dengede olabilmektedir. Ancak uyumun gerçekleştiği uzun dönemde ekonomi mutlaka doğal hasılda dengeye gelmektedir. Piyasa aksamaları ve eksik istihdamın var olduğu kısa dönemde devlet ekonomiye müdahale etmelidir. Bununla birlikte doğal düzenin tesis edilip aksamaların yok olduğu uzun dönemde müdahaleye gerek yoktur. Aksamaların ortadan kalkıp doğal düzenin tesis edildiği uzun dönemdeki işsizlik oranı enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranıdır. Eğer herhangi bir dönemde işsizlik doğal işsizliğin üzerine çıkarsa izleyen dönemlerde zamanla doğal işsizliği artırıp kendine doğru çekmeye başlamaktadır. Artan cari dönem işsizliğin zamanla doğal işsizliği de artırmasına hysteresis (çekim) etkisi denmekte olup bu kavram cari dönemde yaşanan bir gelişmenin izleyen dönemlerde doğal düzeni de etkileyeceğini savunmaktadır. Yeni Keynesyenlere göre piyasa aktörlerinin beklentileri rasyoneldir ancak herkesin bireysel olarak rasyonel beklentiye sahip olması toplumsal açıdan optimal sonuçların ortaya çıkacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü ekonomik gelişmeler konusunda kimi aktörlerde daha çok kimilerinde daha az bilgi bulunmaktadır. Kısaca, bilgi asimetriktir. Beklenti rasyonel olmasına rağmen bilgi asimetrik olduğundan toplumsal çıkar kendiliğinden maksimum olamamaktadır. Genellikle satıcılar alıcılardan daha fazla bilgiye sahip olduğundan satıcılar görece daha iyi kararlar alıp daha yüksek

bir refaha kavuşmaktadırlar. Özellikle alıcıların eksik bilgiyle hareket etmesi nedeniyle piyasada kimi zaman yanlış kararlar alınabilmekte ve bu da ters seçime neden olabilmektedir. Yapılan ters seçimler arz ve talep arasında bir dengesizliğe ve bu da dalgalanmalara yol açmaktadır. Yaşanan konjonktürel dalgalanmalar arz ve talep cephesinden kaynaklanabilmektedir. Yeni Keynesyenlere göre finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmanın şiddeti mal piyasalarına nazaran daha fazladır. Bu yüzden bağımsız Merkez Bankaları finansal dalgalanma şiddetini hafifletmek için kısa dönemde çok önemli bir rol üstlenmektedir.

Parasal değişkenler reel ekonomiyi kısa dönemde etkileyebildiğinden para kısa dönemde yanlı olup uzun dönemde yansız hale gelmektedir. Yeni Keynesyen Okul asimetrik enformasyon olgusunu yani yanlış karar alma ve ters seçimde bulunma sorununu Amerikalı ekonomist George Akerlof'un geliştirdiği 'limon problemi' kavramı ile açıklarlar. Bu kavram ters seçim nedeniyle piyasada değeri ortalamanın çok altındaki varlıkların yüksek bir fiyattan alıcı bulabilirken değeri çok yüksek varlıkların gerçek değerinin altında alıcı bulamadıklarını ifade etmektedir. Limon problemi kavramı neoklasik iktisada hakim olan tam bilgi tezinden kopuşu da simgelemektedir. (Anderson, 2001)

1.3.5. Politik Konjonktür Teorisi

Seçim dönemlerinde politika yapımcıların seçmenlerin oylarını toplayabilmek amacıyla popülist politikalar kapsamında vergilerde azalışa veya kamu harcamalarında artışa gitmelerinin ekonomik faaliyetlerdeki etkilerini analiz etmektedirler. Bu şekilde yürürlüğe giren popülist politikaların ilerleyen dönemlerde kritik boyutta kamu açıklarıyla birlikte krize neden olabileceğini ancak 'miyop' seçmenlerin oy tercihlerini yaparken popülist politikalardan etkilendiğini belirtmektedirler. (Özçelik ve Babayiğit Sunay, 2018)

Oy döngüleri, oy alışverişleri, ekonomik rant kollama vb. demokratik seçim sistemlerine ilişkin pek çok yapısal sorun kamu tercihi araştırmalarının sonucu olarak incelenmiştir. Buchanan kolektif eylem problemlerini çözmeye yarayacak

üç temel konudan bahseder. İlki devletin vergilendirme yetkisinin ve kamu harcamalarının denetiminin anayasal düzeyde kurala bağlanmasını ifade eden mali anayasadır. İkincisi oy döngülerini ve kolektif tutarsızlıkları ortadan kaldırmak adına, çoğunlukçu seçim yöntemleri yerine nitelikli çoğunluk yöntemlerini anayasal düzeyde kurala bağlamakla ilişkilidir. Üçüncüsü federalizmdir. Federalizm, merkezi devleti sınırlandırmanın bir yolu olarak Buchanan tarafından savunulmuştur. (Kalkan, 2016)

1.4. CİNSİYET ODAKLI EKONOMİK KONJONKTÜR

Ekonomik konjonktür devrelerinin dip noktası olarak nitelendirilen krizler devletler tarafından genellikle üretim sürecine yönelik çözümlere ulaşma gayesi içinde karşılık bulmaktadır. Bu odak, işsizlikte cinsiyet unsurunun konjonktürel dalgalanmalar ile ilişkisinin ikincil plana atılmasına sebebiyet verebilmektedir. Literatürde işgücüne katılım ve cinsiyet bazlı ücretlendirme hakkında çok sayıda araştırma ve inceleme varken, işsizlikte cinsiyet farklılıkları ve bunların iş çevrimi (konjonktür) ile ilişkisi üzerine araştırmalar çok daha azdır. Burns ve Mitchell iş çevrimleri konusuna yaptığı katkı ile bu konudaki araştırmalarda bir dönüm noktası olmuş ve o zamandan beri ekonomik değişkenlerin çevrimsel bileşenlerinin belirlenmesi birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Çıktı ve işsizlik, konjonktür döngüsünün iki kritik değişkenidir ve makro ekonomik performansta maksimum öneme sahiptirler. (Peiró, Franch ve Gonzalo, 2012)

İş çevrimi ve cinsiyet farklılıkları ile ilgili araştırmalara bir ışık tutmak amacıyla yola çıkan Peiró, Franch ve Gonzalo önemli iki ekonomi olan Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık için son yıllarda işsizlik ve döngüsel koşullar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Her iki ülkede de birkaç çeyrek boyunca süren ve makul bir zaman profili sergileyen güçlü ve kesin dinamik bir ilişki bulmuşlardır. Bu bulgular, tipik olarak %1 değerine eşit bir döngüsel bileşene sahip ardışık dört genişleyen çeyrekte oluşan varsayımsal bir genişlemenin etkilerini simüle etmektedir. Her iki ekonomi için de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ekonomik genişleme, işsizlik oranını İngiltere ve ABD'de sırasıyla 2,0 ve 2,2 puan

azaltacaktır. Araştırma, cinsiyete ve zamana göre açık farklılıklar olduğunu göstermektedir. Döngüsel şokların etkisi, özellikle Birleşik Krallık'ta erkek işsizliği üzerinde kadın işsizliğinden açıkça daha güçlüdür. (Peiró, Franch ve Gonzalo: 2012)

Her iş çevriminin ve her krizin eşdeğer nitelikte olmadığını ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır. Ekonomik sisteme yönelik birer tehdit olan daralmaların bazıları durgunlukla, bazıları depresyonla ve diğerleri de ekonomik krizlerle sonuçlanmaktadır. İş çevrimleri ve özellikle daralma dönemleri arasında benzer kalıplar oluşturmaya çalışmak bu dönemler arasındaki ülke bazlı farklılıkların göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Kapitalistler, işçiler, erkekler ve kadınlar ekonomik aktivitedeki gerilemelere cinsiyete ve sınıfa özgü şekilde farklı tepkiler verebilmektedir. (Miller,1990)

Kriz dönemlerinin kadın işgücü ve işsizliği ile ilişkisine bakılacak olursa;

1929 krizinin kadın işgücüne katılım oranının artması açısından olumlu sonuçları olduğu söylenebilir. Hane geçimini sağlayan erkeklerin işsiz kalmasıyla birlikte kadınlar istihdam piyasalarına girmeye başlamışlardır. Bununla birlikte, bu durum kadınların bu dönemde büro işleri ve ev hizmetleri gibi enformel istihdam sahalarında daha düşük ücret ile güvencesiz bir şekilde çalışmalarına da yol açmıştır.

İş çevrimleri ve kadın istihdamı konusunda yankı uyandıran nitelikte olan bir diğer örnek 'Asya Deneyimi'dir. 1970'lerde ihracata dayalı sanayileşme stratejisinin kadınlaşması yanı kadın iş gücüne dayanıyor olması 1990'larda yaşanan krizden en çok etkilenenlerin de kadınlar olmasına neden olmuştur. (Öztürk, 2010)

Tablo 1'den görüleceği üzere Asya ülkelerinde 1975 yılında kadınların imalat sanayi üzerindeki katkıları oldukça yüksek seviyede gerçekleşmiştir.

Tablo 1.1975 yılında Emek Gücünde ve İmalat Sanayinde Kadın İstihdamının Payı

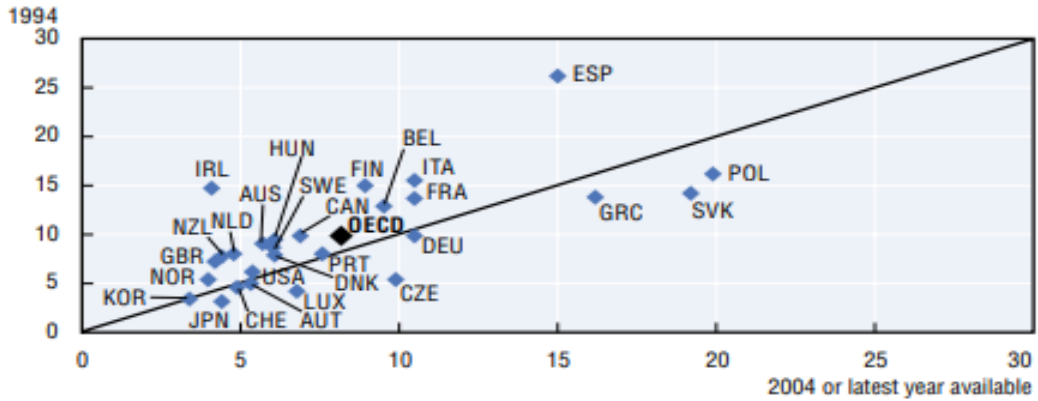
Devletler	1975 Kadın İstihdamı (%)	
	İş Gücü	İmalat
Hong Kong	34.5	46.8
Endonezya	32.6	47.1
Kore	35.3	34.2
Malezya	32.3	42.3
Filipinler	34.0	45.7
Singapur	29.9	40.7
Sri Lanka	25.9	32.3
Tayvan	32.9	47.9
Tayland	47.8	42.8

Kaynak: Seguino, Accounting for Gender in Asian Economic Growth, 2000:17.

1973'ten 1988'e kadar olan toplam işsizlikteki artışın yaklaşık beşte ikisi istatistiksel olarak işgücündeki artışla ve beşte üçü istihdamın daha yavaş büyümesiyle açıklanmaktadır. Ancak, bu dinamiklerin kadınlar ve erkekler açısından göreceli önemi farklılık arz etmektedir. Kadınlar için önemli kriter işgücünün artışıyken erkekler için bu kriter istihdamın büyüme oranıdır. Kısaca, referans döneminde kadın istihdamı daha önceki dönemlere göre hızlı bir artış göstermesine rağmen bu artış işgücündeki artışla yarışmak için yeterli olmamıştır. (Rowthorn ve Glyn, 1988)

Aşağıdaki grafik 1994 ve 2004 yıllarında OECD ülkelerinin kadın işsizlik oranlarını karşılaştırmalı şekilde göstermektedir. Şekil 3, köşegen üzerinde yer alan ülkelerin işsizlik oranlarının her iki yılda da aynı kaldığını, köşegenin altında kalan ülkelerin işsizlik oranlarının ise 1994'e kıyasla 2004 yılında daha yüksek olduğunu göstermektedir. Grafikteki 15 ülkenin çizginin üzerinde kaldığı dikkate alındığında aradaki 10 yılda kadın işsizlik oranlarının bu ülkeler özelinde düştüğünü söyleyebiliriz. Her ülkenin ekonomik dinamikleri farklılık gösterse de 27 ülke arasından 15 ülke için kadın işsizlik oranlarının azalmasının sevindirici nitelikte bir gösterge olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Şekil 3.1994 ve 2004 yıllarında Kadın İşsizlik Oranları

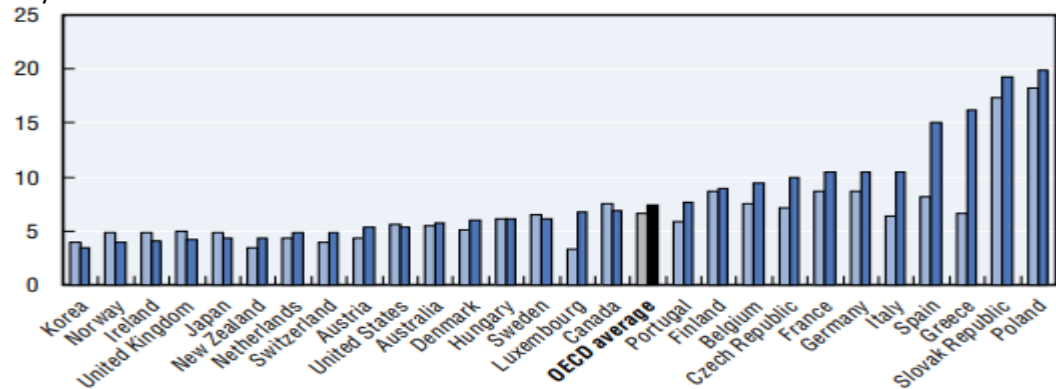

Kaynak: Women and Men In OECD Countries, <https://www.oecd.org/gender/38172488.pdf>

2004 yılı verileri ile oluşturulan aşağıdaki grafikte OECD ülkelerinin çoğunda erkeklere nazaran kadın işsizlik oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Şekil 4'ten de görüleceği üzere 27 ülkenin 18'inde ve OECD ortalamasında kadın işsizlik oranları erkeklere kıyasla çok daha yüksektir. 2004'te İtalya, Yunanistan ve İspanya'da kadınlar aleyhine cinsiyet farkının özellikle yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4.2004 yılı OECD Ülkelerinde Kadın ve Erkek İşsizlik Oranları (%)

Açık Mavi: Erkek
Koyu Mavi: Kadın

Kaynak: Women and Men In OECD Countries, <https://www.oecd.org/gender/38172488.pdf>

2008'de Lehman Brothers'ın iflas kararı ile baş gösteren durgunluk ülkeleri derinden etkileyerek işgücü piyasalarında her iki cinsiyet için de olumsuz etkilere neden olmuştur. Kriz sırasıyla ABD'den Avrupa ülkelerine ve dünya geneline yayılmaya başlamıştır.

Tablo 2 incelendiğinde ekonomik aktivitenin düştüğü 2009 krizinde kadın, erkek ve toplam işsizlik oranlarının arttığı görülmektedir. OECD ülke ortalamasına bakıldığında 2008 yılında toplam işsizlik oranı %6,46 iken 2009 yılında bu oran %8,69'a çıkmıştır. Benzer olacak şekilde, 2009 yılında kadın işsizlik oranı %6,34'ten %8,16'ya, erkek işsizlik oranı %6,76'dan %8,91'e yükselmiştir. 2010 yılına gelindiğinde OECD'de toplam ve erkek işsizlik oranlarında görece bir toparlanma görülürken kadın işsizlik oranında yükseliş gerçekleşmiştir. Bu asimetrik etki, OECD ülkelerinin 2009 krizinden çıkış sürecinde kadınların erkeklere göre daha olumsuz etkilendiğini göstermektedir.

Türkiye özelinde bakıldığında 2008 yılında toplam işsizlik oranı %10,20 iken 2009 yılında bu oran %12,90'a çıkmıştır. Benzer olacak şekilde, 2009 yılında kadın işsizlik oranı %9,80'den %12,80'e, erkek işsizlik oranı %8,80'den %12,90'a yükselmiştir. 2010 yılına gelindiğinde Türkiye'de cinsiyet bazlı ve toplam işsizlik oranlarında bir toparlanma görülmektedir.

Birleşik Krallık ve ABD' de 2009 yılında kadın, erkek ve toplam işsizlik oranlarında yükseliş gerçekleşmiştir. 2010 yılında bu iki ülkede erkek işsizlik oranlarında bir düşüş, kadın ve toplam işsizlik oranlarında ise artış gözlenmektedir.

Tablo 2.2009 Krizinde Kadın, Erkek ve Toplam İşsizlik Oranları

Ülkeler	2008			2009			2010		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Avustralya	4,25	4,03	4,74	5,67	5,72	4,76	5,29	4,87	5,32
Avusturya	4,30	4,00	4,60	6,40	6,30	5,80	5,10	5,30	5,40
Belçika	7,40	6,90	7,00	8,00	7,70	8,10	8,50	8,20	8,80
Bulgaristan	5,90	5,40	6,30	6,90	8,90	7,10	11,30	12,50	10,80
Kanada	6,30	6,50	5,80	8,50	10,00	7,30	8,20	8,80	7,60
Şili	7,69	6,33	9,53	10,15	9,12	10,28	7,99	6,73	9,44
Kolombiya	11,51	8,85	15,46	12,96	9,68	16,34	11,38	8,85	15,76
Hırvatistan	8,90	7,00	10,40	9,40	8,40	10,30	11,80	11,60	11,70
Çekya	4,60	3,40	5,80	6,60	5,00	8,40	7,10	6,00	8,90
Danimarka	3,80	3,40	3,90	7,20	7,50	4,70	7,60	7,90	5,80
Estonya	4,20	7,70	4,10	13,00	18,90	9,70	16,90	16,30	13,60
AB	7,10	6,50	8,00	8,90	9,00	9,40	10,10	10,10	10,20
Euro bölgesi	7,70	7,20	8,20	9,90	9,90	9,60	10,20	10,10	10,40
Finlandiya	6,40	5,30	6,70	8,50	8,80	7,60	8,70	9,30	7,10
Fransa	7,10	7,20	7,50	9,10	9,00	9,40	9,20	9,10	9,50
G7	5,99	5,47	5,81	8,32	8,85	7,13	8,02	8,45	7,62
Almanya	7,80	6,80	7,40	7,20	7,80	6,90	6,90	6,70	5,90
Yunanistan	8,10	5,00	11,40	9,10	7,60	13,90	11,50	10,20	17,40
Macaristan	7,90	7,80	8,10	10,30	10,60	8,80	10,70	11,50	9,80
İzlanda	2,40	4,70	2,00	8,90	10,20	4,20	9,50	9,80	7,20
İrlanda	7,80	5,90	6,50	13,70	12,90	10,20	15,00	16,50	11,40
İtalya	6,80	5,60	8,70	7,50	7,00	9,20	8,50	7,80	9,50
Japonya	3,80	4,10	3,90	4,80	5,60	4,90	5,10	5,40	4,50
Kore	3,00	3,60	2,80	3,70	3,80	3,00	3,70	3,70	3,70
Letonya	6,60	9,30	7,10	14,90	23,40	15,90	20,50	21,50	16,40
Litvanya	7,10	6,30	3,80	15,40	18,90	9,80	18,00	21,20	14,30
Lüksemburg	4,40	4,50	6,00	5,40	4,40	5,80	4,60	3,60	5,30
Meksika	3,70	3,93	4,02	5,99	5,56	6,44	5,17	5,00	5,14
Hollanda	4,80	3,80	5,60	5,70	5,00	5,70	6,00	5,60	6,80
Norveç	3,20	2,60	2,70	3,40	3,60	3,20	4,00	5,00	3,30
OECD	6,46	6,76	6,34	8,69	8,91	8,16	8,44	8,46	8,32
Polonya	6,60	6,70	7,60	8,40	7,20	8,70	9,80	9,90	10,20
Portekiz	9,40	9,10	9,50	11,30	12,00	10,30	12,90	12,40	12,50
Slovakya Cum.	8,80	7,70	11,70	12,60	12,40	12,00	14,10	13,90	15,70
Slovenya	4,30	4,10	4,30	6,20	5,20	6,20	7,10	7,20	7,20
İspanya	9,50	10,60	12,70	17,50	18,40	18,20	19,80	19,70	20,60
İsveç	6,60	6,10	6,90	9,00	8,00	8,60	8,60	9,20	8,20
Türkiye	10,20	8,80	9,80	12,90	12,90	12,80	10,70	11,10	11,30
Birleşik Krallık	5,30	7,00	5,30	7,30	8,80	6,50	8,00	8,60	7,10
ABD	4,90	5,60	5,90	8,30	10,60	7,00	9,50	10,40	8,60

Kaynak: OECD veri tabanı kullanılarak tarafımca oluşturulmuştur.

2009 kriz dönemi ile işgücü dinamiklerinin ilişkisini daha ayrıntılı görebilmek amacıyla bu dönemdeki kadın, erkek ve toplam istihdam oranlarına Tablo 3'te yer verilmiştir. OECD ülke ortalamasına bakıldığında 2008 yılında toplam istihdam oranı %66,22 iken 2009 yılında bu oran %64,45'e düşmüştür. Benzer olacak şekilde, 2009 yılında kadın istihdam oranı %57,14'ten %56,30'a, erkek işsizlik oranı %75,47'den %72,75'e gerilemiştir. 2010 yılına gelindiğinde OECD'de cinsiyet bazlı ve toplam istihdam oranlarında gerileme devam etmiştir.

Türkiye özelinde bakıldığında 2008 yılında toplam istihdam oranı %44,85 iken 2009 yılında bu oran %44,23'e gerilemiştir. 2009 yılında kadın istihdam oranı %23,50'den %24,23'e, erkek istihdam oranı %66,55'ten %64'e gerilemiştir. 2009 yılında ülkeler arası karşılaştırmada Türkiye %24,23 ile en düşük kadın istihdam oranına sahip ülke konumundadır. 2010 yılına gelindiğinde bir önceki yıla kıyasla Türkiye'de cinsiyet bazlı ve toplam istihdam oranlarında bir toparlanma görülmektedir.

Birleşik Krallık ve ABD' de 2009 yılında kadın, erkek ve toplam istihdam oranlarında düşüş gerçekleşmiştir. 2010 yılında her iki ülkede de erkek, kadın ve toplam istihdam oranlarında düşüş devam etmiştir.

2009 yılında en yüksek kadın istihdam oranına sahip ülke %76,55 ile İzlanda olurken, onu %74,40 oranı ile Norveç takip etmektedir. Avusturya, Şili, Kolombiya, Almanya, Macaristan, İsrail, Lüksemburg, Hollanda, Slovakya ve İsviçre'de konjonktür ile tezatlık oluşturacak şekilde 2009'da kadın istihdam oranlarında artış gözlenmiştir. 2009'da hem toplam istihdam hem de erkek istihdam oranında artış gösteren ülkeler Kolombiya, Lüksemburg ve Hollanda'dır.

Tablo 3.2009 Krizinde Kadın, Erkek ve Toplam İstihdam Oranları

Ülkeler	2008			2009			2010		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Avustralya	73,20	79,68	66,72	72,05	77,79	66,30	72,37	78,59	66,15
Avusturya	70,83	76,85	64,83	70,33	75,53	65,20	70,78	75,98	65,65
Belçika	62,40	68,58	56,15	61,60	67,15	55,98	62,03	67,45	56,53
Kanada	73,46	77,14	69,83	71,51	74,07	68,93	71,56	74,28	68,81
Şili	57,26	72,58	42,07	56,06	70,05	42,18	60,10	73,08	47,29
Kolombiya	60,21	74,95	46,39	62,02	76,16	48,78	63,35	76,86	50,67
Çekya	66,55	75,43	57,58	65,38	73,85	56,68	64,98	73,53	56,25
Danimarka	76,33	80,25	72,35	73,53	76,13	70,88	71,80	74,13	69,50
Estonya	70,08	73,73	66,60	64,20	64,35	64,05	61,95	61,83	62,08
Finlandiya	71,05	73,13	68,98	67,90	68,63	67,10	67,15	68,45	65,80
Fransa	65,30	69,40	61,33	64,43	68,18	60,85	64,38	68,15	60,75
Almanya	70,10	75,85	64,30	69,38	74,40	64,33	70,30	75,25	65,35
Yunanistan	61,43	74,38	48,58	60,68	73,05	48,50	58,85	70,43	47,43
Macaristan	56,40	62,73	50,33	57,20	60,75	53,83	57,05	59,93	54,30
İzlanda	83,58	87,30	79,58	78,33	80,00	76,55	78,18	80,10	76,20
İrlanda	69,65	77,03	62,20	63,63	68,33	58,98	60,95	64,95	56,98
İsrail	59,83	64,08	55,63	59,21	62,55	55,93	60,16	63,43	56,94
İtalya	58,65	70,15	47,25	56,90	67,83	46,15	56,25	66,78	45,88
Japonya	70,87	81,72	59,88	70,18	80,32	59,87	70,29	80,21	60,21
Kore	63,96	74,57	53,31	63,02	73,70	52,29	63,39	74,03	52,68
Letonya	68,23	71,45	65,23	60,05	59,88	60,18	58,20	57,55	58,78
Litvanya	64,40	67,23	61,78	59,88	59,25	60,43	57,55	56,50	58,55
Lüksemburg	63,43	71,48	55,15	65,20	73,18	56,98	65,20	73,13	57,20
Meksika	60,67	80,16	43,34	59,78	78,07	43,29	59,66	77,84	43,19
Hollanda	74,93	81,68	68,15	76,18	81,98	70,30	75,45	80,73	70,13
Yeni Zelanda	74,55	80,87	68,54	72,73	78,54	67,21	72,11	78,10	66,44
Norveç	77,95	80,48	75,38	76,43	78,33	74,40	75,30	77,25	73,25
OECD	66,22	75,47	57,14	64,45	72,75	56,30	64,31	72,51	56,26
Polonya	59,23	66,30	52,38	57,18	63,63	50,95	56,98	62,95	51,08
Portekiz	68,03	73,80	62,48	62,98	68,03	58,18	62,25	66,85	57,88
Slovakya Cum.	62,25	69,95	54,63	61,85	67,18	56,50	60,43	64,88	56,00
Slovenya	68,58	72,70	64,23	67,08	70,50	63,45	65,53	68,83	62,05
İspanya	64,48	73,33	55,38	59,95	66,48	53,25	58,85	64,78	52,80
İsveç	74,33	76,75	71,85	72,20	74,18	70,20	72,15	74,55	69,65
İsviçre	79,50	85,40	73,50	79,00	84,40	73,60	77,33	83,23	71,30
Türkiye	44,85	66,55	23,50	44,23	64,55	24,23	46,28	66,65	26,18
Birleşik Krallık	72,60	78,55	66,78	70,90	76,03	65,85	70,45	75,50	65,45
ABD	70,89	76,41	65,50	67,63	71,95	63,40	66,69	71,05	62,43

Kaynak: OECD veri tabanı kullanılarak tarafımda oluşturulmuştur.

Ekonomik konjonktürün dip noktası olan krizler ve kadınlara yansımaları konusunda literatürün odaklandığı temel iki husus bulunmaktadır. Bunlar kadınların piyasalardaki istihdam oranları ve Ortodoks-Neoklasik iktisat teorilerinin dikkate almadığı kadınların hane içindeki ücretsiz emeğinin krizler karşısındaki pozisyonudur. Toplum tarafından benimsenmiş ön yargı kalıpları, erkeğin 'eve para getiren' rolü ve hanehalkı içerisinde kadına biçilen görev inancının hala varlığını sürdürüyor olması da işten çıkarmalar esnasında kadınların birinci sırada feda edilmesinin nedenleri arasındadır. Kadınların istihdam piyasalarına girme, güvenceli bir işte çalışma ve iş hayatında tutunma noktasında erkeklere nazaran gayri resmi engellerle daha sık karşılaştıkları da bir gerçektir.

Kadınlar aleyhine gelişim gösteren ücret farklılıkları, fazla mesai yüzünden özel hayat ve çalışma hayatı arasındaki istikrarın kurulamaması, niteliksiz-güvencesiz işlerde çalıştırılma, emeğin sömürüsü ve çalışma ortamında erkekler tarafından yapılan ötekileştirme çabaları kadınların iş hayatında karşılaştıkları zorluklardan birkaçıdır. Ek olarak, kadınların erkeklere nazaran hem kendi hemcinsleri hem de erkekler tarafından yükselebilmelerinin önüne set çekildiği görülmektedir. Toplumsal baskıların da etkisiyle aileleri tarafından erken yaşta evlendirilen kadınların ekonomik güçlerini ellerine alamamalarından kaynaklı olarak hane içinde sürekli baskı unsurlarının hedefi olmaları da irdelenmesi gereken bir diğer sosyal sorundur. Burada sayılan ve sayılmayan daha birçok geleneksel kabulleniş yüzünden kadınların iş hayatında tutunmaları da zorlaşmakta, çalışma hayatı süreleri erkekler ile kıyaslandığında çok daha düşük kalmaktadır.

2. BÖLÜM

KRİZ MODELLERİ VE EKONOMİK KRİZLER

2.1. KRİZ MODELLERİ

Ülkelerde yaşanan para krizleri birinci nesil, ikinci nesil ve üçüncü nesil kriz Modelleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Birinci nesil kriz modeli tutarsız devlet politikaları ve ekonomideki yapısal bozulmalara odaklanırken, ikinci nesil kriz modeli krizin kendi kendini besleyen yapısına vurgu yapmaktadır.

Uzak Doğu Asya ülkelerinde gerçekleşen kriz sonucunda birinci ve ikinci kriz modelleri yetersiz kalınca yeni bir modele ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda, üçüncü nesil kriz modeli para politikalarının işlevini analiz ederek finansal kesim ile özel sektör arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Sonraki başlıklarda kriz modelleri detaylandırılmaktadır.

2.1.1. Birinci Nesil Krizler

Yazında birinci model, sürdürülebilir olmayan devlet politikaları ile strüktürel dengesizliklerin sonucunun krizlere yol açtığı olgusuna dayanmaktadır. Blanco ve Garber (1986) Meksika Pesosu üzerinde tekrarlayan devalüasyonların ihtimali ve spekülasyon saldırıları üzerine, Krugman (1979) ve Flood (2007) birinci nesil para krizine yönelik incelemeler yapmıştır.

Hacıhasanoğlu (2005) birinci nesil kriz modelini şu şekilde betimlemektedir: Sabit döviz kuru altında bir devletin bütçe açıklarını genişleyici para politikası ile kapatması durumunda savunulan döviz kuru ülke rezervlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Birinci Nesil Kriz modelinde bütçe açıkları döviz krizinin ana nedenidir. Bütçe açıkları devletin vermiş olduğu sabit döviz kurunu koruma taahhüdünü çelişkili bir duruma getirmektedir. Açığın parasal genişleme yoluyla karşılanması enflasyon artışına ve reel döviz kurunun değer kazanmasına yol açmaktadır.

Birinci Nesil Kriz Modelinde yabancılar portföylerini değiştirerek spekülative bir saldırıya geçmektedirler. Bu saldırı kamu rezervlerinde düşüşle sonuçlanmaktadır. Modelde rezervler tükendikten sonra sabit döviz kuru sürdürülemez bir hale gelmekte; sabit kurdan vazgeçileceğini anlayan rasyonel ajanların döviz talepleri artmakta ve bu da krize neden olmaktadır.

Bu model, geçmişte Meksika ve Arjantin'de yürürlükte olan tutarsız politikaların krizlere yol açtığını göstermek için geliştirilmiştir.

2.1.2. İkinci Nesil Krizler

Birinci Nesil Kriz modelinde açıklanan spekülative ataklar farklılaşmaya başlayınca modelin gelişmesine ihtiyaç duyulmuştur. Piyasadaki ajanların davranışlarında bir dönüşüm olduğu zaman bu dönüşüme hükümetlerin farklı reaksiyonlar verebileceğine açıklık getiren ikinci nesil kriz modeli tutarlı maliye ve para politikaları izlense bile ekonominin kendi kendini besleyen bir kriz sürecine girebileceğini göstermektedir. (Doğanlar, Bal ve Özmen, 2007) Bu model, spekülative ataklar olmasa bile, piyasadaki beklentilerin farklılaşmasına bağlı olarak krizin aniden tetiklenebileceğini ifade etmektedir. (Flood ve Marion, 1998). Obstfeld (1986) ikinci nesil kriz modellerini "selffulfilling" yani krizlerin kendi kendini besleyen süreçler olarak tanımlayarak literatüre kazandırmıştır.

Bu kriz modeli Avrupa Para Krizlerini ve Meksika Krizinde yaşanan kendi kendini besleyen süreçleri daha gerçekçi bir şekilde açıklamak için kullanılmıştır. (Çakmak, 2004)

Tablo 4. İkinci Nesil Kriz Modellerinde Çoklu Denge Durumları Tablosu

Denge Durumları	Sonuçlar
<i>1.Denge Durumu: Spekülatif atak yok.</i>	<i>Hükümet sabit döviz kurunu savunmaya devam eder. Makroekonomik politikalar ile savunulan döviz kuru uyumludur.</i>
<i>2.Denge Durumu: Spekülatif atak var.</i>	<i>Hükümetler sabit döviz kurunu terk eder. Makroekonomik politikalar ile savunulan döviz kuru uyumsuzdur.</i>

Kaynak: Doğanlar, Bal ve Özmen, "Döviz Krizi Modelleri", s. 262 esinlenerek uyarlanmıştır.

İkinci nesil kriz modellerinde, makroekonomik indikatörlerden bağımsız olarak dövize özgü spekülatif ataklar ile birlikte kendini besleyen sürecin döviz krizine neden olabileceği de belirtilmektedir. Bu etki 'bulaşıcılık' olarak nitelendirilen etkiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Krizler, yatırım kararı alırken çevresinden aldığı duyumlara göre portföylerini oluşturan kişilerin sürü psikoloji ile hareket etmelerinden kaynaklı olarak da tetiklenebilmektedir. Büyük yatırımcılar küçük yatırımcıları etkileyerek portföylerindeki yerli paraları dövize çevirmelerine neden olduklarında ülkelerin rezervlerinin azalmasına ve devalüasyonlara yol açabilmektedirler. Bir diğer bulaşıcılık etkisi yaratan olgu benzer ekonomik dinamiklere sahip ülkelerdir. Bir ülkede kriz baş gösterdiğinde büyük yatırımcılar benzer özelliklere sahip diğer ülkelere karşı çok daha hassas hale gelmekte; bu ülkelerdeki yatırımlarını geri çekerek krizin bir ülkeden diğerine yayılmasına neden olabilmektedirler. Ekonomik yönden bütünleşmiş ülkeler arasında da finansal krizin hızla yayılabileceği gözden kaçırılmamalıdır. (Doğanlar, Bal ve Özmen, 2007)

2.1.3. Üçüncü Nesil Krizler

Uzak Doğu Asya ülkelerinde gerçekleşen krizler yukarıda ayrıntıları verilen iki kriz modeli ile de açıklanamayınca üçüncü nesil kriz modeline ihtiyaç duyulmuştur.

Asya krizlerini yaşıyan çoğu ülkede diğeri iki modeldekinin aksine artış gösteren döviz rezervleri ve bütçe fazlaları bulunmaktaydı. (Çakmak, 2004)

Krugman'ın önderliğinde kurgulanan üçüncü nesil kriz modelinde özel sektör ve finansal kesim ilişkilerinin spekülâtif atakları beslemesine değinilmekte olup ekonomideki para politikasının işlevine vurgu yapılmaktadır. (Doğanlar, Bal ve Özmen, 2007)

Bu modelde deflasyonist politikalar yerli ürünlerin nominal fiyatlarında düşüşe neden olarak şirket satışlarını negatif etkilemektedir. Yani finansal krizin nedeni deflasyonist politikaların borç deflasyonu yaratmasıdır. (Ishihara, 2007)

Üçüncü nesil kriz modeli para politikasının sıkılaştırılması gerekliliğini savunmaktadır. Bununla birlikte ölçeklendirme politikası altında devletler uluslararası borç piyasalarında zorluk yaşadığında model yetersiz kalmaktadır. Model, ülkelerin dolar cinsinden borcunun çok yüksek olması veya ihracatın çok düşük kalması durumlarında da geçerliliğini yitirmektedir. Dolayısıyla ihracatın yükseltilmesi ve aşırı borçlanmanın önüne geçilmesi gerekmektedir. (Velasco, 2001)

2.2. KRİZLER VE TARİHSEL SINIFLANDIRMA

Ekonomik konjonktürün dip noktası olarak atıfta bulunduğumuz kriz olgusu; bilhassa 1980'lerde liberalleşme akımlarının etkisi ve dördü özgürlük olarak ifade edilen sermayenin, kişilerin, hizmetlerin ve emtiaların ulus sınırlarını aşarak serbestçe hareket edebildiği bir dünya düzeninde birçok devleti ve sektörü domine etkisiyle etkisi altına almakta, bu da devletlerin dışardan gelen şoklara olan pozisyonunu açık hale getirmektedir. Bu doğrultuda krizler yalnızca süreç içerisinde ülkelerin iş gücü piyasalarında kalıcı sorunlara neden olmamakta, aynı zamanda konjonktürün toparlanma evresinde sosyal güvencesiz istihdam piyasalarının ve kayıt dışı faaliyetlerin de artışına sebep olmaktadır. Sosyal güvencesi olmayan işlerde ücret farklılıklarından kaynaklı olarak işverenlerin

kadın işçi talebi artmakta, bu da kadın istihdam yapısında artan bir enformelleşmeyi getirmektedir. Sürdürülebilir bir ekonomik düzen için kadının kapsayıcı kalkınmanın aktif ögesi olarak görülmesi kritik bir öneme sahiptir. Sosyal sürdürülebilirlik; nitelikli eğitim ve sağlık, sosyal sermayenin iyileştirilmesi, gelir dağılımında adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin üzerine inşa edilmektedir. Bu noktada nitelikli ve güvenceli iş piyasalarına kadınların aktif iştiraki yadsınamaz öneme sahiptir.

Krizler, bireylerin iş gücüne katılımı üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. İlki yazında çokça rastladığımız bir olgu olan uzunca bir süre işsiz kalan ya da çalışma talebi olmasına rağmen iş bulamadığı için iş aramaktan vazgeçen cesareti kırılmış işçilerdir. Bir diğer etki ek çalışan etkisi diye nitelendirilen hane halkında evin geçimini sağlayan erkeğin işsiz kalması durumunda veya ev gelirinin azaldığı koşullarda diğer aile bireylerinin istihdam piyasalarına girmeleridir. (Belet, 2013)

Kapitalist düzenin kendisini yeniden üretme teşebbüsü olarak nitelendirilen post-fordist ve post-endüstrileşme gibi terimlerle açıklanan akımlar üretimde esnekliğe gitme, esnekleştirilmiş sistemler üzerine kurulu bir düzen geliştirme yaklaşımlarını benimsemektedir. (Dağdelen, 2015) Özellikle kadın emeğini ev içindeki işleri yapan ve ev dışında hane halkı gelirinə katkı sağlayan meta olarak kabul eden toplumsal inanışla birlikte düşünöldüğünde esnek çalışma biçimleri kadın istihdam talebini artırmıştır. Bu talebin reel hayattaki tezahürü ise düşük nitelikteki işlerde sigortasız çalışan ve ev içinde onlara adledilen görevlerden kaynaklı olarak özel hayat ve iş hayatı arasındaki dengesi bozulan, bu doğrultuda da genellikle aile ve iş hayatı dışındaki sosyal hayattan kopan kadınlar olmuştur. Krizlerin ve kriz süreçlerinden çıkabilmek için atılmış olan adımların devletler tarafından yalnızca üretim süreci ekseninde değerlendirilmesinin bir sonucu olarak istihdam sürecinde kadınların yaşadıkları zorluklar göz ardı edilmiştir. (Belet, 2013)

Tarihsel süreçte gerçekleşmiş olan krizlerin nedenleri ve bunların yarattığı sonuçların değişkenlik yarattığı göz önüne alındığında detaylı bir perspektif geliştirebilmek için bir sonraki bölümde Dünya’da ve Türkiye’de yaşanmış krizlere değinilecektir.

2.2.1. Dünya Krizleri

2.2.1.1. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı (Kara Perşembe)

Modern tarihin en şiddetli ve en uzun krizi (yaklaşık 10 yıl) olan 1929 krizi hemen hemen her ülkeyi etkileyerek endüstriyel üretim ve fiyatlarda keskin düşüşlere neden olmuş, kitlesel işsizlik ve yoksulluk oranlarında hızlı bir artışla birlikte bankacılık sisteminde ciddi paniklere yol açmıştır.

1929 ekonomik buhranının nedenleri hususunda literatürde net bir fikir birliği olmasa da ekonomistlerin bazı hususlarda ortak noktada buluştuklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlar 1929’da borsanın çöküşü, bankacılık sisteminde yaşanan panik ve parasal daralmalar, uluslararası kredi ve tarifelerde yaşanan azalmalardır.

1920’li yıllar ABD borsası için daha önce görülmemiş bir genişlemeye şahit olmuştur. Hisse senetleri fiyatları keskin bir artış sergilerken insanlar borsa yatırımını para kazanmanın kolay bir yolu olarak görmeye başlamışlardır. Bireyler bu süreçte hisse senetlerini alabilmek için evlerini ipotek ettirme yoluna bile gitmişlerdir. 1929’a gelindiğinde kaçınılmaz son gelmiştir: Hisse senetlerinin fiyatları keskin bir düşüşe uğrayınca hissedarlar paniğe kapılmış ve hızlı bir şekilde senetlerin tasfiye edilmesi için uğraş artmıştır. Bu panik hali fiyatların daha da düşmesine neden olarak ekonomide bir güvensizlik ortamı yaratmıştır. Tüketim harcamaları kısılmaya başlayınca eş zamanlı olarak endüstriyel üretimde de azalmalar başlamış ve işsizlik kritik bir şekilde yükselmiştir. Ekonomideki panik ile birlikte mevduatlarını çekmeye çalışan insanlar bankacılıkta ciddi bir paniğe yol açmış, bankalar iflas kararı açıklamaya başlamıştır. Ekonomik problemler sebebiyle ABD’den diğer ülkelere giden borç

transferinin de azalmasıyla buhran tüm dünyaya yayılmıştır. 1930'da Smoot-Hawley'in kanunlaşmasıyla beraber yalnızca ABD'de de değil, ülkelerdeki karşı tarife düzenlemeleriyle birlikte dünya ticaret politikalarında korumacılığa gidilmiştir. (Barışık ve Barış, 2015)

Yanlış uygulanan politikalar nedeniyle krizin etkileri uzunca yıllar sürmüştür; başta ABD olmak üzere Almanya, İngiltere, Fransa ve Türkiye gibi birçok ülke krizden etkilenmiştir.

Kriz sürecinde çalışma çağındaki erkekler, doğrudan kalıcı işsizlik ile karşı karşıya kalmışlardır. İstihdam boşlukları, erkeklerin daha düşük ücretli mesleklerde istihdam edilmesi ve beşeri sermaye amortismanı hane içi gelirin azalmasına neden olarak ev işleriyle meşgul olan kadınların ek çalışan etkisi ile işgücü piyasalarına girmelerine neden olmuştur. Kriz, hane içinde negatif gelir şoku yarattığından kadınların işgücü arzında kalıcı bir değişikliğe neden olarak 1950 ve 1960'lı yıllarda dahi istihdam piyasalarındaki paylarında artışa yol açmıştır. (Bellou ve Cardia, 2018) Bununla birlikte, 1929 krizi kadınların enformel sektörlerde sıkışarak yetersiz ücret ile korumasız bir şekilde çalıştırılmasının da önünü açmıştır.

2.2.1.2. 1974 Krizi

1973'te Arap- İsrail Savaşı esnasında ABD'nin İsrail ordusuna savaş malzemesi desteği sağlaması nedeniyle Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) karşı atak olarak ABD'ye petrol ambargosu uygulamıştır. Ambargonun kapsamına daha sonra İsrail'i destekleyen diğer ülkeler de girmiştir.

Ambargo ile birlikte petrolün varil başına fiyatında artış gözlenmiş ve yukarı yönlü artan maliyetler ülke ekonomilerini sarsmıştır. Petrole olan bağımlılık ve aşağı yönlü hareket eden rezervlerle baş başa kalan ABD hükümeti pazarlık için masaya oturmuştur. Bu süreçte ABD'nin 37. Başkanı olan Richard Milhous Nixon yerli enerjiyi teşvik etmek için bir dizi girişimde bulunsa da ilgili politikaların

başarısı kısmi kalmıştır. Ambargo sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu politikalarında karşısına çıkan en büyük paradoks İsrail'e destek konusunda birbiriyle çelişen hamleleri ile petrol zengini Arap ülkelerle halihazırda zayıf olan bağların korunmasına yönelik çabalardır. Ambargo sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin aldığı önlemler Stratejik Petrol Rezervinin oluşturulması, Uluslararası Enerji Ajansı (International Energy Agency)'nin kurulması ve yakıt ekonomisi standartlarının oluşturulması olarak sıralanabilir.

Kriz sürecinin iş piyasalarına etkisini değerlendirecek olursak OECD ülkelerinde toplam işgücüne katılım oranları 1960'lı yıllarda düşerken 1970'li yıllarda artmaya başlamıştır. Bununla birlikte 1973'ten sonraki süreçte kriz ile birlikte işsizlikte bir artış gerçekleşmiş ve bu dönemde çalışma çağındaki nüfusun büyüme oranı çoğu ülkede yavaşlamaya başladığından bunun demografik baskı ile açıklanamayacağı görülmüştür. OECD ülkelerinde 1973 ile 1985 yılları arasında erkek işsizliği 10,7 milyon artmıştır. Bu artış, bir önceki döneme kıyasla daha yavaş istihdam büyümesine işaret etmektedir. Kadın işsizliği ise 1973 ile 1983 yılları arasında 7,7 milyon artmıştır. Bu artış, kadın işgücüne katılım oranlarındaki daha hızlı büyümeye işaret etmektedir. Bu doğrultuda, erkek işsizliği daha çok talep yönlü bir açıklama gerektirmekte; 1973'ten bu yana erkek istihdamının daha yavaş büyümesi ile açıklanmaktadır. (Rowthorn ve Glyn, 1988)

2.2.1.3. 1994 Meksika Krizi

Meksika'da bankacılık sisteminde gerçekleşen özelleşme ve 1994 yılında yürürlüğe giren Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ülkenin yabancı sermaye girişini kritik düzeyde yükseltmiş, Meksika'nın yabancı bankalara olan borç yükünde artış gözlenmiştir. (Hoyos, 2021)

Sermaye hareketlerinin serbestçe dolaşabildiği durumda döviz kuruna bağlı istikrar planlarının varlığı ülkeler için sürdürülemez bir dış pozisyon sunmaktadır.

1993 yılında Meksika üretiminde gerçekleşen gerileme ve seçimler nedeniyle izlenen popülist politikalar ile birlikte ekonomide gevşeme görülmüştür. (Hacıhasanoğlu, 2005) Meksika'nın krize giriş sürecinde karşı karşıya kaldığı ters şok ve ülkenin dış dinamiklerindeki zayıflığı sıkı para politikaları varlığını zorunlu hale getirmekteydi. Bunun aksine gerçekleşen seçim dolayısıyla denetime tabi olmadan verilen krediler ve borçların dolara endekslenmesi gibi verilen etkin olmayan politika kararları ülke ekonomisine büyük zararlar vermiştir.

1994 yılında Ernesto Zedillo'nun başkanlığı devralması ile birlikte peso değer kaybetmeye başlamış ve Meksika pesosunun ABD Dolarına karşı serbestçe dalgalanmasına karar verilmiştir. Meksika'da yaşanan mali kriz nedeniyle dolar-peso paritesinin hızla yükselmesi yabancı yatırımların dolar bazında değer kaybetmesine neden olduğundan yabancı yatırımcılar da yaşanan süreçten negatif etkilenmeye başlamıştır.

Bankacılık sistemi yasal sermaye yeterliliklerini yerine getirmekte zorlanmaya başlayınca hükümet bir dizi önlemler almaya çalışsa da yurt dışı yatırımcıların sarsılan güveninin yol açtığı akut bir ekonomik daralma, kalkınma boyunca elde edilen iyileştirme çabalarının çoğunun boşa çıkmasına neden olmuştur. Bu ülkelerdeki kadınlar, kriz sürecinde gelişen iş modelleri nedeniyle onları bazı sektörlere sıkıştıran, diğerlerine girişi engelleyen ve genel olarak onları ekonomik yaşamın kötü koşullarına iten sosyal engellerle karşılaşmışlardır.

2.2.1.4. 1997 Asya Krizi

Dış borçlanmayı teşvik eden sabit döviz kuru politikasının savunulması ve sabit döviz kurunun hızlı bir şekilde değer kaybetmesi, para ve maliye politikalarının etkin olmaması ve ihtiyatlılıktan uzaklaşmış kurumlar ile birlikte özellikle bankaların kredi verirken etkin ve denetimli bir yapı oluşturamaması Asya Krizi'nin ana nedenleridir.

Dolar/Yen kurundaki sürdürülemez dalgalanmalar krizin daha da şiddetlenmesine yol açarak 1996 yılından itibaren ihracatta yavaşlamalara neden olmuştur.

Döviz krizinden kısa bir süre önce Tayland bahtı spekülâtif hareketlerin odak noktası haline gelirken hükümet ABD doları karşısında sabitlenen yerli para birimini bir süre daha savunmaya devam etmiştir. 1997 yılına gelindiğinde Tayland sabit döviz kuru politikasını daha fazla sürdürmeyeceğini ve yerli para birimi olan bahtın dalgalanmasına izin vereceğini açıklayınca sert bir değer kaybı yaşamıştır. Durum böyle olunca yerli ve yabancı yatırımcılar bu bölgede yer alan ülkelere karşı güvenlerini kaybetmeye başlamış, bankacılık sisteminde bir panik ortamı oluşmuştur. Süreç içerisinde bankalar ve şirketler iflas ederken ülkelerde işsizlik düzeyleri kitlesel olarak artmaya başlamıştır. 1997 yılında Tayland'da döviz kriziyle başlayan gerileme dönemi kısa bir süre içerisinde bölgede yer alan diğer ülkelere de yayılmıştır.

IMF, krizden en çok zarar gören ülkelere mali destekte bulunarak ülkelere reform programlarının hazırlanması hususunda yön göstermeye çalışmıştır. Bu programdaki asıl amaç ekonomide kaybolan güven problemini ortadan kaldırarak büyümeyi tekrardan inşa etmektir. Önerilen programlar devletlerin ihtiyatsız yönlerini gözden geçirmelerini sağlayacak bir dizi strateji planından oluşmaktaydı. Uygulanan para politikalarının yerli para biriminin aşırı derecede değer kaybetmesinin önüne geçecek kadar etkin işlemesi gerekmektedir. Bu ülkelerin en önemli problemleri etkin işlemeyen para politikalarının ve ülkelerin dış pozisyonunda bağımlılığı artıracak mali politikaların bulunmasıydı. (IMF, 1998)

Kısaca Asya Krizi Güneydoğu Asya ülkelerinde borsanın ve diğer varlık değerlerinin hızlı değer kaybıyla sonuçlanmıştır. Yabancı yatırımcılar ekonomik temelleri sağlam olmayan bu ülkelere yatırım yapma konusunda isteklerini kaybetmişlerdir. Krizden en çok zarar gören ülkeler Endonezya, Malezya,

Filipinler, Güney Kore ve Tayland olurken krizin sonuçları yalnızca bu bölgede yer alan ülkeleri değil, gelişmekte olan diğer ülkeleri de etkilemiştir.

Tablo 5.1997 Asya Krizi Kronolojisi

<i>Tayland Bahtı çökmüş ve Bahtın dalgalanılmasına izin verilmiştir.</i>
<i>Peso ve Endonezya rupisi devalüe edilmiştir. IMF Filipinler'e 1.1 milyar dolarlık kredi vermiştir.</i>
<i>IMF, Tayland'a 17 milyar dolar kredi vermiştir.</i>
<i>Hong Kong doları ve hisse senetleri ağır baskı altında kalmıştır.</i>
<i>Kore wonu yeni düşük seviyelere gerilemiştir.</i>
<i>IMF, Endonezya'ya 40 milyar dolarlık paketi onaylamıştır.</i>
<i>IMF, Kore'ye 57 milyar dolarlık paketi onaylamıştır.</i>

Kaynak: Corporate Finance Institute, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/asian-financial-crisis/> sitesinde yayınlanan kronolojiden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Araştırmalar, 1997 Asya Krizi sürecinde üniversiteden mezun olan erkeklerin, istihdam, iyi ücretlendirme, evlenme ve çocuk sahibi olma olasılığında büyük bir azalma yaşandığını göstermektedir. Lisans mezuniyeti halinde sınırlı iş fırsatlarıyla karşılaşan kadınlar, genç yaşta daha fazla çocuk sahibi olmaya yönelmişlerdir. Ayrıca, durgunluk döneminde mezunların aile bireyleriyle aynı evde kalarak (erkekler) veya avantajlı bir ekonomik geçmişe sahip bir eş bularak (kadınlar) azalan tüketime karşı önlem aldıkları görülmektedir. Durgunluk döneminde işgücü piyasasına girişin kalıcı etkileri olmaktadır ve hatta işgücü piyasasındaki cezalar ortadan kalktıktan sonra bile genç bir çalışanın yaşam seyri üzerinde kalıcı bir iz bırakabilmektedir. Öte yandan, beklenildiği üzere büyük ölçekli bir durgunluğun orta düzeydeki durgunluktan daha kritik bir etkisi olmaktadır. Etkilenen gruplar yalnızca azalan kazançlardan değil, aynı zamanda uzun süreli işsizlikten de muzdarip olmaktadır. (Choi, Choi ve Son, 2020)

2.2.1.5. 2009 Krizi

ABD’de başlayan diğer ülkelere hızla sirayet eden finansal krizin arka planında gayrimenkul piyasası ve verilen kredilerin balon gibi şişerek finans sektörüne zarar vermesi yatmaktadır. Krizin başlamasından önceki süreçte mortgage kredileri geri ödeme kabiliyeti görece yüksek olan bireylere verilirken konut piyasası fiyatlarının artışı ile birlikte geri ödeme kabiliyeti çok daha düşük olan bireylere verilmeye başlanmıştır. (Subprime mortgage)

ABD’de faizlerin düşük olduğu bir ekonomide subprime mortgage kredilerinin denetimsiz bir şekilde dağıtılması konut piyasasında fiyatların hızlı bir şekilde artmasına neden olurken FED’in faiz kararlarını artırmasının bir sonucu olarak değişken faizli mortgage kredilerinin geri ödeme süreçlerinde çok büyük problemler yaşanmaya başlanmıştır. (Polat, 2018) ABD ve İngiltere’deki bankalarda yeni bankacılık modeli oluşturularak mortgage kredilerinin teminatlandırılmış borç yükümlülüğü ya da ipoteğe dayalı menkul kıymetlere dönüştürülerek türev ürünler haline getirilmesi ile aktörlerin risk algısı olmadan bunlara yatırım yapması krizi daha da alevlendirmiştir.

2007 yılında Birmingham’daki Northern Rock ile ilgili ekonomi editörleri tarafından yapılan kötü gidişat haberleri ile birlikte banka müşterileri mevduatlarını geri çekebilmek adına şubelerin önünde kuyruklar oluşturmuştur.

Bankalar kriz sebebiyle kredi musluklarını kısınca ekonomide ciddi bir likidite problemi de ortaya çıkmıştır. 2008’de Lehman Brothers iflas kararını açıklayınca kriz sırasıyla Avrupa ülkelerine ve dünya geneline sirayet etmeye başlamıştır. Krizin küresel bir nitelik kazanmasının asıl nedeni ise ABD hisse senetlerinin ve türev ürünlerinin diğer ülke bankalarında bulunması ve bu ürünlerin fiyatlarının düşmeye başlamasıdır.

Tablo 6.Kriz Öncesi ve Sonrası Makroekonomik İndikatörler (%)

	2007	2008	2009	2010
Büyüme	5,6	3	-0,1	5,4
Ticaret Hacmi Büyümesi	8,1	3,2	-10,4	12,8
GSYH	58,2	63,8	60,4	66,1

Kaynak: IMF, World Economic Outlook Database. *GSYH Trilyon USD cinsinden belirtilmektedir.

Tablo 6'ten anlaşılacağı üzere 2009 yılında küresel ölçekte büyüme %0,1 ve ticaret hacmi %10,4 azalmıştır.

Dünya genelinde kadın işsizlik oranı 2007 yılında %6,0'dan 2009 yılında %7,0'ye artarken, erkek işsizlik oranı %5,5'ten %6,3'e yükselmiştir. Araştırmalar, Gelişmiş Ekonomiler ve Avrupa Birliği, Orta ve Güneydoğu Avrupa (AB dışı), BDT, Doğu Asya, Güneydoğu Asya ve Pasifikte erkek işsizlik oranlarının aynı dönemde kadın işsizlik oranlarından biraz daha fazla arttığını göstermektedir. Ekonomik daralmanın işgücü piyasaları üzerindeki ilk etkileri, gelişmiş ekonomilerde daha çok erkek çalışanların yer aldığı üretim, finans ve inşaat sektörlerinde görülmüştür. Toparlanma dönemine geçildiğinde kadınlar ve erkeklerin kriz karşısındaki davranışlarında da farklılıklar olmuştur. Daralma döneminde kadın işsizlerin işe geri dönmelerinin daha yavaş gerçekleştiği görülmüş olup durgunluk sırasında mevcut iş modellerine hakim olan esnek ve yarı zamanlı işler kadınlar tarafından daha çok benimsenmeye başlamıştır. (ILO,2010)

2.2.2. Türkiye'de Yaşanan Krizler

2.2.2.1. 1994 Yılı Krizi

Türkiye 1980'li yıllarda uyguladığı piyasa merkezli politikalardan sonra yüksek GSYH'ye ulaşsa da hükümetin izlemiş olduğu genişleyici maliye politikaları ekonomide yüksek cari açık ve enflasyona neden olarak makroekonomik göstergelerde bozulmalar yaratmıştır. (Durgut, 2002)

Hükümetin borçlarını doğru yönetememesi ile birlikte tutarsız mali politikaların sonucunda ekonomide yüksek likiditenin oluşması da 1994 krizini tetikleyen unsurlar arasındadır. (Celasun, 1998)

1994 krizine neden olan bir diğer sorun ise o dönemde devletin bütçe giderlerinin gelirlerinden fazla olması; yani bütçe açıklarıdır. Ülke içinde yeterli seviyede tasarruf sağlanamadığından geçici bir çözüm olarak yüksek faiz ve düşük döviz kuru politikası izlenmiş olup sermayenin ülke içine çekilmesi planlanmıştır. Kısaca, literatürde ikiz açık olarak ifade edilen cari açık ve bütçe açığı 1994'te krizin tetikleyicileri olmuştur. (Işık, Duman ve Korkmaz, 2004)

1993'te faiz ödemeleri yükselince ve Merkez Bankası'ndan kısa vadeli avans alımına duyulan gereksinim artınca Merkez Bankası genişletici para politikası uygulayarak bütçe açığı finansmanının üst sınırını yükseltmiştir. Bu strateji hem ekonomide aşırı likidite yaratmış hem de cari açığın daha da artmasına neden olarak kriz sürecini hızlandırmıştır. Bu süreçte Türk Lirası'nın aşırı değer kazanması da diğer bir problemin önünü açmıştır. Piyasa aktörleri kur rejiminin bu şekilde devam etmeyeceğini düşünmeye başlamışlardır. Devletin uygulamış olduğu rahat mali politikaların döviz kuruna olan tepkisi para arzı artışının tepkisine göre daha büyük olunca döviz kuru aşağıya doğru hareket etmeye başlamıştır. Hükümetin enflasyon oranını döviz kurunun üzerinde tutma politikası da Türk Lirası'nın aşırı değer kazanmasına yol açmıştır. (Durgut, 2022)

32 sayılı kararname ile sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, kötü yönetilen maliye ve para politikaları sonunda Türkiye 1994'te mali krize girmiştir. Borç yükündeki artış, kaynakların ülke içinde tutulamaması ve işgücünde artan maliyetler ile birlikte konjonktür kriz işsizliğini yaratmıştır. Türkiye'de 1994'te kadın istihdamında bir düşüş olduğu, özellikle bunun kentsel kesimde yaşayan kadınlar özelinde daha çok hissedildiği belirtilmektedir. (Çetin ve Sevüktekin, 2014)

Aşağıdaki tablo incelendiğinde, Türkiye’de 1994 Krizinde cinsiyet bazlı ve toplam işgücüne katılım oranları görülmektedir. Buna göre, 1994 yılında kadın işgücüne katılım oranı %31,3 iken, 1995’te bu oran %30,9’a düşmüştür. Aynı dönem için erkek işgücüne katılım oranı %78,5’ten %77,8’e düşerken, toplam bazda işgücüne katılım oranı %54,6’dan %54,1’e gerilemiştir.

Tablo 7.Türkiye’de 1994 Krizi Sürecinde İşgücüne Katılım Oranları (%)

İ.K.O.: İşgücüne Katılım Oranı

Yıllar	Kadın İ.K.O.	Erkek İ.K.O.	Toplam İ.K.O.
1993	26,8	78	52,1
1994	31,3	78,5	54,6
1995	30,9	77,8	54,1

Kaynak: TÜİK, 2017.

2.2.2.2. 2001 Krizi

2001 krizi Türkiye’de bankacılık sektörünü ve finansal piyasaları derinden etkilemiştir. Kamu borç stokları ve etkin işlemeyen bankacılık sektörünün görev zararları kriz sürecine girişi hızlandırmıştır. 2001 krizini, arka planda siyasi bir tartışmanın halihazırda var olan ekonomik problemleri gün yüzüne çıkardığı bir süreç olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Türkiye’yi kriz sürecine adım adım götüren unsurlara bakıldığında sabit kur rejimi altında aşırı değerli Türk Lirası, faiz oranının düşük olması nedeniyle tüketici kredilerinin artışı, cari açığın kritik bir düzeye gelmesi, yeterli sermayesi olmadığı halde faaliyet izni alan bankalar gibi kötü bir ekonomik zeminde yaşanan ve kötü yönetilen süreçler bütünü olduğu görülmektedir.

Krizin akabinde Türk ekonomisi ciddi boyutlarda zarar görmüştür. 19 banka kapanırken enflasyon %70’leri görmüş ve 1.5 milyon insan işsiz kalmıştır. (Turan, 2011)Vadelerin kısılması sonucunda ticaretin zarar görmesi, mevduat

sahiplerinin mevduatlarını çekerek yastık altına koyması, Türk Lirası'nın aşırı değer kaybı, hükümetin dış borç yükünü çevirmede yaşadığı zorluklar, halkın yoksulluk içinde yaşaması, risk primindeki artış nedeniyle yatırımların azalması, önemli bir ödeme ve tahsilat aracı olan çeklerin ticari ilişkilerde kabul edilmemesi gibi birçok ekonomik problem 2001 krizini Türkiye'nin ve bankacılık sisteminin yaşadığı en bunalımlı kriz haline getirmiştir.

Enflasyonu azaltmak için uygulamaya alınmış olan kur çapası politikası 2001 krizi sonrasında geçerliliğini kaybetmiş, Güçlü Ekonomi'ye Geçiş Programı yürürlüğe girmiştir. Bu program ile siyasetten arındırılmış bir ekonomik yapı kurulması ve güven ortamının tekrar inşa edilerek ekonomideki istikrarsızlıkların giderilmesi amaçlanmıştır. Program uzun dönemli stratejileri içermek ile birlikte asıl hedef Türkiye'nin sürdürülebilir olmayan kamu borç yapısının bertaraf edilerek yerine ülkenin dış pozisyonunda yardıma muhtaç olmayan bir yapı kurabilmesini sağlamaktır.

Aşağıdaki tabloda 2000 krizi öncesi ve sonrasında 15-24 yaş grubuna ait cinsiyet bazlı ve toplam işsizlik ve işgücüne katılım kırımları yer almaktadır.

Tablo 8.2000'li Yıllarda Türkiye'de Cinsiyete Göre İşsizlik ve İş Gücüne Katılım Oranları (15-24 yaş,%)

İ.O.: İşsizlik Oranları, İ.K.O.: İşgücüne Katılım Oranı

Yıllar	Kadın		Erkek		Toplam	
	İ. O.	İ.K.O.	İ. O.	İ.K.O.	İ. O.	İ.K.O.
2000	11,9	28,1	13,7	57,6	13,1	42,5
2001	14,4	28,5	17,2	56,4	16,2	42,1
2002	17,1	29	20,3	53,3	19,2	40,9
2003	18,9	26,8	21,4	50,6	20,5	38,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2020

Türkiye'de 2000 yılında ilgili yaş grubunda kadın işsizlik oranı %11,9 iken 2001 yılında bu oran %14,4'e yükselmiştir. Türkiye'de kriz sonrasındaki süreçte de kadın işsizlik oranları artmaya devam etmiştir. Kadın işgücüne katılım oranlarında

ise 2000, 2001 ve 2002 yıllarında bir artış olduğu görülmektedir. İşgücüne katılımdaki artış ikame hipotezi ile açıklanabilir. Bu hipoteze göre durgunluk esnasında maliyetleri minimize etmek isteyen işverenler genelde daha az ücreti kabul eden kadınları istihdam etme eğiliminde olabilmektedir.

Türkiye’de 2000 yılında ilgili yaş grubunda erkek işsizlik oranı %13,7 iken 2001 yılında bu oran %17,2’ye yükselmiştir. Türkiye’de kriz sonrasındaki süreçte de erkek işsizlik oranları artmaya devam etmiştir. Erkek işgücüne katılım oranlarında ise 2000, 2001 ve 2002 yıllarında bir azalış olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilgili yaş grubunda toplam işsizlik oranları, referans yıllarında artış göstermektedir. 2001 krizi sonrasında toplam işgücüne katılım oranlarında da kademeli bir düşüş gözlemlenmektedir.

2.2.2.3. 2009 Krizi

Dünya Krizleri başlığı altında anlatıldığı üzere 2009 Krizi, ABD’de geri ödeme kabiliyeti olmayan bireylere subprime mortgage kredilerinin verilmesi üzerine başlamış olup Lehman Brothers’ın iflas kararını açıklaması üzerine diğer ülkelere de sirayet etmiştir.

Merkez Bankası verilerine göre 2008 son çeyrekte Türkiye’nin reel GSYH Büyüme Oranı - %13,5 olurken işsizlik oranı %12,6 olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye’nin dış talebindeki azalmalar ve ülke dışından gelen kaynakların artık bulunamaması sorunu büyümenin negatif etkilenmesinin nedenleri arasında sayılabilmektedir. 2009 yılının Şubat ayında Türkiye’de işsizlik zirve bir oranla %16,1 olarak kaydedilmiştir. Aynı zamanda en önemli dış ticaret ortaklarımız olan AB ülkeleri ve ABD’nin ekonomik faaliyetlerinde genel bir daralma olduğu göz önüne alındığında bu dönemde ihracatımızda ve dış talebin azalmasına bağlı olarak ithalatımızda düşüşler meydana gelmiştir. (Ertuğrul, İpek ve Çolak, 2012)

Türkiye kriz döneminde çeşitli önlemler alarak ekonomik zararları minimize etmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda mevduata güvence sağlama yetkisi Bakanlar

Kurulu'na verilirken döviz mevduat munzam karşılıklar azaltılarak bankaların rahat bir nefes alabilmesi için çalışmalar sürdürülmüştür. Sanayici, esnaf ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere kredi fırsatları sunularak ticaretin canlanması için adımlar atılmıştır. (Ünal ve Kaya, 2009)

2010 yılında ILO tarafından kriz ve krizden çıkış sürecinde Türkiye'nin durumu tasnif edilirken aşağıda belirtilen hususlara dikkat çekilmektedir (ILO,2010):

- 2009 yılında Türkiye'nin işsizlik oranı ve tarım dışı işsizlik oranı kötüleşse de 2010 yılında bu verilerde bir toparlanma görülmüştür.
- Düşük ücretli meslek grupları ile yüksek ücretli meslek grupları arasındaki ücret eşitsizliği giderek artmaktadır.
- Üniversite mezunlarının sayısının artmasına rağmen üst düzey meslekler için artan ücret yapısı nüfusun büyük bir kısmının günümüz becerilerine göre yetiştirilmediğinin bir göstergesi olabilmektedir.

Tablo 9'da 2009 krizi öncesi ve sonrasında 15-24 yaş grubuna ait cinsiyet bazlı ve toplam işsizlik ve işgücüne katılım kırımları yer almaktadır.

Tablo 9.2009 Kriz Sürecinde Türkiye'de Cinsiyete Göre İşsizlik ve İş Gücüne Katılım Oranları (15-24 yaş,%)

İ.O.: İşsizlik Oranları, İ.K.O.: İşgücüne Katılım Oranı

Yıllar	Kadın		Erkek		Toplam	
	İ. O.	İ.K.O.	İ. O.	İ.K.O.	İ. O.	İ.K.O.
2008	21,2	24,1	20,1	51,7	20,5	38,1
2009	25	25,8	25,4	52,2	25,3	38,7
2010	23	26,3	21	50,9	21,7	38,3
2011	20,7	26,8	17,1	52,3	18,4	38,2

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

Türkiye'de 2008 yılında ilgili yaş grubunda kadın işsizlik oranı %21,2 iken 2009 yılında bu oran %25'e yükselmiştir. 2010 ve 2011'de kadın işsizlik oranlarında göreceli bir toparlanma görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde, Türkiye'deki kadın

işgücüne katılım oranlarında 2009, 2010 ve 2011 yıllarında bir artış olduğu gözlenmektedir. İşgücüne katılımdaki bu artış ikame hipotezi ile açıklanabilir. Bu hipoteze göre, durgunluk esnasında maliyetleri minimize etmek isteyen işverenler genelde daha az ücretle çalışmayı kabul eden kadınları istihdam etme eğiliminde olabilmektedir. Öte yandan, hane içinde işsiz kalan erkeğin desteklenmesi gerekliliği ya da kriz dolayısıyla hane içindeki gelirin yetersiz kalması gibi durumlar bu dönemde kadınların işgücüne girmeleri için itici bir güç olmuş olabilir.

Türkiye’de 2008 yılında ilgili yaş grubunda erkek işsizlik oranı %20,1 iken 2001 yılında bu oran %25,4’e yükselmiştir. Türkiye’de kriz sonrasındaki dönemde erkek işsizliğinin hızlı bir toparlanma sürecine girdiği söylenebilir. Erkek işgücüne katılım oranlarında ise referans aralığında farklı etkiler görülebilmektedir.

Türkiye’de 2008 yılında %20,5 olan toplam işsizlik oranı 2009 yılında %25,3’e çıkarken; 2010 yılında %21,7’e düşerek göreceli bir toparlanma evresine girmiştir.

3. BÖLÜM

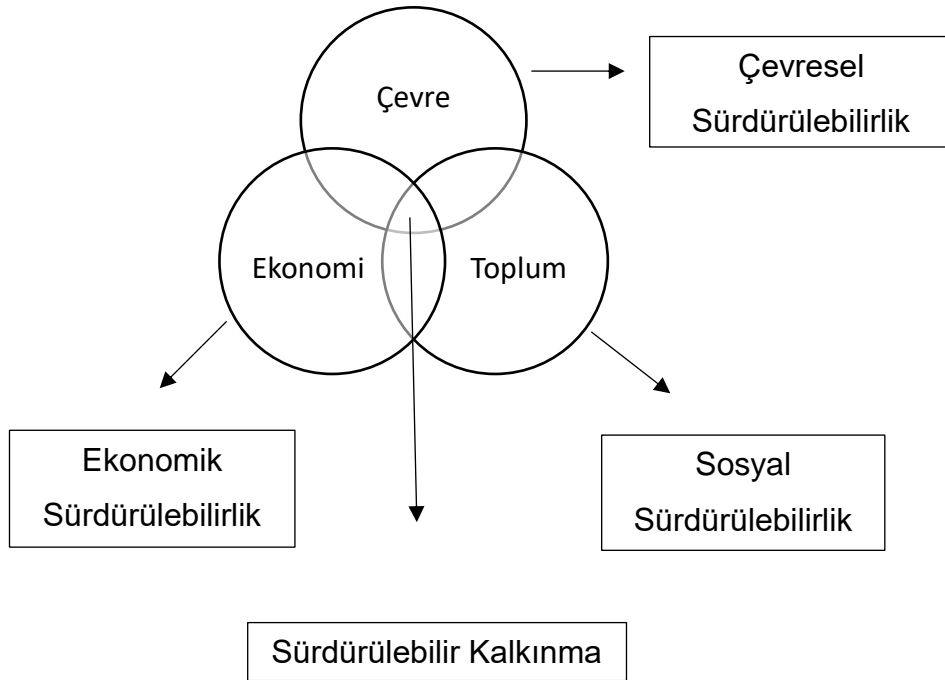
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KADIN İŞGÜCÜ

3.1. KALKINMA SÜRECİ VE KADIN

Kalkınma, ekonomik indikatörlerin yanı sıra sosyal ve politik unsurları içeren bütüncül bir süreçtir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra insancıl bir bakış açısını da sürece ekleyen kalkınma modelleri refah, gelir eşitliği ve kapasite kavramları ile birlikte bir devinim yaşamıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Modeli kavramı ise 1990'lı yıllarla beraber küresel bir nitelik kazanan, insanlığın geleceğini bugünün gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak planlayan bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Modeli toplamda on yedi maddeye vurgu yapmakta; maddeler genel başlıklar itibarıyla çevresel etmenler, ekonomik etmenler ve sosyal etmenler üzerinde durmaktadır. Özellikle Rio +20 Konferansı ile birlikte sürdürülebilirlik olgusu devletler tarafından politik istikrarlılık çerçevesinde değerlendirilmektedir. Çevresel, ekonomik, sosyal tehditler ve fırsatlar 1980'li yıllarda liberal akımlar ile birlikte küresel bir nitelik kazanmış, model kurumsal bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Küreselleşen bir düzende devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık olgusu yadsınamaz bir gerçek olup kalkınma dinamikleri topyekun değerlendirilmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Modelinin tehdit unsurları küresel boyutta değerlendirildiği için sürdürülebilir bir dünya inşa edebilmek amacıyla çevresel, sosyal ve iktisadi kararlılık gereklidir. İktisadi ya da başka bir deyişle ekonomik sürdürülebilirlik, büyüme ile kapsayıcı kalkınma indikatörlerinin alt metinlerinde değerlendirilen üretimin gelişimi ve devamlılığı ile birlikte sektörler arasındaki orantısızlıkların minimum düzeye indirilmesi ve özellikle dış borç yükünü denetleyebilen bir devletin varlığı ile mümkün olabilecektir. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ise kapsayıcılık unsuruna vurgu yaparken insanlara eşit eğitim hakları ve etkin sağlık hizmetlerinin verilmesi, geleneksel bakış açısının neden olduğu cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, bölüşümde adaletin sağlanması hususlarına bağlıdır. Nitekim iktisadi ve sosyal sürdürülebilirlik kavramları Acemoğlu ve Robinson'un (2020) ortak çalışmasının bir sonucu olan Dar Koridor adlı çalışmalarında

bahsetmiş oldukları denetlenebilen bir devlet ve kolektif aksiyonu olan toplum dinamikleri altında hüküm sürebilmektedir. Onların atıfta bulunduğu devlet yapısı etkin ve yeterli kamu hizmetlerini vatandaşlarına sunabilen, dağıtımda adaleti sağlayabilecek kadar etkin bir devletin varlığına tabi tutulmuştur. Ayrıca bu güçlü yapı toplum tarafından denetlenmelidir. Ancak bu şekilde kurumlar etkin bir gelişim gösterebilmekte, kapsayıcı kalkınma sağlanabilmektedir. Kısaca, sürdürülebilir kalkınma devletlerin iktisadi, toplumsal ve çevresel hususlarda istikrarlı politikaları takip edebilme güdülerine bağlıdır. Uygulanan politikaların sonuçlarının makroekonomik indikatörler incelenerek iyileştirilmesi, çevresel tehditlere karşı önlem alan toplum-devlet işbirliğinin varlığı ve toplumsal dinamiklerin eşitlik unsuru baz alınarak şekillendiği bir düzende sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak da mümkün görünmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik vurgusu ile birlikte toplumsal boyutta kadın-erkek eşitliğinin sağlayabileceği fırsatlar ile ilgili bilinç düzeyinde bir artış gözlemlenmekte; hukuki yaptırımların küresel bir nitelik kazanmasına destekte bulunmaktadır.

Şekil 5.Sürdürülebilir Kalkınma Dinamikleri

Kaynak: HKU Architecture 2002, s.n.y.; Şenel, 2010, s.26, Aktaran: Tonguç,B., Özbayraktar, M. (2017) s. 30'dan esinlenilerek tarafımca oluşturulmuştur.

Kadınlara kapsayıcı istihdam hakkının verilmesi özellikle sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi adına ülkeler için kritik önem arz etmektedir.

Ekonomik ve sosyal açıdan kadınların erkeklerle eşit konumda olması ülkeler açısından yalnızca makroekonomik göstergelerde iyileştirme sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda gitgide daha karmaşık bir hal alan toplumun kadınlara biçmiş olduğu roller ile mücadele etme noktasında kadınların konumlarının yetkinleştirilmesini de sağlamaktadır. Hane içerisinde görev paylaşım bilincinin artması kadınlar ile birlikte kız çocuklarını da güçlendirecek, ev içerisinde hem ebeveynler hem de çocuklar arasında bir uyum yakalanacaktır.

1960'lı yıllarda kapsamlı feminist aksiyonlardaki artış cinsiyet eşitliğinin sağlanması için atılan önemli adımlardı. 1990'lar özellikle Pekin Deklarasyonu ile birlikte kadınları sosyal ve ekonomik platformlarda baskılayan unsurlarla mücadele döneminin ateşleyicisi oldu. 2030 yılı sonu itibariyle Birleşmiş Milletler tarafından kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması hususu ülkeler için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin kritik maddelerinden biri olarak yerini aldı. Kadın ve erkek eşitsizliğine neden olan toplumsal mekanizmalar ve ilişkiler ağı ile mücadelede tarihte birçok dönüm noktası olurken kadınların istihdam piyasalarına aktif iştirakinde artış gözlenmiş ve ülkeler kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma noktasında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin önemini daha net bir şekilde görebilmişlerdir. Bununla birlikte kadınların ikincilleştirilmesinin önüne geçilebilmesi için bu konudaki hukuki düzenlemelerin ve devletlerin aktif müdahale alanlarının genişletilmesi gerekliliği bir gerçektir.

Kalkınma, ancak toplum içerisinde dezavantajlı kalmış grupların kapsayıcı şekilde süreç içerisine iştiraki ile sağlanabilmektedir. Topyekun bir şekilde bireylerin cinsiyetine ya da objektif olmayan kıstaslarına bakılmaksızın sağlığa, eğitime ve istihdama dahil edilebilmesi insani kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Bilhassa 1990'lı yıllar ile birlikte kalkınma politikaları odağını toplumsal ve kültürel konulara doğru genişletmeye başlamıştır. Bu yıllar

kadınların aleyhine gelişim gösteren eşitsizlik dinamiklerinin daha sorgulanabilir hale geldiği yıllar olmuştur.

İnsanı temele alan kalkınma yaklaşımı bireylerin hayat koşulları ve kalitesindeki iyileştirmeleri kapsamaktadır. Klasik kalkınma yaklaşımında ülkelerdeki kişi başına düşen milli gelir ileri gitmişliğin en kritik kıstasıydı. Yeni kalkınma modellerinde ise bu kıstas tek başına ileri gitmişliğin bir simgesi olarak kabul edilmemektedir. Ekonomik büyüme, kalkınmanın geniş perspektifindeki olguların gerçekleştirilebilmesi için gereklidir, ancak bunun için bir güvence sağlamaz. İleri gitmiş devletlerde, tek kıstas ekonomideki mal ve hizmet üretimindeki artışı ifade eden büyümenin gerçekleştirilmesi değildir. Aynı zamanda nitelikli bir kapsamda gerçekleştirilen eğitim ve sağlık hizmetlerinin varlığı, kadınların ekonomik ve sosyal hayata iştiraklerinin artırılması, çevresel farkındalığın geliştirilmesi gibi konuları da kapsayan bir takım iyileştirmelerin mevcudiyetini de içinde barındırmaktadır.

Kadınların işgücü piyasalarına dahil olması devletlerin gelişmişlik düzeyine etki eden kritik öğelerden biridir. Kadınların sahip oldukları eğitim seviyeleri, iş hayatındaki çalışma koşulları, bilhassa 1980'li yıllardan sonra hızlı bir ivme kazanan küreselleşme faktörü ve içinde buldukları medeni hal durumları kadınların istihdamı üzerinde önemli etkenler arasındadır. (Tunç, 2018)

Kalkınma yaklaşımları 2.Dünya Savaşı'nın ekonomilere verdiği zararlar ve iktisadi riskler üzerine geliştirilmiş olmakla birlikte kadının bu süreçlerdeki katkısı uzunca bir müddet ikinci plana atılmıştır. Hâlbuki kadınların ekonomik özgürlüklerini ellerine almaları ve istihdam süreçlerine katılımlarının artırılması ülke nüfuslarının yaklaşık olarak yarısını harekete geçirecek bir olgu ve sürdürülebilir kalkınmanın esas koşullarından biridir. (İşler ve Şentürk,2017)

Feminist iktisatçılar, kadınların iktisadi ve toplumsal yaşama bütüncül olarak uyum sağlayamamalarının nedenini 'patriarkal- erkek' anlayışının bir yansıması olarak görmektedirler. Söz konusu iktisatçılar kadınlara yönelik bütün kurumsal

bariyerlerin yok edilmesi ve bu doğrultuda da kadınların kalkınma model ve projelerine faal katılımının sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. (İşler ve Şentürk, 2017) Onlara göre ekonomi biliminin tekrardan gözden geçirilmesi ve bu süreç içerisinde kadınların ekonomik koşullarının iyileştirilmesi hedeflerinin dahil edilmesi gerekmektedir. (Eroğlu ve İşler, 2004)

Özetle; sürdürülebilir, kapsayıcı ve insan temelli kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi adına başta ülkemiz olmak üzere küresel ölçekte toplumların zihinlerindeki yanlış imgeler silinmeli, nüfusların yaklaşık olarak yarısını temsil eden kadınların önündeki kurumsal ve toplumsal bariyerler elimine edilmelidir. Bu doğrultuda da kadın istihdamının artırılarak devletlerin gerçek güçlerine ulaşabilmesi adına çeşitli dönüşümler yapılmalıdır. Kadınlar aleyhine gelişen eşitsiz uygulamaların ortadan kaldırılması, büyüme ve kalkınma olgularıyla birlikte iyileşen imkanlara erişimlerinin artırılması gerekmektedir.

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Ekonomik konjonktür dalgaları ile kadın-erkek işgücü dinamikleri arasındaki ilişkiye dair literatür taraması:

Pilatowska ve Witkowska (2022) cinsiyet bazlı istihdam oranlarının ekonomik konjonktür dalgalarına tepkilerinin simetrik olup olmadığını ve bu tepkilerin sektörlerdeki istihdam ayrımcılığına göre farklı refah devletlerindeki sonuçlarını incelemişlerdir. Cinsiyet bazlı istihdam ayarlamalarının GSYH dalgalanmalarına göre örüntüsünün, analize dahil edilen ülkelerde (Almanya, Polonya ve Portekiz) belirli ekonomik sektörlerde (inşaat, eğitim) derinlemesine yerleşmiş bir özellik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular şu şekildedir: Durgunluk esnasında kadınların yoğunlaştığı eğitim sektöründe kadın istihdamı görece korunaklı bir hal almakta, ancak kadınlar daha düşük ücretleri kabul etmek zorunda kalmaktadır. Erkeklerin aşırı temsil edildiği inşaat sektöründe ise erkek istihdamı konjonktür dalgalarından daha az etkilenmektedir.

Bellou ve Cardia (2021) 1929 yılında yaşanan ekonomik durgunluğun kadınların emek arzı üzerinde kalıcı bir etki yarattığını ifade etmektedirler. Elde edilen bulgulara göre 1930'da çalışma çağındaki kadınlar (16 ila 64 yaş arası) Büyük Buhran'dan daha ciddi şekilde etkilenen eyaletlerde istihdamlarını artırmıştır. İlgili çalışmada, referans döneminde evli kadınların istihdamının artmasının nedeni ise krizin ek bir işçi etkisi yaratması olarak ifade edilmiştir. Ek olarak, aynı grupların, Büyük Buhran'dan sonra da yaşam döngüleri boyunca sürekli olarak daha yüksek istihdam oranlarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

İnce Yenilmez (2021) krizleri birbirini takip eden 3 aşama ile betimlemektedir. Bunlar sırasıyla; durgunluk evresi, göreceli toparlanma evresi ve bir dizi kemer sıkma politikalarını içeren mali konsolidasyon evresidir. İlgili çalışmada 2009 krizi esnasında erkek istihdamının kadınlara kıyasla daha hızlı bir toparlanma evresinden geçtiği belirtilmektedir. Bu çalışma kapsamında iş çevriminin cinsiyet farklılıkları açısından değerlendirilmesinde farklı hipotezlerden de bahsedilmektedir. Bunlar sırasıyla ikame, tamponlama ve cinsiyet ayrımı hipotezleridir. İkame hipotezine göre durgunluk esnasında maliyetleri minimize etmek isteyen işverenler genelde daha az ücret ile çalışan kadınları erkeklere nazaran daha fazla işe almakta, böylece konjonktür ile kadın istihdamı zıt yönlü bir ilişkiye sahip olmaktadır. Tamponlama hipotezinde durgunluk esnasında işverenlerin kadın çalışanları işten çıkarılabilecek ancak ekonominin toparlanma evresinde işgücüne tekrar kazandırılacak bir rezerv olarak görmesi süreci betimlenmektedir. Cinsiyet ayrımı hipotezi ise ekonomik durgunluk esnasında sektörlerdeki mesleklerin cinsiyet temelli sınıflandırılmasına odaklanmaktadır.

Belaire-Franch ve Peiro (2015) Birleşik Krallık'ta erkek işsizliğinin konjonktürel dalgalanmalara kadın işsizliğinden çok daha duyarlı olduğundan bahsederken erkek işsizliğinin ekonominin genişleme dönemlerine olan tepkisinin kadın işsizliğinin iki katı ve daralma dönemlerinde bu etkinin iki katından daha fazla olduğunu belirtmektedirler.

Akgöz ve Balta (2015) sosyal güvencenin görece daha az olduğu işlerde ucuz emek istihdamının büyük bir kısmını oluşturan kadınların çalıştırılmasına yönelik talebin artmasının yanı sıra 1997'de yaşanan Güney Kore Krizinde gözden ilk çıkartılanların da kadınlar olduğunu ifade etmektedirler.

Razzu ve Singleton (2014) ekonomik döngülerin cinsiyet açısından nötr olmadığını, Birleşik Krallık'ta GSYH'de gerçekleşen değişimlerin erkek istihdamını kadın istihdamına göre daha çok etkilediğini ifade etmektedirler. Bunun arkasında yatan neden ise çalışmada krizlere daha duyarlı olan sektörlerde erkeklerin, daha bağışık olan sektörlerde ise kadınların istihdam edilmesidir. Bu doğrultuda, kadın ve erkek istihdamı durgunluk ve toparlanma süreçlerinde birbirinden farklı tepkiler vermektedir.

Peiro, Belaire-Franch, Gonzalo (2012) devletlerin yüksek ekonomik faaliyet gösterdiği dönemleri, devletlerin düşük ekonomik faaliyet gösterdiği dönemlerin takip ettiğini ve bu dalgalanmaların tekrarlayıcı olduğundan bahsetmektedirler. Konjonktürel şokların etkilerinin Birleşik Krallık'ta erkek işsizliği üzerinde kadın işsizliğine nazaran çok daha yüksek olduğunu belirtmektedirler.

Öztürk (2010) kriz esnasında genellikle kadın işsizliğinde bir artış olduğu gözlemlense de kadın istihdamında farklı yönelimlerin de olabileceğine işaret etmektedir. Erkek iş gücünün kadın iş gücünün yerine geçmesi veya genç kadın iş gücünün yaşlı kadın iş gücünün yerine geçmesi gibi etkiler görülebilmektedir.

Miller (1990) her krizin ve her konjonktürel dalgalanmanın birbiriyle eş değer olarak değerlendirilmeyeceğini; eşit ölçüde yetkilendirilmeyen işçi, kadın, erkek ve kapitalistlerin ekonomide yaşanan daralmalara olan tepkilerinin bulunulan sınıfa ve cinsiyete göre farklılık gösterebileceğinden bahsetmektedir. Miller'a göre daralma ve genişleme dönemleri için ortak kalıplar bulmaya çalışmak anlamsız bir arayıştır. Bunun yerine konjonktür döngülerindeki gerçek farklılıklara odaklanılmalıdır.

Kadın istihdamı ve işgücüne katılım oranlarına dair literatür taraması:

Dilber (2019) Var Modeli aracılığıyla kadın istihdamını ön plana çıkartan aksiyonların büyümeye etkisini 2000-2018 yıllarını kapsayan süreç için analiz etmekte; kadınların iş piyasalarında mücadele etmek zorunda kaldıkları cinsiyet merkezli ayrımcılık, kadınların yükselmelerinin önündeki görünmez engeller ve eşit olmayan süreçlerden bahsetmektedir. Çalışmada kadın istihdamının yükseltilmesi için esnek çalışma saatleri ve kadın istihdamını destekleyen hükümet politikaları, nitelikli eğitiminin sağlanması gibi çözüm önerilerinden bahsedilmektedir.

Bellou ve Cardia (2018) 1896 ile 1915 arasında doğan beyaz kadınların, evlilikten sonra istihdam piyasalarından kalıcı olarak çıkma örüntüsünü değiştiren ilk grup olduğunu ifade etmektedirler. Çalışma, önceki yılların ve grupların aksine, bu kadınların yaşam döngüleri boyunca emek arzlarını önemli ölçüde artırdıklarını ve ileri yaşlara kadar çalışmaya devam ettiklerini göstermektedir. Ek olarak, çalışmada ilgili tarih aralığında doğan kadınların çocuk doğurma dönemlerinden sonra da emek piyasasında kalan veya çalışmaya tekrar dönen ilk grup olduğu belirtilmektedir.

Gündoğdu (2018) 2005 yılından başlayarak 12 yıl boyunca aylık dataları kullanarak kadının işgücüne katılımını etkileyen unsurları incelemiştir. Bulgular şu şekildedir: Doğurganlık oranının yükselmesi ile kadın işgücüne katılım oranı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Kısa vadede kadın işgücüne katılım oranı ile büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki bulunurken uzun vadede bu ilişkinin pozitif olduğu ilgili çalışmada belirtilmektedir. Çalışmanın diğer bir bulgusu ise kısa vadede işsizlik oranı ile kadınların işgücüne katılım oranı arasında negatif bir ilişki bulunmasıdır.

Tunç (2018) kapsayıcı olmayan ve eşitlikçi bir perspektif sunmayan mekanizmaların kalkınmaya olan etkilerini En Küçük Kareler Yöntemi ile değerlendirmiştir. İncelemenin bulguları şu şekildedir: Kalkınma seviyesi

sıralamasında daha aşağıda yer alan ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini artıran yapılanmalar daha yüksek seviyededir. Ek olarak, yoksulluk kavramının kadınlarla bütünleştirildiği de ilgili çalışmada belirtilmektedir.

Demirtaş ve Yayla (2017) küreselleşme ile hayatımıza giren ülkeler arası entegrasyonun kadın işgücüne katkılarını ölçülemek için ampirik bir çalışma yürütmüşlerdir. Sonuçlar şu şekildedir: Gelişmekte olan ülkeler baz alındığında küreselleşme ve ihracat unsurlarının kadın istihdamına etkisi bulunmamaktadır. Söz konusu ülkelerde ithalat ve dışa açıklık oranı değişkenleri kadın istihdamına ters yönlü bir etkide bulunmaktadır. OECD için düşünüldüğünde küreselleşme değişkenlerinin bu ülkeler özelinde kadın istihdamını pozitif yönde etkilediği belirtilmektedir. Doğrudan yabancı yatırım değişkeni ise her ülke için kadın istihdamını artırmaktadır. Çalışma, 113 ülke ve 1995-2012 yılları arasındaki süreç için yürütülmüştür.

Tutar ve Şahin (2017) Avrupa Birliği işgücü uygulamalarını Türkiye ile kıyaslamalı şekilde değerlendirmişlerdir. İncelemenin sonuçları şu şekildedir: Ülkeler özelinde kalkınmanın sağlanabilmesi için toplumun kadına attığı değerin artırılması, ekonomik koşulların iyileştirilmesi ve kadının istihdam piyasalarına daha yoğun bir şekilde katılımının sağlanması gerekmektedir.

Bayramoğlu ve Dökmen (2017) mikro kredilerinin kadın istihdamı üzerinde pozitif bir etki yaratıp yaratmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında ilgili kredi modelinin kadın işsizliğinde bir düşüğe neden olarak kadının hane içerisindeki konumunu güçlendirdiği görülmüştür. Mikro kredi modelinin kırsal hayattan kent düzenine yapılan göçü azalttığı ve eğitim seviyesi yüksek olmayan kadınların işgücüne katılım oranında pozitif bir etki sağladığı çalışmada ifade edilmiştir.

Küçük (2015) işverenin altında birbirinden farklı sektörel yapılarda çalışan kırk beş kadın ile çalışma hayatında karşılaştıkları problemleri saptamak için bir çalışma yürütmüştür. İlgili çalışmaya göre kadınlar fazla mesai yapmaktan, ücretlerinin yeterli seviyede olmamasından ve iş yoğunluğunun fazla olmasından

şikayet etmektedirler. Küçük, çalışma saatleri üzerinde eşit düzenlemeler yapılmasını ve kıdem tazminatları üzerinde iyileştirici revizyonlar yapılmasını önermektedir.

Çam (2014) kadınların iş piyasalarında yer almalarını negatif yönde etkileyen unsurları değerlendirmiştir. Çalışmada hane içerisindeki görev dağılımının ve kadınlara düşen sorumluluğun erkeklere nazaran daha yüksek seviyede olduğu, bu unsurun da kadını iş piyasalarından uzaklaştıran etmenler arasında olduğu belirtilmektedir. Geleneksel bir perspektiften bakan toplumun kadına atfettiği roller de kadınları çalışma hayatından uzaklaştıran etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz koşullarında iyi bir işe girebilmek için yeterli olmayan eğitim seviyesi ve aile yapılarında gözlemlenen kültürel farklılıklar da kadının istihdamın artırılabilmesi için düzenlenmesi gereken diğer sosyoekonomik problemler olarak çalışmada karşımıza çıkmaktadır.

Kılıç ve Öztürk (2014) standart probit modeli aracılığıyla kadınların işgücüne katılım oranlarını etkileyen unsurları değerlendirmişlerdir. Anket yöntemi ile yapılan çalışmada işgücüne katılım oranını toplumun cinsiyete bakış açısı, medeni hal, yerleşim yapılan yer ve eğitim gibi unsurlar etkilemektedir.

3.3. TÜRKİYE'DE KADIN İNDİKATÖRLERİ

2023 yılında yayınlanan Cinsiyet Eşitliği Raporu'na göre 146 ülkenin bulunduğu listede ülkemiz 129. sırada yer almaktadır. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Türkiye'de kadın işsizlik oranı ve yüksek kayıt dışı ekonominin varlığının kaygı ögesi olarak görülmeye devam ettiği belirtilmektedir. İlgili raporda bakanlık pozisyonlarında kadınların oranlarının Türkiye, Çin ve Hindistan gibi ülkelerde %7'den az olduğu belirtilmektedir. Yine bu raporda Türkiye cinsiyet bazlı ekonomik katılım ve fırsatlar hususunda 133. sırada; eğitimsel kazanımlar hususunda 99. Sıradadır. 2020 yılında yayınlanan Cinsiyet Eşitliği Raporu'nda şiddete maruz kalan kadınlara koruyucu hizmet sağlayan kurumların yeterli düzeyde olmayışı, cinsiyet uçurumunu azaltmaya yönelik politik istikrarsızlığın

mevcudiyeti ve üst düzey kademelerde yer alan siyasilere kadına karşı gelenekselci bakışlarını kamuoyu önünde dile getirmeleri de kritik kaygılara neden olan konular arasında belirtilmektedir. Türkiye en büyük on ekonomi içinde yer almayı amaçlamaktadır. Fakat bu amacın gerçekleştirilebilmesi için kadının üretim süreçlerinin aktif bir ögesi olarak görülmesi ve bu doğrultuda çalışma hayatında kamu özel işbirliği ile birlikte belirgin iyileştirmelerin yapılarak kadınların iş hayatına faal katılımlarının artırılması gerekmektedir.

3.3.1. TÜİK İstatikleri ile Türkiye Gerçeği

2023 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ülkemizde nüfusun %50,1' ini erkekler oluştururken %49,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. Mevcut veriler göz önüne alındığında erkekler ve kadınlar arasında oransal bir dengenin varlığından söz edilebilmektedir.

2023 yılında Türkiye'de yaş gruplarına göre kadın ve erkek işsizliği incelendiğinde belirlenmiş üç yaş grubu içinde kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranından daha yüksek seyretmektedir.

Tablo 10.2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İşsizliği (%)

(+15)		(15-24)		(15-64)	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
12,6	7,7	23,2	14,3	12,9	7,8

Kaynak: TÜİK (2023), Merkezi Dağıtım Sistemi

2023 yılında Türkiye'de yaş gruplarına göre kadın ve erkek istihdam oranları incelendiğinde her yaş grubunda erkek istihdam oranı kadın istihdam oranından daha yüksek seyretmektedir.

Tablo 11.2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İstihdam Oranları (%)

(+15)		(15-24)		(15-64)	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
35,8	71,2	33,1	57,4	78	40,9

Kaynak: TÜİK (2023), Merkezi Dağıtım Sistemi

2023 yılında Türkiye’de yaş gruplarına göre kadın ve erkek işgücüne katılım oranları incelendiğinde her yaş grubunda erkek işgücüne katılım oranı kadın işgücüne katılım oranından daha yüksek seyretmektedir. 2023 son çeyrek verilerine göre kadınların iş gücüne dahil olmama nedenleri arasında birinci sırada ev işleriyle meşgul olmaları gelmektedir.

Tablo 12. 2023 yılında Yaş Gruplarına Göre Kadın ve Erkek İşgücüne Katılım Oranları (%)

(+15)		(15-24)		(15-64)	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
35,8	71,2	33,1	57,4	40,9	78

Kaynak: TÜİK (2023), Merkezi Dağıtım Sistemi

2023 son çeyrek verileri kadınların en çok istihdam edildiği sektörün hizmet sektörü olduğunu göstermektedir. Bunu sırasıyla tarım, sanayi ve inşaat sektörleri takip etmektedir. Erkeklerin en çok istihdam edildiği sektör yine hizmet sektörü; bunu sırasıyla sanayi, tarım ve inşaat sektörleri takip etmektedir. Özellikle inşaat sektöründeki mesleki katmanlaşma dikkat çekmektedir.

Tablo 13.2023 Son Çeyrekte Sektöre Göre İstihdam Oranları (+15,%)

	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
Kadın	17,7	16,7	0,9	64,7
Erkek	12,2	22,8	9,4	55,6

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

2022’de okuryazar olmayan, lise altı eğitimler, lise/meslek lisesi ve hatta yüksekokul dahil olmak üzere alınan bütün eğitim düzeylerinde Türkiye’de

kadınlar aleyhine gelişen ücret farkları sorunu mevcuttur. Cinsiyet temelli ücret eşitsizliği kadınların çalışma hayatlarında karşılaştıkları en büyük problemlerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada rapor edilmeyen verilere göre 2022 yılında eğitim düzeyi arttıkça kadın ve erkeklerin elde ettikleri yıllık ortalama brüt kazançlar artmaktadır. Ancak aynı eğitim düzeyinde olmalarına rağmen kadın ve erkekler arasındaki kazanç farkları dikkat çekici bir husustur.

2022 yılı için faaliyet alanına göre bir sınıflandırma yapıldığında Türkiye’de gayrimenkul faaliyetleri dışında kalan tüm sektörlerde erkeklerin elde ettikleri brüt kazançlar kadınlardan daha fazladır.

TÜİK verileri göstermektedir ki; 2013 – 2019 yılları arasında Türkiye’deki kadın ve erkeklerin çalışma süreleri baz alınarak oluşturulan çalışmada erkeklerin iş hayatındaki çalışma süreleri kadınların iki katından daha fazladır.

3.4. TÜRKİYE’DE KADININ KONUMUNUN YÜKSELTİLMESİ İÇİN YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR

Türkiye hem dış pozisyonunda daha güvenilir bir etki yaratabilmek hem de sürdürülebilir kalkınmanın bir hedefi haline gelmiş cinsiyet eşitliğinin küresel ölçekte önem kazanmasından kaynaklı olarak teşvik edici uygulamalar ve hukuki alt yapı düzenlemeleri ile kadının yetkinleştirilebilmesi için çalışmalar yürütmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine dair Türkiye’nin kabul ettiği birkaç hukuki düzenleme ve anlaşmaya aşağıda yer verilmiştir:

- CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi),
- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı,

- ILO Sözleşmeleri,
- Binyıl Kalkınma Hedefleri,
- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.

Türkiye sosyal bir devlet olmasından kaynaklı olarak toplum içerisinde dezavantajlı kalmış bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Buna verilebilecek örneklerden biri Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumlarının çocuk, yaşlı, kadın ve özürlü bireylere yönelik verdiği hizmetlerdir. Kadının ötekileştirilmesinin önüne geçilebilmesi, kadının konumunun sosyal ve siyasi platformlarda güçlendirilmesi ve kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olabilmesi için Türkiye’de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu tarafından sağlanan eğitim-sağlık yardımları, şartlı nakil transferleri ve özel amaçlı yardımlar yoksul kesimin desteklenerek bireylere asgari bir yaşam standardı sağlamak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. (Doğan, 2013)

Yatılı eğitim imkanları ve burs projeleri fırsat eşitsizliğini giderebilmek amacıyla yoksul grupta yer alan ailelerin çocuklarına verilmektedir. Sosyal güvencesi olmayan ailelerin çocuklarına verilen Şartlı Eğitim Yardımının yalnızca hane halkındaki annelerin üzerine açılan hesaplara gönderilmesi uygulaması da kadın ve çocukların korunmasına yönelik alınmış önlemlerden biridir. Ayrıca Türkiye’de okuryazar kadınların sayısının artırılabilmesi için yapılan çalışmalar da bulunmaktadır. Ülkemizde uygulama alanı bulan “Kardelenler”, “Haydi Kızlar Okula” ve “Baba Beni Okula Gönder” projeleri kız çocuklarının öğrenimlerine kaldıkları yerden devam ederek işgücü piyasalarına katılabilmeleri adına önemli projelerdir.

“Türkiye’nin Mühendis Kızları Projesi” kapsamında donanımlı mühendisler yetiştirebilmek amacıyla kadın mühendislere eğitim, burs ve staj verilerek mesleki katmanlaşmanın önüne geçmek amaçlanmıştır.

İş güvenliği kapsamında lohusalık döneminde olan kadınların kimyasal faktörlere maruz kalması durumunda bu kimyasallara karşı koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasının işverenlerin sorumluluğunda olması da çalışma hayatında olan kadınların sağlıklı lohusalık dönemi geçirmeleri için önemli tedbirlerden biridir. Yine iş hayatında bulunan lohusa kadınlara doğum öncesi ve sonrası verilen 8'er haftalık süreler kadınların iş hayatına tutunmalarını sağlayacak güzel örneklerden biridir. (Arısoy ve Korkmaz, 2018)

18 yaş ve üzerindeki işsiz kadınlara iş imkanı sağlayan işverenlerin sosyal güvenlik primi işveren paylarının İşsizlik Sigortası Fonu tarafından karşılanması uygulaması da teşvik edici tedbirlerden bir diğeridir.

Kadınların istihdamını artırabilmek amacıyla Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından finanse edilen hibe destek programları da kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda verilen hibelerden birkaçı şu şekildedir:

- Maharetli Eller Projesi,
- Samsun, Tokat, Amasya ve Çorum Bölgelerinde Üretilen Yöresel Organik Gıdalarla Kadın İstihdamının Geliştirilmesi,
- Büro Yönetiminde Kadın İstihdamı Projesi,
- Çocuk Bakıcılığı Meslek Edindirme Kursları,
- Üretim Süreçlerinin Yeniden Planlanması ve Sektörler Arası İşletmelerin Geliştirilmesi Projesi,
- Kadınların Tarımda İstihdamı Projesi.
- Yerel İşletmelere Nitelikli Muhasebe Elemanı Yetiştirme Programı...

3.5. KADINLARIN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Önceki bölümlerde ekonomik konjonktür dönemlerinin dip noktası olarak değerlendirilen kriz dönemleri ve kadınların istihdam piyasalarına katılım

durumları incelenmiş olup bu bölümde kadınların iş hayatlarında maruz kaldıkları zorluklar detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

Kadınlar nitelikli eğitim alma, çalışma hayatına girme ve girilen işte tutunma noktasında görünmez engellerle erkeklere nazaran daha sık karşılaşmaktadır.

Kadınlara yönelik ayrımcılığa siyasi, sosyal ve iktisadi tüm platformlarda denk gelmek mümkündür. Bunun en görünür şekli ise cinsiyet temelli ücret farklılıklarıdır. Kadının erkekle aynı donanıma sahip olması durumunda bile karşımıza çıkan ücret ayrımcılığı politikası kadınları iş dünyasından koparan nedenlerin başında gelmektedir. Yamak ve Topbaş (2014) kadınların istihdam piyasalarına katılma, hali hazırda bulunulan işte yükselme, öğrenim ve iş yaşamlarında toplumsal ön yargı içeren kalıpların varlığı gibi unsurların kadınların ücret ayırımına uğramalarına hazır ortam sağladığını belirtmektedirler.

TÜİK tarafından açıklanan veriler göstermektedir ki benzer eğitim seviyesine sahip kişiler arasında objektif bir farklılık olmamasına rağmen erkekler lehine ücret farklılıkları bulunmaktadır. Daha iyi bir eğitim veya iş tecrübesine sahip olunmasına rağmen dost-ahbap ilişkilerine göre istihdam ve yükselmelerin gerçekleştirilmesi de Türkiye'nin acı bir gerçeğidir.

Cinsiyet odaklı mesleki ayırım ise geleneksel bir perspektiften bakan toplumun kadınların hangi iş kollarında çalışabilecekleri hususunda verdikleri peşin hükümlerden kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı kadının evdeki sorumluluklarından tutun da kadınların iş kollarındaki sektörel dağılımına kadar gitmektedir. Mesleki ayrımcılığın bir yansıması olarak şantiye benzeri yerlerde kadınların istihdam edilmemesi buna verilebilecek en bariz örneklerden biridir.

Hukuki düzenlemelerle cinsiyet odaklı mesleki ayrımcılığın önüne geçilmeye çalışılsa da fiili değişiklikler henüz yeterince uygulanamamaktadır. Ayrımcılığın bu formu cinsiyet bazında dikey ve yatay mesleki katmanlaşmaya neden

olmaktadır. Niteliksiz işlerde kayıt dışı çalıştırılan kadınlar ordusunun varlığı da hukuki altyapı eksikliğinin bir göstergesidir.

Fırsat eşitliğine sahip olmayan ve bilhassa yoksul kesimde hayatını idame ettirmeye çalışan ailelerin kız çocukları hem sosyokültürel etmenlerden hem de ailelerinin eğitim masraflarını karşılayabilecek ekonomik güce sahip olmamalarından kaynaklı olarak niteliksiz işlerde çalıştırılmakta ya da erken yaşta evlendirilmektedirler. Fırsat eşitsizliğinin bir diğer sonucu da cinsiyet temelli mesleki ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal normlar ve sosyokültürel faktörler özellikle doğu bölgelerindeki kadınların öğrenim ve iş hayatlarını şekillendirmektedir. (Parlaktuna, 2010)

Kadınlar ev işlerinin yanı sıra çocuklar ve evdeki yaşlı bireylerin bakım işleriyle de uğraştıklarından ev-iş-yaşam dengesini kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu doğrultuda kadınlar geçici veya yarı zamanlı işleri tercih etmek zorunda kalmaktadır.

Nitelikli eğitim alma hakkından mahrum olan kadınlar da enformel iş sahalarında istihdam edilmektedir. Bu çalışma şartları altında iş hayatını sürdürmek istemeyen kadınların kıdem tazminatlarını alamaması da kadınların iş hayatlarında karşılaştıkları problemlerden biridir. (Küçük, 2015)

İş kadını-eş ve anne rolünü birlikte yürütmeye çalışan kadınların yeterli verimi ve özverili çalışmayı gerçekleştiremeyeceğini düşünerek bu üçlü kimliğe sahip kadınları özel sektör işverenleri istihdam etmek istememekte; bu da kadının iş dünyasında ayrımcılığa tabi tutularak dışlanmasına neden olmaktadır. İşe alım mülakatlarında genellikle bekar kadınlara yöneltilen yakın zamanda evlilik planınız var mı sorusu da cinsiyet odaklı ayrımcılığın başka bir formudur. Evli olan kadın adaylar da yakın zamanda çocuk planınız var mı gibi işe alım süreci ile alakası olmayan sorulara maruz kalmaktadır. Bu bakış açısı kadınların evlenme ve çocuk yapma planlarını ertelemelerine neden olmaktadır. Lohusa kadınların çeşitli vesilelerle iş hayatından soğutulmaya çalışılması da bir diğer sorun olarak

karşımıza çıkmaktadır. Bekar, evli veya çocuklu kadınlara yapılan bu basmakalıp yargıların ekseriyetle yok edilmesi, kadının ötekileştirilmesinin her türlü boyutu ile mücadele edilmesi gerekmektedir.

İş hayatında fazla mesainin kadınlara yansması ev hayatları için gereken vakti bulamamaları ve toplum tarafından ilgisiz anne-eş olarak etiketlenmeleridir.

Kadının emeğinin sömürülmesi iş hayatının birçok safhasında karşımıza çıkmaktadır. Aynı teknik donanım veya eğitim düzeyine sahip olmasına rağmen kadınların erkeklere göre daha düşük ücretlerle çalıştırılması, kadınların inovatif fikirlerinin üst yöneticiler tarafından etik olmayan şekillerde sahiplenilmesi ve işverenlerin kadınları düşük nitelik gerektiren rollerde sigortasız istihdam etme çabaları bu sömürü düzeninin göstergeleridir.

Erkek hegemon iş yerlerinde kadınları ikincilleştirme, fazla mesai ve iş yükü ile pes ettirme çabaları, sözlü taciz ve kadınlara karşı işverenlerin ve müşterilerin kalıplaşmış tutumlarının mevcudiyeti de kadınları çalışma hayatından uzaklaştırma çabalarının ürünleridir.

Üst düzey yöneticilerin kadın olduğu işyerlerinde de kadınlara yönelik bir takım yaptırımlar uygulanmaktadır. Yazında kraliçe arı sendromu olarak geçen bu kavramın psikolojik altyapısında sahip olunan konumun korunması içgüdü ile kadın yöneticilerin hemcinslerine negatif bir tutum geliştirerek onları pasifize etme çabaları yatmaktadır.

Kadınların daha hassas ve kırılgan olduklarına yönelik sosyal kabulleniş nedeniyle işle ilgili kritik dönüm noktalarında kadınların akılcı davranamayacağı düşüncesi de işverenlerin işe alımlarda kadını ikincil plana atmalarının bir diğer nedenidir.

Geri kalmış ve geliştirmekte olan ülkelerde kadına yönelik algı, kadının hem kendi ailesinden hem de dış dünyadan yeterli desteği alamaması, kadınların çalışma hayatında maruz kaldıkları sorunlara rasyonel çözümlerinin getirilememesi kadınların iş hayatında tutunmalarını zorlaştıran etmenlerdir.

Cam tavan sendromu, hiyerarşik düzen içerisinde kadınların üst düzey yönetim kadrolarında olmalarının önündeki gayri resmi engelleri ifade etmektedir. Kadına karşı yapılan ayrımcılığın soyut ama hissedilen bir formudur. Cam tavan, çalışma hayatındaki kadınların deneyimlemek zorunda bırakıldığı negatif tecrübelerden bir tanesidir. (İpçioğlu, Eğilmez ve Şen, 2018). Daha önceleri bu kavram lohusalık dönemi bittikten sonra çalışma hayatını sonlandıran kadını betimlemek için kullanılıyordu. Doğum yapan kadının daha çok eve yöneleceği ya da işten ayrılacağına yönelik toplumsal bir kabulleniş mevcuttu.

Mevcut göstergeler iş yaşamında kadınların erkeklere nazaran daha az desteklendiğini ortaya koymaktadır. Bu ayrımcılığa karşı artan bilinç ile beraber ABD’de Cam Tavan Komisyonu kurulmuştur. Can Tavan Komisyonu hem çalışanların hem de işverenlerin kadınlara yönelik önyargılı tutumlar içinde olduğunu belirtmektedir.

Emeklilik hakkını elde etmenin uzun ve zorlu olması, anne-eş-iş üçgeni içerisinde kadınların denge kurmakta zorlanması, bu doğrultuda sosyal hayattan verilen fedakarlıklar, toplumun kadına bakış açısı ve iş hayatında ikincilleştirilme gibi unsurlar kadınların çalışma hayatından psikolojik veya fiziksel olarak uzaklaşmalarının diğer nedenleridir. Kadınlar karşılaştıkları bu bütünleşik yapı içerisinde kendilerine olan güvenlerini ve öz benlik saygılarını kaybetmektedirler. Bu doğrultuda karar alma mekanizmalarının içinde olma ve hatta üst seviye pozisyonlara gelme hususlarında isteksizleşmeye başlamaktadırlar.

Mobbing, olumsuz davranış kalıplarını içeren ve bu davranışlara maruz kalan kişi ve kişilerde negatif duygular yaratan iş yeri zorbalığıdır. Bu davranış modeli tek bir kişi ya da grup tarafından karşıdaki kişi veya kişileri yıldırım için devamlı

şekilde uygulanan bir saldırı düzenidir. Bir nevi şiddet faktörü olan mobbing hem kişisel hem de negatif dışsallık nedeniyle toplumsal maliyetlere neden olmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı temelli mobbing sonucunda kadınlar belli bir gruba ait olamama, kişisel değeri sorgulama ve kariyer hayatlarından vazgeçme gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar.

3.6. VERGİ VE KADIN İLİŞKİSİ

Vergi ve yasal yükümlülükler ekonomik faaliyetleri şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Vergi politikaları servetin yeniden dağıtılması yoluyla cinsiyet, yaş ve ırk gibi kronik ayrımcılıklar ile mücadele etme potansiyeline sahiptir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadınların ekonomik faaliyetlerinin nasıl yapılandırılacağı hususunda vergiler yol gösterici olabilmektedir. Açıklanan son Küresel Vergi Programı Bilgi Notu cinsiyet temelli vergi yönetiminin ve daha dengeli işgücü dinamiklerinin önemine ekseriyetle vurgu yapmaktadır. Vergi, en sürdürülebilir gelir kaynaklarından biri olmakla birlikte kadın istihdamını artırabilmek için devletlerin müdahale alanlarını genişletmesi gerekmektedir. Konjonktürel hareketlere bağlı olarak maliye politikaları devletler tarafından iradi olarak uygulanarak çeşitli faaliyet alanları ve sektörler üzerinde etkin sonuçlar alınabilmektedir. CEDAW ve Pekin Deklarasyonu gibi uluslararası sözleşmeler yerel ve ulusal düzeylerde cinsiyet odaklı bütçeleme ve mali adaletin sağlanması hususlarına da dikkat çekmektedir.

Yarı zamanlı işlerde kadınların daha çok istihdam edildiği dikkate alındığında kadınların tam zamanlı işlere geçmesinin önünde caydırıcı bir engel marjinal vergi oranlarının yüksekliği olabilmektedir. Bununla birlikte, marjinal vergi oranlarının yüksek olması tam zamanlı işlerde çalışan erkekler ile yarı zamanlı işlerde çalışan kadınlar arasındaki gelir eşitsizliğinin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Gelir vergisi ile kadın işsizliği arasındaki ilişkiyi analiz eden literatür incelendiğinde farklı dinamiklere sahip ülkeler arasında değişken sonuçlar elde edilebildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ülke bazlı veriler göz önüne

alınarak vergi yapısının kurgulanması kadın istihdamının artırılması hususunda daha verimli sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır.

Devletler istihdamı artırmak, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için vergi teşvikleri yoluyla iş piyasalarında düzenleyici önlemler almaktadır. Sübvansiyon, muafiyet-istisna, vergi indirimleri veya vergi kredisi şeklinde uygulanacak maliye politikaları ile birlikte farklı sektörlerde kadın işgücünü destekleyici önlemler kritik öneme sahiptir. Kadın istihdamının düşük olduğu sektörlerde vergi sübvansiyonları verilerek bu sektörde yer alan işletmelerin aldıkları mali teşviklerle birlikte genişleme planlarını kapsayıcı şekilde gerçekleştirmeleri sağlanabilir. Bu konuda artan küresel farkındalık ile birlikte ülkelerde kadınlara yönelik iyileştirici düzenlemeler yapıldığı görülmektedir: İngiltere’de belirli koşulları ihtiva etmesi koşuluyla evlilik içerisinde vergi indirim uygulamasının %10’unun kadınlara tahsis edilmesi, Macaristan’da 4 ve daha fazla çocuğa sahip olan kadınların gelir vergisinden muaf tutulması, İspanya’da çalışan kadınlara yönelik çocuk başına vergi indirimi uygulamaları bu düzenlemelere verilebilecek örnekler arasındadır. (Çelikkaya,2023) İngiltere, Fransa ve İrlanda’da çocuklar bakım hizmetini dışarıdan alıyorsa bu hizmete yönelik ödenen bedelin bir kısmının haneye geri ödenmesi anlamına gelen vergi kredisi yolu ile çocuklu kadınlarının desteklenmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. (Atılğan Yaşa ve Arı Kocancı, 2022)

ABD’de 1980-1990 yılları arasında gelir vergisinde yapılan değişikliklerin kadın işgücüne katılımı üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmada ilgili bağlantının %20-%24 arasında olduğu tespit edilmiş ve bunun nedeninin 1980’den sonra yapılan vergi reformlarından kaynakladığı ifade edilmiştir. Vergi yapısındaki değişiklik hane içindeki marjinal vergi yükünün azalmasına neden olarak kadın işgücüne katılımında ilgili yıllar arasında bir artışa yol açmıştır. (Kaygusuz, 2010)

Ülke bazlı kıyaslamada kadın işgücüne katılım oranlarında sıvırlan bir diğer örnek İsveç’tir. 2007’de OECD ortalamasının kadın işgücüne katılım oranına 1974’te İsveç erişmeyi başarmıştır. Bu başarı örneğinin arkasında ülkede gerçekleşen

vergi yapısındaki reformların etkili olduğuna yönelik çalışmalar bulunmaktadır. (Selin, 2009) Vergi yapısındaki değişiklik hanehalkına uygulanan ortak vergi sisteminden bireysel gelir vergisine dönüş aşamalarını içermektedir.

1980-2016 verileri ve 23 ülke özelinde kadın işgücüne katılımını etkileyen değişkenler arasında yer alan vergi kamasına göre yapılan bir çalışmada vergi kamasındaki artışların daha düşük kadın işgücüne katılım oranına işaret ettiği belirtilmektedir. (Grigoli, Koczan ve Topalova, 2018)

Kadınlara yönelik vergi teşvikleri Türk Vergi Sistemi içerisinde de yer almaktadır. İlgili teşviklere Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu ile Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan hükümlerden örnekler verilebilir. Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun birinci bölümünün Mevzu, Tabirler, Muafiyet ve İstisnalar başlığı altında yer alan dördüncü maddesinin c bendi uyarınca örf ve adete göre verilmesi mutad bulunan hediye, cihaz, yüzgörümlüğü ve drahomalar Veraset ve İntikal Vergisi'nden müstesna tutulmuştur. Gelir Vergisi Kanunu'nda Esnaf Muafılığı başlığı altında 9.maddede yer alan hüküm doğrultusunda evde yapılan ürünlerin muharrik kuvvet kullanmamak ve dışarıdan işçi almamak koşuluyla kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması gelir vergisinden muaf tutulmuştur. İlgili hükümler dar kapsamlı vergi istisna ve muafiyeti olmakla birlikte kadını koruyucu düzenleyici hükümler arasında yer almaktadır.

Cinsiyet bazlı farklılaşmış tüketim kalıplarına yönelik düzenlemeler ile çocuk bezi, çocuk giyimi, mama ve sabun gibi kullanımı zorunlu olan ürünler vergi muafiyeti kapsamına alınarak yoksul kesimdeki çocuklu annelerin desteklenmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde KDV ve satış vergilerinden kadınlar orantısız bir şekilde etkilenmeye devam edecektir. Kadınlara yönelik istihdamı artırabilmek için işverenlere yönelik prim indirimleri ile işgücü piyasaları devletler tarafından stratejik olarak yönetilmeli ve daha dengeli istihdam koşullarının oluşturulması için önlemler alınmalıdır. Bu konuda bir diğer husus evdeki çocuk ve yaşlı

ebeveyne bakım hizmetini gerçekleştirdiği için iş yaşamından kopan kadınlara yönelik akılcı politikalar geliştirilmesi sürecidir.

Devletler kadınlara yönelik şiddet içerikli her türlü yapı ile mücadele etme konusundaki ulusal ve uluslararası taahhütlerini gerçekleştirebilmek için vergiyle finanse edilen kamu hizmetlerine de yatırım yaparak kadınları destekleyebilir. İyi entegre edilmiş önleyici çalışmalara yapılan bu yatırımlar kadınların sosyal ortamlarda konumlarının iyileştirilmesi için önemli adımlar olacaktır. Örneğin vergi sistemi, kadın merkezli bakım yükünü azaltabilmek için kamu bakım sistemlerine koordine edilmiş ve sürdürülebilir finansman sağlamaya yönelik çalışmalar yürütebilir.

Oran, muafiyet, kesinti, ödenek ve kredilerin yapısı kadınlar ve erkekler arasında ücretli ve ücretsiz işlerin adil bir şekilde paylaşılmasını etkin olarak teşvik etmeli; geleneksel ve eşitsiz rolleri dönüştürecek şekilde kurgulanmalıdır. Bu kapsamda vergi sisteminin kurgulanma sürecine cinsiyet perspektifi dahil edilmelidir. Hükümetler, toplumun çok zengin kesiminde yer alan kişiler için doğrudan vergi oranını artırarak buradan elde edilen fonlar ile kadınlara yönelik ekonomik ve sosyal programları destekleyebilir. (Grown ve Valodia, 2010)

Hükümetler, çocuk bakım ürünlerine uygulanan verginin artırılmasının kadınların erkeklere kıyasla harcanabilir gelirlerinde daha fazla düşüş yaratmasıyla birlikte kadınların hane içerisinde karar alma potansiyellerinin azalması anlamına geleceğinin farkında olmalıdır. Yapılan araştırmalar kadınların çocuk sahibi olduktan sonra istihdam piyasalarına katılımlarının düştüğünü göstermektedir. Kadınların işgücü piyasalarından uzaklaşmasının bir diğer nedeni, hane halkının ortak gelirini vergilendiren sistemler ile hanenin ikinci gelir sahibine uygulanan vergi muamelesinin birleşimi olabilmektedir.

Özetle, vergi düzenlemelerinde yapılan değişiklikler daha dengeli işgücü piyasalarının oluşturulmasına ve kadınların karşılaştıkları eşitsizlikler ile mücadelede önemli etkilere sahiptir. Bir sonraki bölümde kadın işsizliğini

etkileyen faktörlerden biri olan vergi kaması düzenlemelerin genişleme ve daralma dönemlerinde kadınlar üzerindeki etkileri OECD ülkeleri bazında değerlendirilecektir.

4.BÖLÜM

EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. AMPİRİK ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Ekonomik faaliyetlerin küçüldüğü ve buhran dönemleri olarak betimlenen kriz dönemleri devletler tarafından genellikle üretim, yatırım ve tüketim sorunlarına yönelik çözüm önerileri olarak ele alınmakta; cinsiyet unsuru dikkate alınmamaktadır. Çalışmanın amacı işsizlikte cinsiyet unsurunu odak noktaya alarak ekonomik yapı içerisinde gözlemlenen konjonktürel genişleme ve daralma devrelerinin cinsiyet temelinde farklı sonuçları olup olmadığını değerlendirmektir. Bu doğrultuda sosyokültürel ve iktisadi bir problem olan kadın işsizliği ile iş çevrimi döngülerinin ilişkisi incelenecektir.

Kadınlara yönelik ayrımcılık ve ikincilleştirme içeren her türlü yapı ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Kadını istihdam piyasalarının aktif bir ögesi haline getirmeyen devletler kapsayıcı ve sürdürülebilir bir kalkınma sağlayamayacak ve gerçek potansiyelleri gizil bir şekilde kalacaktır. Bu araştırma, ekonomik konjonktür devrelerinin farklı örüntülerinde kadın işsizliğinin durumuna ışık tutarak yeterince üzerinde durulmayan bu konuya dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

İnceleme kapsamında 36 OECD ülkesinde 2000-2022 yılları arasında sabit etkiler analizi kullanılarak ekonomik konjonktür hareketlerinin kadın ve erkek işsizliğini nasıl etkilediği analiz edilecektir. Ek olarak, analize vergi kamasındaki değişimler dahil edilerek konjonktürel yapı içerisindeki genişleme ve daralma dönemlerinde cinsiyet bazlı işgücü dinamiklerinin farklı etkileri gözlemlenecektir.

4.1.1. Hipotezler

Çalışmanın köken aldığı hipotezler aşağıda yer almaktadır:

-Hipotez 1: Genişleme ve daralma dönemlerinde kadın işsizlik oranları erkek işsizlik oranlarına göre daha farklı etkilenmektedir. *(Bknz. Karşılaştırmalı Birinci ve İkinci Modeller)*

-Hipotez 2: Vergi kamasındaki (işveren maliyetindeki) değişimler genişleme ve daralma dönemlerinde kadın işsizlik oranlarını erkek işsizlik oranlarından daha farklı etkilemektedir. *(Bknz. Karşılaştırmalı İkinci Model)*

4.1.2. Panel Veri Analizi

Ekonometrik bir yöntem olan panel veri analizi farklı zaman aralığında aynı birimlerden toplanan verilerin analiz edilmesini sağlamaktadır. (Hsiao, 2022) Panel veri analizi, grupların bireysel ve ortak davranışlarını zaman serisi içerisinde modelleyerek tahmin yanlılığını azaltmaktadır. Bu analiz yöntemi, yatay kesit ve zaman serisi analizlerinin avantajlarını bir araya getirerek mikro ve makro düzeyde iktisadi faktörlerin davranışlarını inceleme fırsatı sunmaktadır. (Arellano ve Bond, 1991) Bu yöntem bilimi, analizcilere değişim dinamiklerini zaman serileriyle görme fırsatı sunarak uygun modellerin sınanmasını sağlamaktadır.

Analizde 2000-2022 yılları arasında ekonomik yapı içerisinde gözlemlenen konjonktür hareketlerinin seçilen 36 OECD ülkesinde kadın ve erkek işsizliğine etkisini değerlendirmek ve vergi kaması ile cinsiyet bazlı işsizlik örüntülerini gözlemlmek için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz, Tablo 14'te gösterilen OECD ülkelerinin verileri baz alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 14. Analize Dahil Edilen Ülkeler

Avustralya	Avusturya	Belçika	Kanada
Slovak Cum.	Kolombiya	Çekya	Danimarka
Estonya	Finlandiya	Fransa	Almanya
Yunanistan	Macaristan	İzlanda	İrlanda
İsrail	İtalya	Japonya	Kore
Letonya	Litvanya	Lüksemburg	Meksika
İsveç	İsviçre	Türkiye	Birleşik Krallık
Hollanda	Yeni Zelanda	Norveç	Polonya
Portekiz	ABD	Slovenya	İspanya

4.1.2.1. Panel Veri Regresyon Modellerinin Tahmini

Ekonometrik analizler, herhangi bir teoriyi test etmek ve değişkenler arasındaki ilişki örüntülerini gözlemlemek ve tahminler yapabilmek için güçlü metotlardır. Panel veri analizi, yatay kesit ve zaman serisi verilerini birleştirerek birbiriyle ilişkili birden fazla gözlem biriminin analizinin yapılması için kullanılmakta; nitel ve nicel değişkenlerin bir model içerisinde beraber belirlenmesine imkan vermektedir. Bu metodoloji, veri setindeki farklılık ve korelasyon yapılarını göz önünde bulundurarak ve sabit birimler üzerindeki varyansı azaltarak yapılacak tahminlerde daha yansız sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır.

Panel veri analizi, spesifikasyon hatalarını minimize etmekte; geleceğe yönelik öngörüye sahip olmak ve karar alma süreçlerinde rasyonel adımlar atabilmek için önem arz etmektedir.

Bu çalışmada panel veri regresyon tahmin sonuçlarına göre OECD ülkelerinde kadın işsizliği ile konjonktürel dalgalanmalar ve belirlenen diğer değişkenler arasındaki ilişki incelenecek ve bu doğrultuda kadın işsizliği ile mücadelede politika önermeleri yapılacaktır.

Panel veri analizinde temel olarak iki model kullanılmaktadır. Bunlar, Sabit Etkiler Modeli ve Rassal Etkiler Modelidir. Bu tezde gerçekleştirilen tahminlerde Sabit Etkiler Modeli kullanılmıştır.

4.1.2.2. Sabit Etkiler Modeli

Sabit etkiler model seçiminde genellikle iki koşulun varlığı aranmaktadır. Bunlar modele dahil edilen birimlerin işlevsel olarak sabit bir etkiye sahip olduğu varsayımı ve tanımlanan popülasyon için ortak etkinin tahmin edilmesi hedefidir. Sabit etkiler regresyon modeli, birimler arasındaki farklılıkları kontrol etmek için kullanılmakta, bu doğrultuda genel olarak kategorik değişkenlerin (örneğin ülke) etkilerini incelemektedir. Model içerisindeki sabit terimdeki farklılıkların birimler arasındaki farklılıkları ortadan kaldıracığı düşünülmektedir. Sabit etkiler regresyon modeli, zaman sabitlerine ilişkin bir veri içermediği için zamanla değişen etkileri modelleyememektedir.

4.1.2.3. Değişkenler ve Ekonometrik Modeller

Analiz kapsamında daralma ve genişleme dönemlerini tasnif edebilmek amacıyla OECD serisindeki çıktı açığı oranının (ÇA0) değeri baz alındı. Buna göre OECD ülkelerindeki potansiyel GSYH'nin bir yüzdesi olan çıktı açığı aşağıdaki şekilde formülize edildi:

$$\text{ÇA0} = [(\text{Gerçekleşen Çıktı} - \text{Potansiyel Çıktı}) \div \text{Potansiyel Çıktı}] \times 100$$

$\text{ÇAO} > 0 \rightarrow$ Genişleme Dönemi (*Boom*):

Genişleme dönemindeki makroekonomik göstergelerdeki değişimler aşağıdaki şekildedir:

- Yatırım, istihdam ve tüketimde artış,
- Hızlı bir ekonomik büyüme,
- Nihai ürün fiyatlarında artış,
- Kriz evresinde bankacılık sistemi içinde biriken nakit bakiyeleri borç verme sinyali vermektedir.

$\text{ÇAO} < 0 \rightarrow$ Daralma Dönemi (*Recession*):

Daralma dönemindeki makroekonomik göstergelerdeki değişimler aşağıdaki şekildedir:

- Büyüme hızı çok yavaş ya da negatif,
- İşsizlikte artış ve milli gelirden azalma,
- Üretim, yatırım-tasarruf, fiyatlar genel seviyesinde düşüş,
- Talepteki azalış istikrarlı bir hal aldığı anda Durgunluk Evresine geçiş gözlenmektedir.

Model değişkenlerine aşağıda yer verilmektedir:

ÇAO : Potansiyel GSYH'nin yüzdesi olarak ifade edilen orijinal çıktı açığı,

$\text{ÇAO}'$: Orijinal çıktı açığının eksiyle çarpılmış hali (*Bu değişkenin pozitif değerleri çıktı açığını (daralmayı); negatif değerleri ise çıktı fazlasını (genişlemeyi) göstermektedir*)

İO_K : Kadın İşsizlik Oranı (*Referans olarak seçilen dönemlerde 15-64 yaş aralığındaki kadın işsizlik oranını ifade etmektedir.*)

İO_E: Erkek İşsizlik Oranı (*Referans olarak seçilen dönemlerde 15-64 yaş aralığındaki erkek işsizlik oranını ifade etmektedir.*)

İO_T: Toplam İşsizlik Oranı (*Referans olarak seçilen dönemlerde 15-64 yaş aralığındaki toplam işsizlik oranını ifade etmektedir.*)

KD_{ÇAO'}: Daralmayı Gösteren Kukla Değişken (*Kategorik değişkenlerin sayısallaştırılması için modele daralmayı ifade etmek üzere 1 değerini alan kukla değişken dahil edilmektedir.*)

1 – KD_{ÇAO'}: Genişlemeyi Gösteren Kukla Değişken (*Kategorik değişkenlerin sayısallaştırılması için modele genişlemeyi ifade etmek üzere 0 değerini alan kukla değişken dahil edilmektedir.*)

VK: Vergi Kaması (*Ücret üzerindeki vergi ve prim yükünü ifade etmekte olup işverenler açısından işçi maliyetini göstermektedir.*)

WBL: Women, Business and the Law Index (*Cinsiyet eşitsizliğini ölçümleyen Dünya Bankası'nın Kadın, İş ve Hukuk Projesi kapsamında ürettiği bir endekstir. Ülkeler arasında kadına yönelik pozitif ayrımcılık sağlayan farklılıkların ölçümünde kullanılmaktadır.*)

RÜ: Reel Ücret (*Satın alma gücünü ifade etmektedir.*)

İG_K: 15-64 yaş arası kadın işgücü sayısı (*Referans olarak seçilen dönemler için hizmet ve mal üretimi yapabilecek çalışma çağındaki kadın nüfusu simgelemektedir.*)

İG_E: 15-64 yaş arası erkek işgücü sayısı (*Referans olarak seçilen dönemler için hizmet ve mal üretimi yapabilecek çalışma çağındaki erkek nüfusu simgelemektedir.*)

$\dot{I}G_T$: 15-64 yaş arası toplam işgücü sayısı (*Referans olarak seçilen dönemler için hizmet ve mal üretimi yapabilecek çalışma çağındaki toplam nüfusu simgelemektedir.*)

4.1.2.3.1. Model 1: Kadın İşsizliği Modeli

Kadın işsizlik oranlarının referans dönemleri içerisinde genişleme ve daralma döngülerinden, vergi kamasındaki değişimlerden, ülkeler arasında kadına yönelik pozitif ayrımcılık farklılıklarından, reel ücretteki ve son olarak 15-64 yaş arasındaki kadın işgücü değişimlerinden nasıl etkilendiğini gözlemleyebilmek amacıyla birinci model aşağıdaki şekilde kurulmuştur:

$$[\dot{I}O_K]_{it} = \mu_i + \beta^{\text{Daralma}} [|\dot{C}AO'| \times KD_{\dot{C}AO'}]_{it} + \beta^{\text{Genişleme}} [|\dot{C}AO'| \times (1 - KD_{\dot{C}AO'})]_{it} \\ + \gamma [VK]_{it} + \delta [WBL]_{it} + \theta [\ln(R\ddot{U})]_{it} + \pi [\ln(\dot{I}G_K)]_{it} + \varepsilon_{it}$$

4.1.2.3.2. Model 2: Erkek İşsizliği Modeli

Erkek işsizlik oranlarının referans dönemleri içerisinde genişleme ve daralma döngülerinden, vergi kamasındaki değişimlerden, ülkeler arasında kadına yönelik pozitif ayrımcılık farklılıklarından, reel ücretteki ve son olarak 15-64 yaş arasındaki erkek işgücü değişimlerinden nasıl etkilendiğini gözlemleyebilmek amacıyla ikinci model aşağıdaki şekilde kurulmuştur:

$$[\dot{I}O_E]_{it} = \mu_i + \beta^{\text{Daralma}} [|\dot{C}AO'| \times KD_{\dot{C}AO'}]_{it} + \beta^{\text{Genişleme}} [|\dot{C}AO'| \times (1 - KD_{\dot{C}AO'})]_{it} \\ + \gamma [VK]_{it} + \delta [WBL]_{it} + \theta [\ln(R\ddot{U})]_{it} + \pi [\ln(\dot{I}G_E)]_{it} + \varepsilon_{it}$$

4.1.2.3.3. Model 3: Toplam İşsizlik Modeli

Toplam işsizlik oranlarının referans dönemleri içerisinde genişleme ve daralma döngülerinden, vergi kamasındaki değişimlerden, ülkeler arasında kadına yönelik pozitif ayrımcılık farklılıklarından, reel ücretteki ve son olarak 15-64 yaş

arasındaki toplam işgücü değişimlerinden nasıl etkilendiğini gözlemleyebilmek amacıyla üçüncü modelimiz aşağıdaki şekilde kurulmuştur:

$$[\dot{I}O_T]_{it} = \mu_i + \beta^{\text{Daralma}}[|\dot{\zeta}AO'| \times KD_{\zeta AO'}]_{it} + \beta^{\text{Genişleme}}[|\dot{\zeta}AO'| \times (1 - KD_{\zeta AO'})]_{it} \\ + \gamma[VK]_{it} + \delta[WBL]_{it} + \theta[\ln(R\ddot{U})]_{it} + \pi[\ln(\dot{I}G_T)]_{it} + \varepsilon_{it}$$

Kadın, erkek ve toplam işsizlik oranlarına ilişkin regresyon tahminleri toplulaştırılarak Tablo 15'te paylaşılmaktadır.

Tablo 15.Kadın, Erkek ve Toplam İşsizlik Oranlarına İlişkin Regresyon Tahminleri

	$\dot{I}O_K$	$\dot{I}O_E$	$\dot{I}O_T$
Sabit	31.29*** (6.269)	46.09*** (6.598)	33.47*** (6.042)
$ \dot{\zeta}AO' \times KD_{\dot{\zeta}AO}'$	0.385*** (0.031)	0.611*** (0.033)	0.500*** (0.031)
$ \dot{\zeta}AO' \times (1 - KD_{\dot{\zeta}AO})$	-0.265*** (0.031)	-0.322*** (0.034)	-0.281*** (0.031)
VK	0.129*** (0.023)	0.131*** (0.023)	0.107*** (0.021)
WBL	-0.036*** (0.011)	-0.001 (0.010)	-0.018* (0.010)
$\ln(R\ddot{U})$	-3.835*** (0.608)	-5.582*** (0.654)	-4.790*** (0.585)
$\ln(\dot{I}G_K)$	2.046*** (0.594)	-	-
$\ln(\dot{I}G_E)$	-	1.989** (0.817)	-
$\ln(\dot{I}G_T)$	-	-	2.633*** (0.656)
R-kare	0.886	0.822	0.829
Düzeltilmiş R-kare	0.847	0.812	0.819
Ülke sayısı	36	36	36
Toplam Gözlem	769	768	781
*** : Katsayı %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.			
** : Katsayı %5 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.			
* : Katsayı %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.			

4.1.2.3.4. Model 1: Kadın İşsizliği Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu

$|ÇAO'| \times KD_{ÇAO}$, değişkeninin katsayısı 0.385'tir. Bu daralma dönemlerinde çıktı açığındaki %1'lik bir artışın kadın işsizlik oranını %0.39 artırdığını göstermektedir. Daralma dönemlerinde daralmanın daha da derinleşmesinin işgücü dinamikleri üzerinde negatif etkileri olmakta, işsizler istihdam edileceklerine dair umutlarını kaybettiklerinde iş aramaktan vazgeçmekte ve istihdam piyasalarının dışına çıkmaktadırlar. İktisat yazınında 'Ümidini Kaybeden Çalışan Etkisi' olarak geçen psikolojik olgu kadın işsizleri de etkilemektedir. Ek olarak, feminist iktisatta yer bulan tamponlama hipotezi doğrultusunda işverenler kadın istihdamını durgunluk esnasında işten çıkarılabilecek ancak ekonominin toparlanma ve genişleme evresinde işgücüne tekrar kazandırılacak bir rezerv olarak görebilmektedir. Bahsedilen etkiler elde ettiğimiz sonuçları destekleyecek şekildedir; daralma dönemlerinde çıktı açığındaki artış, seçilen OECD ülkelerinde kadın işsizlik oranını artırmaktadır.

$|ÇAO'| \times (1 - KD_{ÇAO})$ değişkeninin katsayısı -0.265'tir. Bu sonuç genişleme dönemlerinde çıktı fazlasındaki %1'lik bir artışın kadın işsizlik oranını %0.27 azalttığını göstermektedir. Katsayı değeri ekonomik aktivitenin arttığı toparlanma ve genişleme evresinde işten çıkarılan kadınların tekrar istihdam edilecek bir rezerv olarak görüldüğü tamponlama hipotezi ile paralellik göstermektedir. Başka bir deyişle, genişleme dönemlerinde ekonominin daha da fazla genişlemesi, seçilen OECD ülkelerinde kadın işsizlik oranını azaltmaktadır.

Yukarıda rapor edilen iki katsayı değeri analize dahil edilen OECD ülkelerindeki kadın işsizlik oranının ekonomik aktiviteye duyarlı olduğunu göstermektedir.

VK değişkeninin katsayısı 0.129'dur. Vergi kamasındaki %1'lik bir artış kadın işsizlik oranını %0.13 oranında artırmaktadır. Analiz sonucu beklenen bir duruma işaret etmektedir. Vergi kaması işverenler üzerindeki maliyeti temsil etmekte olup işverenlerin işçiler özelindeki vergi ve yasal yükümlülüklerindeki artış genişleme planlarındaki isteği de azaltmakta, kadın işsizlik oranları da bu maliyetlerdeki

değişimlerden etkilenmektedir. Sonuç olarak, vergi kamasındaki artış seçilen OECD ülkelerindeki kadın işsizlik oranında artışa neden olmaktadır.

WBL değişkeninin katsayısı -0.036'dır. WBL endeksi, Dünya Bankası'nın Kadınlar, İş ve Hukuk projesi çerçevesinde ölçümlenen bir endekstir. Bu endeks, bu kapsamda bir zaman serisinin geliştirilmesi suretiyle kadınlar için fırsat eşitsizliği ile işgücü piyasası dinamikleri arasındaki etkileşimi ortaya koymakta; kadın istihdamının ve girişimciliğinin cinsiyet bazlı ayrımcılıktan nasıl etkilendiğine ve bunun makroekonomik sonuçlarına dair bilgi vermektedir. Bu endeks, seçilen 8 konu özelinde ülke puanlarının ortalamasına dayanmakta olup konu başlıkları şu şekildedir: İşyeri, Girişimcilik, Evlilik, Varlıklar, Emeklilik, Ücret, Aile ve Seyahat-Yerleşim Özgürlüğü. Regresyon tahmin sonucu incelendiğinde endeks değerindeki 1 birimlik artışın seçilen OECD ülkelerindeki kadın işsizlik oranını %0.04 oranında azalttığı görülmektedir. Başka bir deyişle, WBL endeksinin yüksek olduğu OECD ülkelerinde kadın işsizlik oranları daha düşük seyretmektedir.

$\ln(RÜ)$ değişkeninin katsayısı -3.835'tir. Reel ücretteki %1 oranındaki artış kadın işsizlik oranını %3.83 azaltmaktadır. Daha yüksek bir reel ücret, tercih edilen boş zaman (vazgeçilen gelir) açısından daha yüksek bir bedel ödeme anlamına gelmektedir. Reel ücretteki artış ile birlikte işçiler daha yüksek bir satın alma gücüne erişmekte ve emek arzı artmaktadır. Rapor edilen katsayı değerine göre reel ücretteki artışın kadınların işgücü piyasasında yer alma isteğini de artırdığı ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, referans döneminde OECD ülkelerinde reel ücretteki artış kadın işsizlik oranını azaltmaktadır.

$\ln(İG_K)$ değişkeninin katsayısı 2.046'dır. Kadın işgücündeki %1'lik bir artış kadın işsizlik oranını %2 artırmaktadır. Kadın işgücü, 15-64 yaş aralığında olup istihdam edilen kadınlar ile potansiyel kadın çalışanlardan (halihazırda kadın işsizler) oluşmaktadır. Kadın işgücündeki artışın nedenleri arasında yaşam maliyetlerindeki artış sonrası hane halkı gelirin yetersiz kalışı ve hane içerisindeki sorumluluklar yüzünden işgücü piyasalarından uzaklaşan kadınların

yeniden istihdam edilme talepleri sayılabilmektedir. Sonuç olarak, analize dahil edilen OECD ülkelerindeki kadın işgücündeki artış kadın işsizlik oranını artırmaktadır.

4.1.2.3.5. Model 2: Erkek İşsizliği Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu

$|ÇAO'| \times KD_{ÇAO'}$ değişkeninin katsayısı 0.611'dir. Bu sonuç, daralma dönemlerinde çıktı açığındaki %1'lik bir artışın erkek işsizlik oranını %0.61 oranında artırdığını göstermektedir. Ekonomik daralmadan kaynaklı olarak hizmet ve mallara olan talepteki düşüş işverenlerin işçi talebinde de bir düşüşe neden olmakta; halihazırda istihdam edilen çalışanların işten çıkarılmasına neden olabilmektedir. Talebin yeterli olmayışından kaynaklı olarak gelişen konjonktürel işsizlik olgusundan erkekler de etkilenmektedir. Başka bir deyişle, daralma dönemlerinde çıktı açığındaki artış, seçilen OECD ülkelerinde erkek işsizlik oranını artırmaktadır.

$|ÇAO'| \times (1 - KD_{ÇAO'})$ değişkeninin katsayısı -0.322'dir. Bu sonuç, genişleme dönemlerinde çıktı fazlasındaki %1'lik bir artışın erkek işsizlik oranını %0.32 oranında azalttığını göstermektedir. Genişleme dönemlerinde ekonomiye bir toparlanma havası hakim olup daralma evresinde bankacılık sistemi içerisinde biriken nakit bakiyeleri borç verme sinyali vermektedir. Talep, yatırım ve istihdam gibi makroekonomik değişkenlerde olumlu değişimler söz konusu olup işsizlik oranlarında bir azalma gözlemlenmekte; erkek işsizliğinde de buna bağlı olarak düşüş görülmektedir. Başka bir deyişle, genişleme dönemlerinde ekonominin daha da fazla genişlemesi seçilen OECD ülkelerinde erkek işsizlik oranını azaltmaktadır.

Yukarıda rapor edilen iki katsayı değeri analize dahil edilen OECD ülkelerindeki erkek işsizlik oranının ekonomik aktiviteye duyarlı olduğunu göstermektedir.

VK değişkeninin katsayısı 0.131'dir. Vergi kamasındaki %1'lik bir artış erkek işsizlik oranını %0.13 artırmaktadır. Bir önceki modelde anlatıldığı üzere vergi kaması işverenler üzerindeki maliyeti temsil etmekte olup işverenlerin işçiler özelindeki vergi ve yasal yükümlülüklerindeki artış genişleme planlarındaki isteği de azaltmakta, erkek işsizlik oranları da bu maliyetlerdeki değişimlerden etkilenmektedir. Başka bir deyişle, vergi kamasındaki artış seçilen OECD ülkelerinde erkek işsizlik oranını artırmaktadır.

WBL değişkeninin katsayısı -0.001'dir. Ancak, bu katsayı beklentiler dahilinde istatistiksel olarak herhangi bir anlamlılığa sahip değildir. Kadın istihdamına yönelik pozitif ayrımcılık düzeyini gösteren WBL endeksi ile analize dahil edilen OECD ülkelerindeki erkek işsizlik oranı ilişkisiz bulunmuştur.

$\ln(RÜ)$ değişkeninin katsayısı -5.582'dir. Reel ücretteki %1'lik artış erkek işsizlik oranını %5.58 azaltmaktadır. Reel ücretteki artış toplam talepte bir artış yaratarak erkek işsizlik oranında bir azalmaya neden olabilmektedir. Katsayı değerinin negatif bir değer alması seçilen OECD ülkelerinde gözlemlenen reel ücretteki artışın erkek işsizlik oranını azalttığını göstermektedir.

$\ln(İG_E)$ değişkeninin katsayısı 1.989'dur. Erkek işgücündeki %1'lik bir artış erkek işsizlik oranını %1.989 artırmaktadır. Erkek işgücü, 15-64 yaş aralığında olup istihdam edilen erkekler ile potansiyel erkek çalışanlardan (*halihazırda erkek işsizler*) oluşmaktadır. Regresyon tahmin sonucuna göre seçilen OECD ülkelerindeki erkek işgücü artışı erkek işsizlik oranını artırmaktadır.

4.1.2.3.6. Model 3: Toplam İşsizlik Modeli Regresyon Tahminlerinin Yorumu

Model 1 ve Model 2'de sırasıyla kadın ve erkek işsizlik oranları açısından ele alınan tahminler, bu kez de, Model 3 kapsamında toplam işsizlik oranları açısından incelenmektedir.

$|ÇAO'| \times KD_{ÇAO'}$ değişkeninin katsayısı 0.500'dür. Bu daralma dönemlerinde çıktı açığındaki %1'lik bir artışın toplam işsizlik oranını %0.50 oranında artırdığını göstermektedir. Başka bir deyişle, daralma dönemlerinde ekonomik aktivitedeki daralmanın derinleşmesi toplam işsizlik oranını artırmaktadır.

$|ÇAO'| \times (1 - KD_{ÇAO'})$ değişkeninin katsayısı -0.281'dir. Bu genişleme dönemlerinde çıktı fazlasındaki %1'lik bir artışın toplam işsizlik oranını %0.28 oranında azalttığını göstermektedir. Başka bir deyişle, genişleme dönemlerinde ekonominin daha da fazla genişlemesi toplam işsizlik oranını azaltmaktadır.

VK değişkeninin katsayısı 0.107'dir. Vergi kamasındaki %1'lik bir artış toplam işsizlik oranını %0.11 artırmaktadır. İşçi maliyetlerindeki yükseliş toplam işsizlik oranında bir artışa neden olmaktadır. Seçilen OECD ülkeleri özelinde vergi kaması ile toplam işsizlik orasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle vergi kamasındaki artış toplam işsizlik oranını olumsuz etkilemektedir.

WBL değişkeninin katsayısı -0.018'dir. WBL endeksindeki artış analize dahil edilen OECD ülkelerindeki toplam işsizlik oranını azaltmaktadır. Rapor edilmeyen p-value değeri 0.0589 olduğundan ilgili değişkenin yalnızca %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir. Yani regresyon tahmininin sonucu anlamlıdır ancak zayıf anlamlılık göstermektedir. Bu etkinin zayıf olma nedeni, kadın istihdamına yönelik pozitif ayrımcılığın erkek işsizlik oranını da içeren toplam işsizlik oranı rakamları üzerinden analiz edilmesidir.

$\ln(RÜ)$ değişkeninin katsayısı -4.790'dır. Reel ücretteki %1'lik artış toplam işsizlik oranını %4.79 azaltmaktadır. Satın alma gücündeki artış hem işgücü arzını özendirilmesi bakımından hem de toplam talep kanalında olumlu bir etki yapacağından yeni istihdam olanakları da yaratarak işsizlikte bir düşüşe neden olabilmektedir. Sonuç olarak, regresyon tahmini seçilen OECD ülkelerinde reel ücretteki artışın toplam işsizlik oranını azalttığını göstermektedir.

$\ln(\dot{I}G_T)$ değişkeninin katsayısı 2.633'tür. Toplam işgücündeki %1'lik bir artış toplam işsizlik oranını %2.63 artırmaktadır. Toplam işgücü, 15-64 yaş aralığında olup istihdam edilen işçiler ile potansiyel çalışanlardan (*halihazırda kadın ve erkek işsizler*) oluşmaktadır. Regresyon tahmin sonucuna göre seçilen OECD ülkelerindeki toplam işgücü artışı toplam işsizlik oranını artırmaktadır.

4.1.2.3.7. Model 4: Karşılaştırmalı Birinci Model

Yukarıda tahmin edilen Model 1 ve Model 2, kadın ve erkek işsizlik oranları üzerindeki etkileri istatistiksel ve teorik bakımdan anlamlı olarak ortaya koymalarına rağmen, bu etkilerin göreceli (karşılaştırmalı) analizine olanak tanımamaktadırlar. Bu çerçevede, kadın işsizliğinin erkek işsizliğine oranla çeşitli faktörlerden nasıl etkilendiği bağımlı değişkeni $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ olan iki farklı modelle ortaya konulmaktadır. Karşılaştırmalı birinci model; daralma ve genişleme döngülerinin, vergi kamasındaki değişimlerin, ülkeler arasında kadına yönelik pozitif ayrımcılık farklılıklarının, reel ücretteki ve son olarak 15-64 yaş arasındaki işgücü değişimlerinin kadın ve erkek işsizlik oranları üzerindeki karşılaştırmalı etkilerini incelemek üzere aşağıdaki şekilde kurgulanmıştır:

$$\begin{aligned} [\dot{I}O_K/\dot{I}O_E]_{it} = & \mu_i + \beta^{\text{Daralma}} [|\dot{I}\dot{C}AO'| \times KD_{\dot{C}AO'}]_{it} \\ & + \beta^{\text{Genişleme}} [|\dot{I}\dot{C}AO'| \times (1 - KD_{\dot{C}AO'})]_{it} + \gamma[VK]_{it} + \delta[WBL]_{it} \\ & + \theta[\ln(R\ddot{U})]_{it} + \pi[\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)]_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

4.1.2.3.8. Model 5: Karşılaştırmalı İkinci Model

Karşılaştırmalı ikinci model ise, bir önceki modele ek olarak vergi kamasının daralma ve genişleme dönemlerindeki farklı etkilerinin de modele dahil edilmesi suretiyle kurgulanmıştır:

$$\begin{aligned}
[\dot{I}O_K/\dot{I}O_E]_{it} = & \mu_i + \beta^{\text{Daralma}}[|\dot{\mathcal{C}}AO'| \times KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'}]_{it} \\
& + \beta^{\text{Genişleme}}[|\dot{\mathcal{C}}AO'| \times (1 - KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'})]_{it} + \gamma^{\text{Daralma}}[VK \times KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'}]_{it} \\
& + \gamma^{\text{Genişleme}}[VK \times (1 - KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'})]_{it} + \delta[WBL]_{it} + \theta[\ln(R\dot{U})]_{it} \\
& + \pi[\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)]_{it} + \varepsilon_{it}
\end{aligned}$$

Bu modellere ilişkin regresyon tahmin sonuçları Tablo 16'da sunulmaktadır:

Tablo 16.Kadın-Erkek İşsizlik Oranlarının Karşılaştırmalı Regresyon Tahminleri

	$\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$	$\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$
Sabit	-1.799*** (0.489)	-1.916*** (0.481)
$ \dot{\mathcal{C}}AO' \times KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'}$	-0.011*** (0.002)	-0.006** (0.002)
$ \dot{\mathcal{C}}AO' \times (1 - KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'})$	0.018*** (0.003)	0.011*** (0.003)
VK	0.006*** (0.002)	-
$VK \times KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'}$	-	0.005*** (0.002)
$VK \times (1 - KD_{\dot{\mathcal{C}}AO'})$	-	0.007*** (0.002)
WBL	-0.006*** (0.001)	-0.006*** (0.001)
$\ln(R\dot{U})$	0.287*** (0.046)	0.294*** (0.046)
$\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)$	-0.834*** (0.101)	-0.869*** (0.100)
R-kare	0.808	0.810
Düzeltilmiş R-kare	0.797	0.799

Ülke sayısı	36	36
Toplam Gözlem	768	768
*** : Katsayı %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.		
** : Katsayı %5 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.		

4.1.2.3.9. Model 4: Karşılaştırmalı Birinci Modelin Regresyon Tahminlerinin Yorumu

$|ÇA0'| \times KD_{ÇA0'}$ değişkeninin katsayısı -0.011'dir. Bağımlı değişkenin $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ oranı olduğu bu modelde, ilgili katsayının negatif işaretli olması, daralma dönemlerinde çıktı açığındaki artışın, kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha az artırdığına işaret etmektedir. Bu bulgu, Tablo 15'in ilk iki sütununda sunulan kadın işsizliği ve erkek işsizliği modellerindeki katsayı tahminleriyle tutarlılık arz etmektedir. ($\beta_K = 0.385 < \beta_E = 0.611$)

$|ÇA0'| \times (1 - KD_{ÇA0'})$ değişkeninin katsayısı 0.018'dir. Benzer şekilde, bağımlı değişkenin $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ oranı olduğu bu modelde, ilgili katsayının pozitif işaretli olması, genişleme dönemlerinde, çıktı fazlasındaki artışların kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha az düşürdüğü anlamını taşımaktadır. (Bknz. Tablo 15, $\beta_K = |-0.265| < \beta_E = |-0.322|$)

VK değişkeninin katsayısı 0.006'dır. Bu bulguya göre, vergi kamasındaki artış kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha fazla artırmaktadır. Oysa, Tablo 15'teki bulgular vergi kamasının kadın ve erkek işsizlik oranları üzerindeki etkilerinin birbirine yakın olduğu yönünde ortaya çıkmıştır (Bknz. Tablo 15, $\gamma_E = 0.131 \geq \gamma_K = 0.129$). Ancak, Tablo 16'da yer alan tahmin sonuçları katsayı karşılaştırmalarının istatistiksel olarak daha sağlıklı yapılmasına olanak tanımaktadır.

WBL değişkeninin katsayısı -0.006'dır. Bu endeksin yüksek olduğu durumlarda (cinsiyet eşitsizliğinin daha az olduğu ülkelerde) kadın işsizlik oranı erkek işsizlik

oranına göre daha düşük olmaktadır. (Bknz. Tablo 15, $\delta_E = |-0.001| < \delta_K = |-0.036|$)

$\ln(R\ddot{U})$ değişkeninin katsayısı 0.286'dır. Reel ücret artışlarının kadın ve erkek işsizlik oranlarını düşürdüğü önceki modellerden görölmektedir. Bu bulguya göre, reel ücretteki artışların kadın işsizlik oranını erkeklerinkine göre daha az düşürdüğü söylenebilmektedir. (Bknz.: Tablo 15, $\beta_E = |-5.582| > \beta_K = |-3.835|$). Başka bir deyişle, tahmin edilen katsayının pozitif bir değer olması reel ücretlerdeki artışların $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ oranının paydasını payına göre daha fazla düşürdüğünü göstermektedir.

$\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)$ değişkeninin katsayısı -0.834'tür. Kadın işgücü artışı kadın işsizlik oranını artırmaktadır. (Bknz. Tablo 15, *Kadın İşsizliği Modeli*) Ancak rapor edilmeyen tahminler temel alındığında kadın işgücündeki artışın erkek işsizlik oranını da artırdığını görmekteyiz. Bu durumda, karşılaştırmalı birinci modelde elde edilen eksi işaretli katsayı bize kadın işgücünün erkek işgücünden daha fazla artması halinde erkek işsizlik oranının kadın işsizlik oranına göre daha fazla arttığını göstermektedir. Matematiksel olarak, $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ ile $\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)$ arasındaki ters orantılı ilişkinin nedeninin bu olduğu ileri sürülebilir.

4.1.2.3.10. Model 5: Karşılaştırmalı İkinci Modelin Regresyon Tahminlerinin Yorumu

Bu bölümde tahmin edilen karşılaştırmalı ikinci model, bir önceki modele ek olarak vergi kamasının daralma ve genişleme dönemlerindeki farklı etkilerini incelemek üzere kurgulanmıştır.

$|\dot{C}AO'| \times KD_{\dot{C}AO}$, değişkeninin katsayısı -0.006'dir. Karşılaştırmalı birinci modelde olduğu gibi, bu modelde de daralma döneminde, çıktı açığının artması, yani daralmanın derinleşmesi kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha az artırmaktadır.

$|ÇAO'| \times (1 - KD_{ÇAO'})$ değişkeninin katsayısı 0.011'dir. Karşılaştırmalı birinci modelde olduğu gibi, bu modelde de genişleme dönemlerinde, çıktı fazlasındaki bir artış kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha az düşürmektedir.

Bu modele özgü oluşturulan $VK \times KD_{ÇAO'}$ ve $VK \times (1 - KD_{ÇAO'})$ değişkenlerinin artı işaretli katsayı tahminleri (0.005 ve 0.007) göz önünde bulundurulduğunda, hem daralma hem de genişleme dönemlerinde, vergi kamasındaki artışların kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha fazla artırdığını ortaya koymaktadır.

Yukarıda bahsedilen etki, genişleme dönemlerinde daralma dönemlerine göre daha yüksektir. ($\gamma^{Genişleme} = 0.007 > \gamma^{Daralma} = 0.005$) Yani genişleme dönemlerinde çalışanların işverene maliyetindeki artışlar daha çok kadınların işsiz kalmasına neden olmaktadır. Bir başka deyişle, genişleme dönemlerinde artan maliyetler kadın istihdamını erkek istihdamına göre daha olumsuz etkilemektedir.

WBL değişkeninin katsayısı -0.006'dır. Bu endeksin yüksek olduğu durumlarda (cinsiyet eşitsizliğinin daha az olduğu ülkelerde) kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranına göre daha düşük olmaktadır.

$\ln(RÜ)$ değişkeninin katsayısı 0.294'tür. Reel ücret artışlarının kadın ve erkek işsizlik oranlarını düşürdüğü önceki modellerden görülmektedir. Bağımlı değişkenin $\dot{I}O_K/\dot{I}O_E$ oranı olduğu bu modelde, reel ücret artışlarının kadın işsizlik oranını erkeklerinkine göre daha az düşürdüğü söylenebilir.

$\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)$ değişkeninin katsayısı -0.869'dur. Daha önceki tahminler kapsamında bahsedildiği üzere, kadın işgücü artışı hem kadın işsizlik oranını hem de erkek işsizlik oranını artırmaktadır. Bu durumda karşılaştırmalı ikinci modelde $\ln(\dot{I}G_K/\dot{I}G_E)$ değişkeni için elde edilen eksi katsayı, kadın işgücünün

göreceli olarak erkek işgücünden daha fazla artması durumunda, kadın işsizlik oranının erkek işsizlik oranına göre daha az arttığını göstermektedir.

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERMELERİ

Endüstriyel ekonomilerde gözlemlenen ekonomik faaliyetlerdeki hareketlilik ve bu hareketliliğin nedenleri üzerine birçok araştırma bulunmaktadır. Bununla birlikte ekonomik konjonktür ile kadın işsizliği arasındaki ilişki örüntüsünün geri plana atıldığı görülmektedir. Krizler, işgücü arzında kalıcı değişikliklere neden olabilmektedir. Bu nedenle, özellikle krizden çıkış sürecinde politika yapıcılarının işgücü piyasalarındaki şoklara karşı aldıkları pozisyon kritik bir öneme sahiptir. Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek isteyen ülkelerin kriz dönemleri ile kadın işsizliği arasındaki ilişki dinamiklerini daha ayrıntılı incelemesi, ulusal ve uluslararası taahhütlerini gerçekleştirme konusunda istikrarlı bir tavır göstermesi gerekmektedir. Çalışmada, kriz dönemlerine cinsiyet odaklı bir perspektiften bakılmıştır. Bu çerçevede çalışmada ekonomik konjonktür, kriz modelleri ve tarihsel sınıflandırma içerisinde Dünya ve Türkiye’de yaşanmış krizler anlatılmaktadır.

Çalışmada kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları cam tavan, cinsiyet odaklı ücret ayrımcılığı politikaları, kraliçe arı sendromu ve mobbing gibi sorunlara değinilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefini gerçekleştirmek isteyen ülkeler bahsi edilen cinsiyet temelli ayrımcılığın her boyutuyla mücadele ederek kadını istihdam piyasalarının aktif bir ögesi haline getirmelidir. Bu doğrultuda çalışmada sürdürülebilir kalkınma ve kadın ilişkisi incelenerek kadın istihdamının artırılmasına yönelik politika önermeleri yapılmaktadır.

Analiz kapsamında 2000-2022 yılları arasında ekonomik yapı içerisinde gözlemlenen konjonktür hareketlerinin seçilen OECD ülkelerinde kadın ve erkek işsizliğine etkisini değerlendirmek ve vergi kaması ile cinsiyet bazlı işsizlik örüntülerini gözlemlemek için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bu çerçevede, çalışmada iki temel hipotez ön planda tutulmuştur:

-Hipotez 1: Genişleme ve daralma dönemlerinde kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranlarına göre daha farklı etkilenmektedir.

Bu çalışmada elde edilen istatistiksel bulgulara göre, daralma döneminde, kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranına göre daha az artmaktadır. Genişleme dönemlerinde ise kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranına göre daha az düşmektedir. Bu bulgular hipotez lehinde sonuçlar ortaya koymasına rağmen, konjonktürel olumsuzluklarda erkek işsizliğinin kadın işsizliğine oranla daha olumsuz etkilendiğini, olumlu konjonktürel durumlarda ise erkek işsizliğinin kadın işsizliğine göre daha olumlu etkilendiğini ortaya koymaktadır. Konjonktürel değişimlerin kadın ve erkek işsizlik oranları üzerindeki bu asimetrik etkileri, daralma dönemlerinde OECD ülkelerindeki kadın istihdamını korumaya yönelik politikaların etkili olduğuna; ancak genişleme dönemlerinde bu politikaların etkilerinin zayıfladığına işaret etmektedir.

-Hipotez 2: Vergi kamasındaki (işveren maliyetindeki) değişimler genişleme ve daralma dönemlerinde kadın işsizlik oranını erkek işsizlik oranına göre daha farklı etkilemektedir.

Çalışmada elde edilen istatistiksel bulgular, vergi kamasındaki artışın hem kadın hem de erkek işsizlik oranlarını artırdığını göstermektedir. Ancak, aynı zamanda bu bulgular, vergi kamasındaki artışların kadın işsizlik oranını hem daralma hem de genişleme dönemlerinde erkek işsizlik oranına göre daha olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Hatta, vergi kamasının kadın işsizliği üzerindeki bu olumsuz etkisinin genişleme döneminde nispeten daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani genişleme dönemlerinde çalışanların işverene maliyetindeki artışlar daha çok kadınların işsiz kalmasına neden olmaktadır. Bir başka deyişle, genişleme dönemlerinde artan maliyetler kadın istihdamını erkek istihdamına göre daha olumsuz etkilemektedir. Bu bulgu, OECD ülkelerinde olumlu ekonomik konjonktür dönemlerinde kadın istihdamını koruyucu veya teşvik edici politikaların etkisini yitirdiği sonucuna işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın işsizliği ile mücadelede önerilen politikalara aşağıda yer verilmektedir:

- İradi maliye politikalarının kadın istihdamı üzerinde etkin bir sonuç yaratabilmesi için öncelikle konjonktür yapısı içerisinde işsizlik örüntülerinin ayrıntılı analizinin yapılması, kadın işsizliği ile mücadelede doğru araçların seçilmesi, politikaların yürürlüğe alındığı zaman ile etkilerinin ortaya çıkması arasında geçen sürenin minimize edilmesi gerekmektedir.
- Cinsiyete özgülenmiş geleneksel normları göz önüne almadan tasarlanan vergilendirme politikaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini güçlendirici bir etkiye neden olabilir. Bu nedenle vergi politikalarının tasarlanma ve hayata geçirilme süreçlerinde cinsiyet eşitliği perspektifi dikkate alınmalıdır.
- Analiz kapsamına dahil edilen OECD ülkelerinde vergi kamasındaki artışların hem genişleme hem daralma dönemlerinde kadın istihdamını erkek istihdamına göre daha olumsuz etkilediği görülmüştür. Vergi kamasındaki artışların ülkeler arasında farklı sonuçları olabilmekle birlikte genel olarak işsizliği ve kayıt dışı istihdamı artırdığı söylenebilir. Vergi kamasının azaltılmasının işgücü dinamiklerinde ülkeler arasında farklı etkiler yaratabileceği göz önüne alındığında, ilgili değişkenin azaltılması yerine buradan sağlanan gelirlerin kadın işgücünü destekleyen yatırımlara yönltilmesi daha etkin sonuçların elde edilmesine yol açacaktır.
- Vergi politikaları kapsayıcılık ilkesi göz önünde bulundurularak revize edilmeli, işgücüne katılımı daha geniş anlamda teşvik eden politika reformlarıyla eşleştirilmelidir. Ülkeler bazında vergi sisteminin iş gücü dinamikleri üzerindeki etkilerini net bir şekilde ölçmek için mikro verileri kullanan daha ayrıntılı incelemeler yapılmalıdır.

- Hane vergilendirmesi yerine bireysel vergilendirmenin, evli kadınların işgücüne katılım oranlarını artıracığına yönelik çalışmalar bulunmaktadır. (LaLumia, 2017) Hanedeki eş geliri ile kadının vergi oranı arasındaki bağlantıyı kesmek, kadınların ödeyecekleri vergi oranlarında düşüşe neden olarak işgücüne katılım oranlarında bir yükselişe yol açabilir.
- Ampirik araştırma sonuçlarına göre OECD ülkelerinde olumlu ekonomik konjonktür dönemlerinde kadın istihdamını koruyucu veya teşvik edici politikaların etkisini yitirdiği görülmüş olup hükümetler bu dönemler özelinde de daha rasyonel çözüm yollarına başvurmalıdır.
- Politika yapıcılar cinsiyet bazlı farklılaşmış tüketim kalıplarına yönelik düzenlemelerin kapsamını artırmalı; sübvansiyon, muafiyet-istisna, vergi indirimleri veya vergi kredisi şeklinde uygulayacakları maliye politikaları ile birlikte farklı sektörlerde kadın işgücünü destekleyici önlemler almalıdırlar.
- Hükümetler cinsiyet eşitliğine yönelik ulusal ve uluslararası taahhütlerini gerçekleştirebilmek için kadının işgücü piyasalarına katılımını artıracak kamu hizmetlerine yatırım yapmalıdır. Kadın işsizliği ile mücadelede çocuk bakım hizmetlerine yapılan yatırımlar, eğitime yönelik devlet desteği, aktif işgücü piyasası programları ve işsizlik yardımlarının kapsamının artırılması etkili sonuçlar doğuracaktır. Keza eğitim hayatını çeşitli nedenlerle (evlilik, erken yaşta çalıştırılma vb.) sonlandırmış kadınlar merkezi ve yerel yönetimler tarafından tespit edilerek bu kadınların eğitimlerine devam etmelerinin sağlanması için çalışmalar yürütülmelidir. Eğitimi başarılı bir şekilde bitiren kadınların formel iş sahalarında istihdam edilmesi için kararlı bir tutum sergilenmelidir.
- Sigortasız istihdamın fazla olduğu enformel çalışma sahalarına prim teşvikleri verilerek veya caydırıcı önlemler alınarak kadınlara yönelik kayıt dışı uygulamaların engellenmesi sağlanmalıdır.

- Bütçeler hazırlanırken cinsiyet eşitliği temeli göz ardı edilmemelidir. Yürürlüğe alınan bütçe politikaları kadınların işgücü piyasalarında ve sosyal hayatta karşılaştıkları ayrımcılıkları önleyici nitelikte olmalıdır. Bu kapsamda cinsiyet eşitsizliğine neden olan her sorun tek tek incelenerek ilgili sorunlara akılcı çözüm önerileri getirilmelidir.

Cinsiyet eşitsizliğini ölçümleyen Dünya Bankası'nın Kadın, İş ve Hukuk Projesi kapsamında ürettiği endeks, seçilen 8 konu özelinde ülke puanlarının ortalamasına dayanmakta olup konu başlıkları İşyeri, Girişimcilik, Evlilik, Varlıklar, Emeklilik, Ücret, Aile ve Seyahat-Yerleşim Özgürlüğünden oluşmaktadır. İlgili başlıklar göstermektedir ki cinsiyet eşitsizliğinin ve kadın işsizliğinin önüne geçilebilmesi için toplumsal dinamiklerde köklü bir değişim gerekmekte olup bu konuda hükümetin sürdürdüğü istikrarlı tavır ve hukuki yaptırımlar son derece önem arz etmektedir. Aşağıda yapılan politika önermeleri WBL endeks ortalamasının alt parametrelerinde yer alan dinamiklerin geliştirilerek kadın işsizliğini azaltmaya yönelik teşvik edici revizyonları içermektedir:

- Ayrımcılığın bir formu olan cinsiyet bazlı ücretlendirme farklılıklarıyla kamu-özel iş birliği ile mücadele edilmelidir. İstihdam edilen kadın ve erkek benzer donanıma sahip iseler adil ve eşit ücret alma hakkından mahrum edilmemelidirler.
- Kadınların karar alma ve yönetim mekanizmalarında daha çok yer almasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Bunun önündeki görünmez engeller olan kraliçe arı ve cam tavan gibi eşitsizlik ve ayrımcılık barındıran her türlü uygulama ile mücadele edilmelidir.
- Yeni mezun kadınlara iş tecrübesi sağlayacak düzenlemeler yapılarak kadınların mezun olduktan sonra işgücü piyasalarından uzaklaşmalarının önüne geçilmelidir. İşe alım süreçlerinde din, etnik köken ve cinsiyet gibi faktörlere göre seçim yapılmamalı; bu birimlerde görevli personeller sübjektif kriterlere göre çalışan alımında bulunmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Robinson, J.A. (2020). Dar koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği. Doğan Kitap.
- Akgöz, G., Balta, E. (2015). Kapitalizmin Krizine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak: Analitik bir Çerçeve Önerisi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergi*, 22, 1-17.
- Aliyazıcıoğlu, E. (2020). Türkiye’de Kadın İstihdamının Önemi ve Kadın İstihdamının Artırılmasına Yönelik Yapılan Çalışmalar, *Journal of Ekonomi*, 24-27.
- Anderson, W.L. (2001). Lemons and the Nobel Prize, Mises Institute, Mises Daily. <https://mises.org/mises-daily/lemons-and-nobel-prize>
- Arellano, M., Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *The review of economic studies*, 58(2), 277-297.
- Arısoy, A., Korkmaz, A. (2018). Kadınlara Uygulanan Sosyal Politikalara Yönelik Halkın Algı ve Tutumlarının Araştırılması: Burdur Kent Merkezi Örneği, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 302- 316.
- Arnold, L.G. (2002). Business Cycle Theory. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199256815.001.0001>
- Aşkın, E.Ö., Aşkın, U. (2018). Çalışma Yaşamında Kadına Yönelik Mobbing: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 9(24), 255-282.
- Atılğan Yaşa, A., Arı Kovancı, Y. (2022). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımında Vergi Düzenlemelerinin Rolü ve Önemi, *Vergi Raporu*, 277, 100-119.
- Aydın, Ü. (2022). Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Yaşanan Ekonomik Krizlerin Analizi, *İzmir Akademi Derneği*, 1.Baskı.

- Baykal, E. (2018). Sosyal Kimlik Teorisi Perspektifiyle Kraliçe Arı Sendromu, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16),159-175.
- Bayramoğlu,A. Dökmen, G. (2017). Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Mikro Kredi Uygulamaları İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 41-64.
- Barışık, S., Barış, A. (2015). 1929 Büyük Bunalımı ve 2008 Küresel Krizinde Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 239-262.
- Belaire-Franch, J., Peiró, A. (2015). Asymmetry in the relationship between unemployment and the business cycle, *Empir Econ*, 48(2),683-697
- Belet, N.H. (2013). Kriz Olgusunun Kadına Yönelik Algıya ve Kadın İşgücüne Etkisi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1),1-28.
- Bellou A., Cardia E.(2021). The Great Depression and the rise of female employment: A new hypothesis, *Explorations in Economic History*, 80, <https://doi.org/10.1016/j.eeh.2020.101383>.
- Burns, A. F., & Mitchell, W. C. (1946). Measuring Business Cycles. National Bureau of Economic Research.
- Celasun, O. (1998), The 1994 Currency Crisis in Turkey, Policy Research Working Paper Series.
- Choi, E.J., Choi, J., Son, H. (2020). The Long-Term Effects of Labor Market Entry in a Recession: Evidence from the Asian Financial Crisis, IZA Institute of Labor Economics, Discussion Paper Series, 13009.
- Çakmak, S. (2004). Karşılaştırmalı Finansal Kriz Analizleri: Latin Amerika, Asya ve Türkiye, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Çam, L.S. (2014). Türkiye’de Kadın İstihdamının Kalkınmaya Etkileri, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Çelikkaya, A. (2023). Vergi sistemlerinde cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesine yönelik reform önerileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 721-750.

- Çetin, I., Sevüktekin, M. (2014). Türkiye’de Kadın İstihdamının Geleceği, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 10(2), 52-83.
- Dağdelen, İ. (2005). Post- Fordizm, *Mevzuat Dergisi*, 8(90). Daveri, F. ve Tabellini, G. (1997), Unemployment, Growth and Taxation in Industrial Countries, IGIER Working Paper 122. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.52787>
- Demirtaş, G , Yayla, N . (2017). Küresel Entegrasyonun Kadın İstihdamı Üzerine Etkisi: Ampirik Bir İnceleme . *Journal of Yaşar University*, 12(48), 339-349.
- Dilber, T. (2019). Kadın İstihdamı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, A. (2013). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Hizmet Veren Kamu Kurumları ve Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 75-95.
- Doğanlar, M., Bal, H., Özmen, M. (2007). Döviz Krizi Modelleri, Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 253-276.
- Durgut, A. (2002). The 1994 Economic Crisis in Turkey, Master’s Thesis of Naval Postgraduate School. Monterey, California.
- Ercan, H., Taymaz, E., Yeldan, E. (2010). Crisis and Turkey: Impact Analysis and of Crisis Response Measures, ILO.
- Eroğlu, Ö., İşler, R. (2004). İktisat Düşüncesinde Kadının Konumu ve Feminist İktisat”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 46, 53-81.
- Ertuğrul, C., İpek, E., Çolak, O. (2012). Küresel Mali Krizin Türkiye Ekonomisine Etkisi, <https://www.researchgate.net/publication/340350889>
- Flood, P.R., Marion, N.P.,(1998), Perspectives on the Recent Currency Crisis Literature, IMF Working Paper 130.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 3(3), 196-215.
- Grown, C., Valodia, I. (2010). Taxation and Gender Equity: A Comparative Analysis of Direct and Indirect Taxes in Developing and Developed Countries, Routledge, IDRC.

- Görmezöz, G. (2007). Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Dalgalanmaların İstihdam Üzerindeki Etkisi ve Olumsuz Etkilerin Azaltılmasına Yönelik Önlemler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.
- Gündoğdu, A. (2018). Kadınların İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Türkiye Uygulaması, Namık Kemal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 11-88.
- Güner, T., Uslan, U., Çiçek, Ö. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kadın İstihdamının Karşılaştırmalı İncelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 5(10), 55-75.
- Grigoli, F., Koczan, Z., Topalova, P. (2018). Drivers Of Labor Force Participation In Advanced Economies: Macro And Micro Evidence. International Monetary Fund Working Papers 150.
- Hacıhasanoğlu, B. (2005). Meksika 1994 ve Arjantin 2001-2002 Krizlerinin Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye için Önemi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 20-30.
- Hoyos, M.L. (2021). Mexico Peso Crisis (1994-1995): Procaptive, *Journal of Financial Crises*, 3(3), 475-492.
- Hsiao, C.(2022). Analysis of panel data. Cambridge University Press.
- Hurlin, C., Mignon, V. (2007). Second Generation Panel Unit Root Tests. HAL Open Science.
- IMF (2010). Women in Labour Markets: Measuring Progress and Identifying Challenges.https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_elm/@trends/documents/publication/wcms_123835.pdf.
- Ishihara, H. (2007). Understanding Krugman's 'Third- Generation' Model of Currency and Financial Crises, Institute of Developing Economies. 25-38.
- Işık, S., Duman, K., Korkmaz, A. (2004). Türkiye Ekonomisinde Finansal Krizler: Bir Faktör Analizi Uygulaması, *D.E.Ü. İ.İ.B.F.Dergisi*, 19(1), 45-69.

- İnce Yenilmez, M. (2021). The Economic Crisis and the Development of Gender Regimes in Selected European Countries, *Araştırma Makalesi, Ekev Akademi Dergisi*, 85.
- İpçioğlu, İ., Eğilmez, Ö., Şen, H. (2018). Cam Tavan Sendromu: İnsan Kaynakları Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma, *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute*, 10(25).
- İşler, R., Şentürk, C. (2017). Tarihsel Açıdan Uluslararası Kurum/Kuruluşlarda 'Ekonomik Kalkınma' ve 'Kadın' İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 375-388.
- Judge, G. G., Griffiths, W.E., Hill, R.C., Lütkepohl, H., Lee, T.C. (1985). *The Theory and Practice of Econometrics*. Wiley, Second Edition, ABD.
- Kalkan, B. (2016). James M. Buchanan: Demokrasinin Patolojileri ve Anayasal Çözüm Önerileri, *Liberte Yayınevi*.
- Kaygusuz, R. (2010). Taxes and Female Labor Supply. *Review of Economic Dynamics*, Elsevier for the Society for Economic Dynamics, 13(4): 725-741.
- Kesgingöz, H. (2013). Türk Sanayisinin Konjonktürel Analizi, *AKÜ İİBF Dergisi*, 16(1), 155-166.
- Kılıç, D., Öztürk S. (2014). Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama, *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.
- Kopuk, B.M., Taşoğulları, G. (2019). Çalışma Yaşamında Kadın ve Sendika İlişkisi, *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 75-90.
- Küçük, M. (2015). Çalışma Hayatında Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-17
- LaLumia, S. (2017). Tax Policies to Encourage Women's Labour Force Participation, *The Hamilton Project, Policy Proposal*, 2-10.
- Miller, J.A. (1990). "Women's Unemployment Patterns in Postwar Business Cycles: Class Difference, The Gender Segregation of Work and

- Deindustrialization”, *Review of Radical Political Economics*, 22(4). 87-110.
<https://doi.org/10.1177/048661349002200406>
- Mitchell, W.S. (1913). *Business Cycle*. University of California Press Berkeley, 3.
- Obstfeld, M., (1986), Rational and Self-Fulfilling Balance of Payments Crises, *The American Economic Review*, 76(1). 82-81.
- Özçelik, Ö. , Babayiğit Sunay, E. (2018). Historical Development of Business Cycles” *Suleyman Demirel University The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 23, 845-865.
- Öztürk, M.Y. (2010). Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler, *Çalışma ve Toplum*, 1(24), 105-132.
- Parasız, İ., Bildirici, M. (2015). *Ekonomik Konjonktür*, Ekin Basım Yayın, 1. Baskı.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi, *Ege Academic Review*, 10(4), 1217-1230.
- Peiró, A., Belaire-Franch, J., Gonzalo, M.T. (2012). Unemployment, Cycle and Gender”, *Journal of Macroeconomics*, 34, 1167- 1175.
- Piłatowska, M., Witkowska, D. Gender Segregation at Work over Business Cycle-Evidence from Selected EU Countries. 14. <https://doi.org/10.3390/su141610202>
- Polat, M.A. (2018). Küresel Finans Krizinin Nedenleri, *Injosos Al-Farabi International Journal on Social Sciences*, 2(1), 177- 193.
- Razzu, G., Singleton, C. (2014). *The Macroeconomic Context: Gender Business Cycles, Gender Inequality in the Labour Market in the UK*, Oxford.
- Rebelo, S., Vegh, C.A.(2007). When Is It Optimal to Abandon a Fixed Exchange Rate? 8th Jacques Polak Annual Research Conference, IMF.
- Rowthorn, B., Glyn, A. (1988). The Diversity of Unemployment Experience Since 1973. World Institute for Development Economics Research of the United Nations University, Wider Working Papers 40.
- Seguino, S. (2000). Accounting for Gender in Asian Economic Growth, *Feminist Economics* 6(3), 27-58.
- Selin, H. (2009). *The Rise in Female Employment and the Role of Tax Incentives*. Uppsala University, Department of Economics, Working Paper Series 21, 1-35.

- Şentürk, B., Ayyıldız Ünnü, N.A., Kesken, J. (2017). İş Yaşamında Toplumsal Cinsiyetin Etkisi: Türkiye Üniversiteleri Örneği, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16, 865-878.
- Tunç, M. (2018). Kalkınmada Kadın Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Rolü: Ülkelerarası Farklı Gelir Gruplarına Göre Yatay Kesit Analiz, *Sosyoekonomi*, 26(38), 221- 251.
- Turan, Z. (2011). Dünya'daki ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1), 56- 80.
- Tutar, F. K., Şahin, H. (2017). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Kadın İstihdamının Analizi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 40-57.
- Ünal, A., Kaya, H.(2009). Küresel Kriz ve Türkiye. Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi Yayını.
- Üzeyir, A. (2022). Türkiye'de 1980 Sonrası Ekonomik Krizlerin Analizi, İzmir Akademi Derneği, 1.Baskı.
- Velasco, A. (2001). A Third Generation Model of Financial Crises., 1-20. <http://fmwww.bc.edu/ec-p/MacroSem/yalesept26.pdf>
- Yamak, N., Topbaş, F. (2004). Kadın Emeği ve Cinsiyete Dayalı Ücret Ayrımcılığı, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 18(3-4), 143-156.
- Yetişen, F . (2009). "Türkiye'de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 116-131.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orjinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 17/09/2024	
Tez Başlığı: OECD'de Kadın İşsizliği: Ekonomik Konjonktür ve Vergi Takozu Etkileri Üzerine Ampirik Bir İnceleme	
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 92 sayfalık kısmına ilişkin, 17/09/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6 'dır.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☒ Alıntılar hariç	
4. ☐ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
İdil İNCİ	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	İdil İNCİ
	Öğrenci No	N20136274
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye Anabilim Dalı
	Programı	Maliye - Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 17/09/2024

Thesis Title (In English): Female Unemployment in the OECD: An Empirical Analysis on the Effects of the Business Cycle and Tax Wedge

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 17/09/2024 for the total of 92 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

İdil İNCİ

Student Information	Name-Surname	İdil İNCİ
	Student Number	N20136274
	Department	Public Finance
	Programme	Master of Science in Public Finance - MS

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
		Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 17/09/2024

Tez Başlığı (Türkçe): OECD'de Kadın İşsizliği: Ekonomik Konjonktür ve Vergi Takoza Etkileri Üzerine Ampirik Bir İnceleme

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:

.....

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İdil İNCİ

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	İdil İNCİ
	Öğrenci No	N20136274
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye Anabilim Dalı
	Programı	Maliye - Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı Tez Yazım Dilinde yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE	
Date: 17/09/2024	
Thesis Title (In English): Female Unemployment in the OECD: An Empirical Analysis on the Effects of the Business Cycle and Tax Wedge	
My thesis work with the title given above:	
<ol style="list-style-type: none"> Does not perform experimentation on people or animals. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). Does not involve any interference of the body's integrity. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. 	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Idil INCI	

Student Information	Name-Surname	Idil INCI
	Student Number	N20136274
	Department	Public Finance
	Programme	Master of Science in Public Finance - MS

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Debi KONUKCU ÖNAL